

ЗМІСТ

НАША ОБКЛАДИНКА

- 1-а сторінка. Колишні й сучасні керівники системи післядипломної педагогічної освіти (також див. С. 76).
2-а сторінка. Наші проекти у 2009 році.
3-я сторінка. Наші заходи під час 12-ої Міжнародної виставки навчальних закладів „Сучасна освіта в Україні – 2009”.
4-а сторінка. Перший міжнародний форум освітянських керівників в обличчях його учасників.

Держава і освіта

Гарячі точки шкільного простору у палких виступах учасників Форуму. Тематично-реферативний огляд:	4
<i>Ольга Виговська. Хто володіє інформацією, той володіє світом!</i>	5
<i>Тетяна Мянговська. Чим став форум для житомирських директорів.....</i>	16
Освіта, директор і влада: Володимир Полохало, Ігор Синячов, Віктор Громовий, Юрій Шукевич, Мар'яна Босенко, Ігор Русий, Іван Осадчий, Ганна Сазоненко, Ольга Дубінко Микола Палтишев, Олександр Олійник.....	19
Чужого навчаємося з думою про своє: Леся Оробець, Тетяна Мянговська, Микола Федорець, Віктор Громовий, Іван Гончаренко, Лілія Гриневич, Володимир Полохало	29
Директор: яким він є та яким його хочуть бачити: Леся Оробець, Віктор Олійник, Іван Осадчий, Ганна Сазоненко, Жанна Серікова, Лілія Гриневич, Віталій Бакалюк, Лілія Донська	33
Освіта директора: Віктор Олійник, Надія Білик, Лідія Даниленко.....	38
Сім'я і школа: Наталя Романенко, Олексій Мартюшев.....	40
Суспільство і мораль: Галина Канафоцька, Ганна Сазоненко, Василь Костицький.....	41
Про резолюцію Форуму: Васирина Хайруліна, Ганна Сазоненко, Ольга Виговська.....	44
Післядія форуму: дослідження і відповіді	
<i>Ольга Виговська. Надія Василенко. Погляди на важливі питання розвитку освіти в державі: аналітико-інформаційний огляд точок зору директорів.....</i>	48
Післядія форуму: оцінки і подяки	
<i>Віктор Громовий. Українська освіта очима зарубіжних експертів.....</i>	54
Післядія форуму: пропозиції і звернення	
<i>Юрій Шукевич. 10 актуальних тем, поступове розв'язання яких здатне вивести українську школу на рівень стандартів. Список недоречностей в освіті України: що робити.....</i>	58
<i>Ольга Виговська. Відкритий лист до Президента України Віктора Андрійовича Ющенко</i>	60
<i>Петро Поврозник. Відкритий лист Прем'єр-міністра України Юлії Володимирівни Тимошенко</i>	62
Інноваційна школа	
<i>Андрій Подзігун. Ліцей-інтернат для обдарованої учнівської молоді сільської місцевості: сучасна модель діяльності... Віктор Олійник. Деякі проблеми підготовки керівника-професіонала.....</i>	66 73
<i>Олександр Перехейда. Управління якістю освіти – пріоритетний напрям діяльності гімназії</i>	77
<i>Галина Канафоцька. Менеджмент творчості як нова парадигма в управлінні освітою</i>	83

ДИРЕКТОР ШКОЛИ ЛІЦЕЮ ГІМНАЗІЇ

МОН, АПН, ВАК

Всеукраїнський
науково-
практичний
журнал

Свідectво про державну реєстрацію
Серія КВ № 3826 від 22 листопада 1999 р.
Серія КВ № 3826 від 9 березня 2004 р.

ФАХОВЕ ВИДАННЯ З ПЕДАГОГІЧНИХ
ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК
Постанова Президії

ВАК

У К Р А І Н И

№ 5 – 05/4 від 11 квітня 2001 року

Головний та науковий
редактор
Ольга ВИГОВСЬКА

Літературна редакція
та коректура:
Наталія ДРОБОТЬКО,
Олена ПАВЛОВСЬКА

Художній та відповідальний
редактор
Олексій ВИГОВСЬКИЙ

Верстка
Владислав ЗАХАРЕНКО

Відповідальний редактор
Тетяна ГОДЕЦЬКА

Фотокореспондент
Наталія БОЙКО

© О. Виговська, ідея та концепція
© О. Виговський, дизайн та оформлення
© "Директор школи, ліцею, гімназії", 2009

ЗАСНОВНИКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.П. ДРАГОМАНОВА
ВИДАВНИЦТВО
“ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА”
ЦЕНТР СПРИЯННЯ
СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ
ім. МИКОЛИ ПИРОГОВА

Передплатні індекси:
22953
23974

Редакційна рада

Голова **Василь КРЕМЕНЬ**

Віктор **АНДРУЩЕНКО**
Ірина **БАРМАТОВА**
Іван **БЕХ**
Оксана **БЕЛКІНА**
Надія **БІБІК**
Володимир **БОНДАР**
Тетяна **БОРЗЕНКОВА**
Маріана **БОСЕНКО**
Людмила **ВАЩЕНКО**
Ольга **ВИГОВСЬКА**
Микола **ГУЗИК**
Ірина **ГОРЕЦЬКА**
Лідія **ДАНИЛЕНКО**
Петро **ДМИТРЕНКО**
Лілія **ДОНСЬКА**
Олександра **ДУБОГАЙ**
Галина **ЕЛЬНІКОВА**
Ольга **ЗАЙЧЕНКО**
Валентин **ЗАЙЧУК**
Іван **ЗЯЗЮН**
Людмила **КАЛІНІНА**
Юрій **КУЗНЕЦОВ**
Володимир **ЛУГОВИЙ**
Олександр **ЛЯШЕНКО**
Василь **МАДЗІГОН**
Сергій **МАКСИМЕНКО**
Юрій **МАЛЬОВАНІЙ**
Валентин **МОЛЯКО**
Віктор **ОГНЕВ'ЮК**
Віктор **ОЛІЙНИК**
Іван **ОСАДЧИЙ**
Надія **ОСТРОВЕРХОВА**
Людмила **ПАРАЩЕНКО**
Павло **ПОЛЯНСЬКИЙ**
Павла **РОГОВА**
Світлана **РУДАКІВСЬКА**
Олександра **САВЧЕНКО**
Ганна **САЗОНЕНКО**
Володимир **СКИБА**
Анатолій **СОЛОГУБ**
Юрій **ТРОФІМОВ**
Геннадій **ФЕДОРОВ**
Георгій **ФІЛІПЧУК**
Василина **ХАЙРУЛІНА**
Наталія **ЧЕПЕЛЄВА**
Олена **ЧИНОК**
Микола **ШКІЛЬ**

Віктор Громовий. Чому зовнішнє тестування викликає спротив не тільки у викладачів ВНЗ, а й в учительському середовищі?	85
Інформаційна довідка щодо результатів реєстрації учасників ЗНО 2009 року	87
Людмила Петько. Нотатки з приводу державного зовнішнього незалежного оцінювання знань випускників ЗНЗ	88
ЗНО: динаміка змін	97
Євгеній Зеленов. Планетарне виховання: основні принципи	98
<i>Педагогічна майстерня: шкільна науково-методична робота</i> Валентина Мальована. Дидактичний матеріал і сюжетне ціле	106
Світлана Худолєєва. “Введення в нанотехнології” – програмний навчальний модуль з фізики	107
<i>Утверджуємо українську традицію: відзначаємо свої ювілеї власною працею</i> Книги, що заставляють замислитися	108
Фрагменти автобіографічних книг наших ювілярів: Івана Жерносека та Андрія Калінічева	109
Наші ювіляри	112

*Журнал рекомендовано до друку Вченою радою
Національного педагогічного університету
ім. М.П. Драгоманова
(протокол № 5 від 29.01.2009 р.)*

УМОВИ ПУБЛІКАЦІЇ В ЖУРНАЛІ “Директор школи, ліцею, гімназії”

- Статті мають бути написані спеціально для часопису “Директор школи, ліцею, гімназії” (ніде раніше не друкovanі і не надіслані до інших видань). Наукові статті повинні відповідати вимогам ВАКУ до наукових праць, а за тематикою – інтересам директорів шкіл та керівників середньої освіти.
 - Редакція лишає за собою право скорочувати, редагувати, а також структурувати статті, вносити зміни в їх назву.
 - За достовірність фактів, дат, назв і точність цитування несуть відповідальність автори.
 - Статті приймаються у вигляді файлів текстового редактора MS Word for Windows електронною поштою або на інших носіях.
 - Фотографії подаються в оригінальному вигляді або в електронних графічних форматах tiff та jpg.
 - Дискети, рукописи, малюнки, фотографії та інші матеріали, надіслані до редакції, не повертаються.
 - Стаття має бути підписана всіма авторами і супроводжуватися авторською довідкою (вказати повне ім'я, по батькові та посаду), стислою анотацією.
 - Авторські статті друкуються мовою оригіналу.
- Електронна пошта редакції: **director@oldbank.com**
Адреси редакції: 01033, м. Київ, а/с 116;
03037, м. Київ, вул. Освіти, 6, к. 12.

*Повний або частковий передрук матеріалів журналу
“Директор школи, ліцею, гімназії” можливий лише за
письмової згоди редакції.*

Підписано до друку 6.03.2009 р. Формат 70x100 1/16.
Папір офсетний. 9,5 умов. друк. арк. Наклад 1500.
Віддруковано на ЗАТ “Книга”. Зам. 9-39.
Свідоцтво ДК №2325 від 25.10.2005 р.

Центр ССР ім. Миколи Пирогова
03037, м. Київ, вул. Освіти, 6
Свідоцтво: ДК №1709 від 9.03.2004 р.

ДЕРЖАВА

І ОСВІТА

Кремень В.Г. та ін.

Філософія управління: підручник
/В.Г. Кремень, С.М. Пазиніч, О.С. Пономарьов.
– Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – Харків: НТУ
“ХПІ”, 2008. – 524 с.

З передмови:

“Сподіваємось, що книга буде корисною... тим допитливим керівникам-лідерам нової генерації, які відчують потребу істотного підвищення ефективності управлінських функцій на основі закономірностей і принципів наукового менеджменту, прагнуть сформулювати цілісну світоглядну позицію, філософію свого розуміння сутності управлінської діяльності.

Вони, на наше переконання, складають основу нашої справжньої управлінської еліти...

Це їм випала доля очолити процеси подолання кризової ситуації, обрати надійну траєкторію інноваційного розвитку... А тільки на такій траєкторії можливе соціально-економічне й духовне відродження України...”

Вести народ легше, ніж зрушити його з місця. (Д. Фінк)

ГАРЯЧІ ТОЧКИ ШКІЛЬНОГО ПРОСТОРУ

У ПАЛКИХ ВИСТУПАХ УЧАСНИКІВ ФОРУМУ

Тематично-реферативний огляд виступів учасників Першого міжнародного форуму освітянських керівників "Лідери української школи: роль директора сучасного навчального закладу"*

ПРО ФОРУМ ТА ЙОГО УЧАСНИКІВ

Представники майже всіх областей України стали учасниками Першого міжнародного форуму освітянських керівників "Лідери української школи: роль директора сучасного навчального закладу", який за ініціативи головного редактора всеукраїнського науково-практичного журналу "Директор школи, ліцею, гімназії" Ольги Виговської та за підтримки МОНУ й АПН України, директорів шкіл – членів редакційної Ради журналу та освітянських керівників і вчених педагогів з різних областей України, котрі зголосилися стати координаторами форуму, а також Міжнародного фонду "Україна – 3000" та ГО "Асоціація приватних закладів м. Києва", був проведений 29 жовтня 2008 року в Київському Будинку вчителя.

Усього на Форумі зібралося 275 його учасників. Найчисельніші делегації прибули з Києва, а також областей Київської, Житомирської, Одеської, Полтавської, Тернопільської та Хмельницької. У складі цих делегацій – освітянські керівники, представники педагогічної преси, фондів, урядовці, гості з близького зарубіжжя – Росії та Молдови.

Робота Форуму тривала з 14.30. до 19.30. А щоб праця наших учасників була по-справжньому творчою й плідною, майстри та ансамблі Київського Будинку вчителя створювали відповідну емоційну атмосферу. Їх вишукані твори час від часу лунали у Конференц-залі, де проходили обидва пленарні засідання форуму.

Що вдалося зробити організаторам та учасникам форуму за ті чотири години, що були відведені для озвучення ними всього наболілого, – про це Ви, шановний читачу, дізнаєтесь з цього тематично-реферативного огляду виступів його учасників, а також з додаткових матеріалів, що надійшли до редакції від самих учасників форуму.

* Укладачі: **О.І. Виговська, О.С. Виговський, О.В. Павловська**, наукові співробітники відділу науково-аналітичної обробки і поширення інформації в сфері освіти ДНПБ імені В.О. Сухомлинського АПН України

На пленарному засіданні Форуму

Матеріали структуровані за сімома позиціями, а саме:

- Освіта, директор і влада.
- Чужого навчаємося з думою про своє.
- Директор: ким є та ким має стати.
- Освіта директора.
- Сім'я і школа.
- Суспільство і мораль.
- До резолюції Форуму.

Тож запрошуємо всіх наших читачів долучитися до обговорення уже висловлених пропозицій, а також поділитися власними думками та ідеями на сторінках нашого видання (див. С.50, 53).

Зі свого боку хочемо сказати, що ми прагнули донести до усіх вас, наші шановні читачі, всі наболілі проблеми, озвучити їх у дійсному контексті статистичних вимірів, реального ставлення до них директорів, і тих, хто був учасником форуму, і тих, хто не був. У цьому нам допомогло анкетування за визначеними напрямками роботи секцій форуму, яке було проведено координатором форуму по Вінницькій області Надією Василенко серед директорів, котрі були присутні на форумі, а також тих, хто не мав змоги приїхати. Тож репрезентуємо вам і аналітико-інформаційний огляд їх відповідей (див. С. 48).

Форум був відкритий його ініціатором Ольгою Виговською, яка від імені Оргкомітету щиро привітала всіх гостей, друзів і колег, котрі з'їхалися зі всієї України на Перший Міжнародний форум освітянських керівників.

ХТО ВОЛОДІЄ ІНФОРМАЦІЄЮ, ТОЙ ВОЛОДІЄ СВІТОМ!*

Сьогодні ми зібралися на форумі. Яка потреба в ньому?

Що маємо розв'язати і що хочемо вирішити за такий короткий час? Що реально можемо зробити?

Не буде перебільшенням, якщо зазначу, що наша зустріч покладе початок вирішенню проблем школи та її директора, освіти й суспільства, у нас є невикористані ресурси, якими час поділитися, та в наших серцях ще зберігається віра в те, що це ми можемо, це нам під силу.

Перше завдання форуму – переглянути, активізувати нормативно-правове поле, у якому працює наша середня освіта. Ми повинні узгоджувати, змінювати, пропонувати, розвивати це нормативно-правове поле таким чином, щоб воно сприяло розвитку кожної

школи в Україні. Це і є наше перше завдання.

Ми очікуємо про це почути у виступах учасників форуму під час пленарного та трьох секційних засідань.

Друге завдання форуму. В Україні проходить безліч заходів для освітян – конференцій, семінарів, симпозіумів, форумів. Зазначу: всі вони здійснюються на дуже високому рівні. А коли ми починаємо працювати з вчителями, з батьками, з дітьми, все залишається так, як і було. Далі актуальних

Ольга ВИГОВСЬКА

Головний редактор всеукраїнського науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”, доцент, кандидат педагогічних наук

*Інформаційно-аналітичну статтю підготовлено на основі виступу О. Виговської на пленарному засіданні Форуму від 29.10.09.р. та мультимедійної презентації 10-річної історії журналу „Директор школи, ліцею, гімназії“.

ЩО Є ПРІОРИТЕТОМ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ

За ідеєю і під керівництвом О.І. Виговської було проведено плотне дослідження з вивчення інформаційних потреб суб'єктів навчально-виховного процесу. Ось узагальнені дані анкет* учнів, батьків, учителів київських шкіл та інших респондентів:

Всього опитаних – **558 респондентів**, з них:

Батьків – **344**;

Учителів – **44**;

Учнів – **118**;

Інших респондентів – **52**.

*Анкетування й збір даних проведено О. Павловською.

Нас цікавило, що для нашої громади є пріоритетом, чи свідомо вона того, що пріоритетом в державі має бути освіта, якщо бажаємо розвитку собі та своїй країні. Допоможуть нам це з'ясувати відповіді респондентів на деякі наші запитання.

1. “Що має бути пріоритетом в державі: економіка, політика, медицина, освіта, соціальне забезпечення, свій варіант”.

Відповіді свідчать про те, що *освіту вважають за пріоритет* лише 30% батьків, тоді як серед вчителів таких 80%. 100% вчителів вважають однаково пріоритетними й освіту, й економіку, серед учнів таких – 60%.

2. Серед проблем освіти, які є для батьків актуальними, виділено ними наступні:

Вступ до вузу – 93%, рівень навчально-виховного процесу – 52%, кваліфіковані вчителі – 47%, профільне навчання – 44%, навчання дитини – 38%, підготовка до життя – 34%, освіта і здоров'я – 33%, рівень викладання – 32%, підручники – 31%, кількість уроків – 31%, матеріальна база школи – 28%, 12-річна освіта – 26%.

3. Проблеми освіти, актуальні для учнів:

Платне навчання – таких 65%, незалежне тестування – 56%, вступ до вузу – 43%, форма – 33%, підготовчі курси – 25%, Болонська система – 17%.

4. Для усіх інших респондентів значущими є лише проблеми освіти, а не школи, які можна розмістити в такому порядку: платна освіта – 17%, якість освіти – 17%, хабарництво – 9%, безкоштовна освіта – 9%, зарплата учителів – 4%, корупція – 4%, акредитація вузів – 3%.

5. Про проблеми вчителя, школи все ж таки цікаво читати батькам – таких від 70% до 90% та *учителям* – їх 100%, тоді як серед *учнів та інших респондентів* лише 50% виявляють зазначений інтерес.

6. Здивували нас дані, що характеризують ставлення наших респондентів до вчителів-новаторів, до кращих вчителів країни, району, міста.

Так знати про них захотіли 54% батьків. 89% інших респондентів та 100% учнів не цікавляться такою інформацією. Для всіх вчителів така інформація виявилася цікавою.

7. Аналогічними були відповіді щодо інтересу до перегляду освітніх телепрограм. Усі вчителі незмінно відповіли: “Так”, серед батьків зацікавились 56%; 90% інших респондентів та учнів це не обходить.

ВИСНОВКИ

Отже, відповіді на запропоновані запитання анкети фактично наочно демонструють **неготовність громади піклуватися про свою освітянську галузь, школу, вчителя**. Годі й ставити питання щодо стратегії освіти, її рейтингу в країні, про роль освіти в державі. **Освітою цікавляться з позиції лише користувача освітніх послуг.**

Ще більше додають переконаності в справедливості зробленого нами висновку відповіді самих вчителів, для яких **значущими серед проблем освіти** виявились наступні: матеріальне забезпечення – 80%, сучасна культура дітей – 50%, 12-річна освіта – 49%.

Анкетування наочно демонструє **неготовність вирішувати проблеми освіти як з боку самих професіоналів, так і громади.**

виступів під час проведення заходів справа не просувається, всі рішення залишаються просто гаслами... Замало дієвості наших зустрічей, спільної роботи.

Отже, підкреслюю, *друге завдання форуму – створити дієву робочу групу у форматі громадської ініціативи, яка мала б працювати постійно.*

Це буде лобіювання наших спільних інтересів, те, що стосується стану нашої школи, лобіювання за всією управлінською вертикаллю – на кожному її поверсі. Ми прагнемо громадсько-державної системи управління, і я думаю, що це дуже важливо, бо за наявності такої ми багато чого могли б вже зробити. Щоб з цим розібратися, ми мали з'ясувати реальні потреби української громади в освіті, а також її ставлення до неї, школи та її вчителів, щоб зрозуміти, якою може бути громадсько-державна взаємодія та що мають робити самі освітяни, щоб така взаємодія була ефективною (див. віз на С. 6).

Нагадаю, що впродовж усього часу розбудови нашої держави під час мітингів освітян на підтримку галузі й вчительства в країні неодноразово лунали репліки, що освіта сама виховала тих, хто сьогодні прийшов до влади і жодним чином не опікується нею. Тож ми вирішили з'ясувати позиції щодо самої освіти, вчителів, і, перш за все, кола людей, наближених до неї, тих, хто з нею більше має справу або як її користувач, або як її учасник, творець. Хто ж ці люди? Я відповім: це самі учні, їхні батьки та вчителі.

Порівняльний аналіз їхніх думок щодо стану освіти в країні підтверджує попередньо зроблений висновок про недостатню свідомість українського суспільства, бо навіть не ставляться питання щодо стратегії освіти, її рейтингу в країні, відсутня стурбованість тим, чи усвідомлює суспільство роль освіти в державі. Нею цікавляться з позиції лише користувача освітніх послуг (див. віз на С. 6).

Отже, відповіді на запропоновані запитання анкети фактично наочно демонструють *неготовність громади піклуватися про свою освітянську галузь, школу, вчителя*. Відповіді учнів, на жаль, знову ж таки підтверджують, що і в майбутньому нема на кого сподіватись, що освіта, нарешті, посяде належне місце в державі.

Тож вочевидь, неготовність на державному рівні вирішувати проблеми освіти як з боку самих вчителів, так і громади. А якщо подивитися “в корінь”, то реальною стане й головна причина цього — *відсутність ефективної, а отже, розвивальної, патріотичної освітянської політики в державі*.

Сьогоднішня ситуація в країні демонструє наміри влади дорубати той сучок, на якому поки що сидимо! Тому в умовах відсутності загальнодержавної освітянської політики логічно висловити надію лише на освітянських керівників й, у першу чергу, на директорів шкіл, ліцеїв, гімназій. Як вчить народна мудрість, порятунок потопаючих — справа рук самих потопаю-

ВІЗИТКА

Всеукраїнського науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії“

Основою концепції журналу є об'єднання зусиль високої науки та практики і досвіду середньої освіти щодо вирішення гострих проблем сучасної школи на перетині двох управлінських площин — державної та регіональної.

Редакторський колектив журналу має на меті сприяти формуванню єдиного інформаційного освітянського простору у регіонах та країні в цілому щодо творення сучасної української школи та управління нею, бо усвідомлює залежність — *краще працює школа, краще живе вся країна*.

Щоб виконати це завдання, журнал систематично доносить необхідну різнобічну інформацію до керівників середніх закладів освіти, щорічно організовує і проводить разом з вченими АПН і керівниками МОН України круглі столи в рамках міжнародних виставок — „Сучасна освіта в Україні“ та „Інноваційні технології навчання“. Ця робота журналу високо оцінена МОН і АПН України — його нагороджено численними дипломами та Бронзовою медаллю виставки — „Сучасна освіта в Україні — 2009“.

ПРОДУКТИВНІСТЬ ЖУРНАЛУ

Проймає 10 років як народилася ідея створення цього журналу — 22 листопада 2009 р. виповнюється 10 років як журнал отримав державну реєстрацію. За цей час, а це на 1 березня 2009 року — 53 номери, загалом було видано 530 др.арк. за ініціативи редакції організовано і проведено понад 20 круглих столів, більшість з яких проходили в рамках Міжнародної виставки МОН і АПН „Сучасна освіта“, решта — виїзні;

- проведено 45 оригінальних інтерв'ю за різноманітною тематикою;
- написано статей редакційним колективом — більше 150.

КРУГЛІ СТОЛИ (для прикладу):

- Учителем школа стоїть... та її директором: спонукальна роль освіти у відродженні нації.
- Актуальна тема. ЗНЗ — ВНЗ: прийом у вищі навчальні заклади
- Шведська школа менеджерів: “демократія” пошведськи.
- О.А. Захаренко і сучасна школа.
- Духовність народу і українська школа: позиція керівника школи.
- Розбудовуємо українську школу в російськомовному середовищі: виховання патріотів.
- Школа майбутнього: якою їй бути?
- Школа майбутнього в реаліях сьогодення.
- Форум: роль сьогоднішня, а що завтра?

ГРОМАДЯНСЬКА ФУНКЦІЯ ЖУРНАЛУ

З 2006 року — ініціатор і керівник спільного Проекту АПН України та журналу „Директор школи, ліцею, гімназії“ — „Педагоги-новатори в Україні“.

Перша сторінка — „В.Ф. Шаталов: його ідеї працюють і сьогодні“.

Друга — „М.М. Палтишев: опонент чи соратник сучасної педагогіки“ (наприкінці жовтня 2009 р. — буде вже 5-та сторінка).

З 2007 — ініціатор нового проекту АПН України (а саме: УМО АПН України) та журналу — “Творчий майданчик акумуляції ідей щодо розвитку української школи — точка зростання вітчизняного управлінського досвіду”, або коротко “Творчий майданчик”.

У 2008 році — ініціатор Форуму освітянських керівників.

НАШІ ЧИТАЧІ МАЮТЬ ЧУДОВУ НАГОДУ

Сприяття утворенню єдиного освітньо-управлінського інформаційного простору України — джерела прискороженого розвитку національної школи, за наявності якого досвід будь-якої школи стає відомим не лише в рідному регіоні, а й у кожному куточку нашої країни.

Останнє безпосередньо стосується й напрацювань вчених АПН України — у такий спосіб розширюємо коло користувачів наукової інформації.

чих. А в нас уже стало традицією рятуватися самим.

Світ тримається на плечах гігантів, а Україна – на плечах директорів шкіл! Та як довго це може тривати?!

Нас цікавило, і ми сподівалися отримати відповіді під час Форуму, чи готові в більшості своїй директори шкіл бути лідерами нашого суспільства? Як вони самі розцінюють, за

Таблиця. Запитаний практикою доробок вчених

Тематичні напрями публікацій	Реформування освіти	Зміст освіти	Розвиток школи	Духовний розвиток людини	Здоров'я і освіта	Особист.-орієнтована освіта	Вчитель як суб'єкт	Директор як суб'єкт
Вчені АПН	6%	28%	34%	10%	2%	8%	12%	-
Практики	38,16 %	9,74%	4,22%	13,25%	6,02%	15,36%	5,12%	8, 13%
Аспекти тематичних напрямів	Якісна освіта – 27,02%. Сільська школа як проблема освіти й держави – 11,14%	Профільне навчання – 5,12%. Життєтворчість – 1,81%. Компетентність – 1,81%. Диференц. навч. – 0,9%.	Авторські школи – 2,71%. Самоврядування – 1,51%.	Духовність – 5,72%. Виховання: патріотичне – 4,82%; родинне – 2,71%.		Ос.-ор. – 6,33%. Обдарованість – 3,61%. Творчість – 2,71%. Індивідуальність – 2,71%.		

Мал. 1. Освітня Україна: формуємо єдиний інформаційний простір

яких умов це стане реальністю і чого їм бракує сьогодні?

Як засвідчують дані проведеного дослідження серед директорів Вінницької області (див. С. 48), на рівні тенденції можемо констатувати: *директор школи сьогодні не є лідером втілення вітчизняної освітянської політики в регіоні, у шкільній та батьківській громаді, і він це усвідомлює*. Керівники шкіл розуміють, що їм потрібна спеціальна підготовка для забезпечення свого покликання на посаді директора школи і сподіваються, що тоді вони ефективно використовують громадський аспект у своїй управлінській діяльності.

При цьому директори шкіл пропонують зміни в освітньому законодавстві та виділяють заходи, які можуть забезпечити свободу у вирішенні ними питань впровадження освітньої політики у своєму закладі. Одним із таких заходів, на їхню думку, є взаємодія з владою. При цьому їм потрібна не тільки підтримка, а й єдність поглядів щодо цінності освіти у 21 столітті. Вони також, як і багато років тому, називають фінансування закладу, в якому вбачають реальне сприяння розвитку школи з боку органів влади.

Висновки, які ми отримали, невтішні, але були прогнозованими, бо інакше як пояснити те, що в державі на очах у всієї громади вже скоро два десятки років руйнується чи не єдина галузь, яка залишається “на плаву” завдячуючи лише найбільш свідомим й патріотично налаштованим керманічам

середньої освіти, а влада не діє і суспільство мовчить. За умов готовності директорів шкіл бути поводитирами нації ця ситуація вже давно була б іншою й від цього виграло б усе суспільство¹.

ЩО РОБИТИ?

Є ще одне питання, часто не усвідомлене, але надзвичайно важливе, на яке я зобов'язана звернути вашу увагу. Я аналізувала стан нашої педагогічної преси за останні 10 років, її роль в освітянській галузі, саме фахової преси, і хочу сказати, що уся управлінська наша вертикаль – від чиновників МОНУ, управлінь освіти до директорів шкіл, ліцеїв, гімназій – ще далеко не завжди усвідомлюють чинники, що можуть сприяти розвиткові школи і в цілому освітянської галузі.

Про що йдеться? Загальновідома теза, що для розвитку будь-якої сфери людської діяльності значущими завжди були освіта та наука. Більшість з вас, як показують наші дослідження, переконані, що з українською наукою у нас все гаразд, ось тільки з практикою є проблеми – значні ускладнення мають керівники шкіл із впровадженням у себе в школах наукових досягнень. Тож, вочевидь, *наука не стала продуктивною силою в наших школах*. Цей висновок

¹ О. Виговська. Місія директора. До портрета директора, на якого чекають усі. // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2000. – № 1. – С. 150-166.

Місія директора. До портрета директора, на якого чекають усі. // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – № 1-2. – С. 95-110.

Всеукраїнський науково-практичний журнал “Директор школи, ліцею, гімназії” проводить і буде проводити головну ідею: наука – школі, бо переконані, що наука була й може зараз бути продуктивною силою розвитку нашої школи, попри всі негаразди в державі

немов вирок, а, як наслідок, — надзвичайна ситуація в школах.

Чи є вихід з цього? Так, є серйозна підстава для виправлення цієї ситуації — це позитивне ставлення директорів до самої науки, які вважали і вважають, що у нас з нею все гаразд (див. С. 48).

У зв'язку з цим звертаю вашу увагу на наше видання (див. вріз на С. 7), головною метою створення якого й було допомогти директорам шкіл у їхній діяльності, а саме: стати ще більш професійнішими, більш кваліфікованими, самодостатніми, умілими, відповідальними, захищеними й шанованими в державі.

І ми залишаємося вірними цій позиції й донині. Так від моменту свого заснування Всеукраїнський науково-практичний журнал *“Директор школи, ліцею, гімназії”* **проводить і буде проводити головну ідею: наука — школі**, бо переконані, що наука була й може зараз бути продуктивною силою розвитку нашої школи, попри всі негаразди в державі (див. вріз на С.7).

Редакція проводить систематичну роботу зі створення разом зі своїми авторами нової актуальної інформації, яку й поширює разом з іншими напрацюваннями вчених Академії педагогічних наук з метою їх впровадження у навчально-виховний процес закладів освіти (див. вріз на С. 11).

Ми точно знаємо, якої наукової інформації не вистачає нашим керівникам та школам, бо постійно відслідковуємо дві інформаційні складові змісту освітянської галузі: науки та практики (див. табл. на С. 8).

Дані цієї таблиці отримано на основі рейтингу актуальних проблем освіти в публікаціях учених і практиків за журналом *„Директор школи, ліцею, гімназії”* (за весь час виходу журналу у світ — з 2000 р. по цей час), який був проведений науковими співробітниками відділу науково-аналітичної обробки ДНПБ АПН України, членами редакційного колективу журналу, що дало змогу здійснити порівняльний

аналіз доробку вчених-теоретиків, запитаного практикою.

Порівняльний аналіз проблем, що розробляються вченими АПН України, з одного боку, а з іншого, — практиками, дозволив виділити саме ті, яких потребує шкільна практика. Тож коли ми формуємо зміст журналу, то, у першу чергу, враховуємо вже сформовані потреби практики й те, де бракує науково-теоретичного осмислення — за цією тематикою й готуються матеріали. Якщо авторів таких замало, проводимо з виявлених проблем і актуальних тем інтерв'ю з науковцями або круглі столи, щоб розкрити з усіх точок зору окреслену проблему або тему (див. врізи на С. 7, 11).

Нам вдалося в розрізі всієї країни створити освітянсько-інформаційну карту України *“Науково-практичні пріоритети шкільництва”* на основі проведеного рейтингу тематики статей, який виявив, що найбільш запитаними темами є наступні: якість навчання, особистісно орієнтоване навчання, здоров'язберігаюче навчання, духовність (див. мал. 1 на С. 8).

Порівняльний аналіз виявив місце знаходження освітянських закладів і установ, які розробляють і впроваджують в освітній процес означені напрями, що дозволяє наочно презентувати ті області, освітяни яких сприяють утворенню в державі єдиного простору своїм доробком, за певною проблемою.

Які ще переваги цієї карти?

Карта демонструє, над якими проблемами працюють регіони — тож кожен читач може спланувати, з чіим досвідом, і чією розробкою погортитися, куди корисно поїхати на конференцію і т. ін. За цих обставин обмін таким досвідом не лише є обов'язковим, бо охопити все одному не під силу, а й цілеспрямованим.

Карта наочно ілюструє, наскільки поширені виявлені актуальні проблеми в різних регіонах.

Так ми змогли за картою відслідкувати, де та яким саме проблемам приділено значну увагу, де вже сформований унікальний досвід, як у випадку здоров'язберігаючої освіти (Дніпропетровськ, Одеса), духовного розвитку людини (Луганськ, Київ), а де проблема не розвивається, а заговорюється. Так сталося з проектною технологією та з проблемою особистісно орієнтованої освіти, про останню дещо пізніше.

ПРИВЛАСНЕННЯ ЗАМІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ

Задамо собі питання: „Чому так багато у нас наукових досліджень, а результатів, яких насправді потребують школи, замало?”

У ході науково-дослідної роботи з проблеми інформаційного забезпечення ефективної управлінської діяльності керівника школи нами відслідковано деякі ідеї, за різними джерелами, якими послуговуються директори шкіл. Зіставний їх аналіз засвідчує, що велика кількість наукових і методичних видань уміщують безліч ідей, схожих одна на одну, ось тільки автори у них різні. Виходить так, якщо „ідея” сподобалась, то такий собі „автор” вже вважає її своєю. І утворюється ситуація, коли рік від року ідеї лише „сіються”...

Як справедливо зазначила академік АПН України О. Савченко – “у нас немає браку ідей, у нас є брак того, як їх впроваджувати”. З цим не можна не погодитися. Але бракує і певних знань, інформації, і це

ПУБЛІКАЦІЇ ЖУРНАЛУ „ДИРЕКТОР ШКОЛИ, ЛІЦЕЮ, ГІМНАЗІЇ” (вибрано для прикладу)

АПН – ШКОЛІ: СТРИЖНЕВА ТЕМА ЖУРНАЛУ

Актуальні теми, що висвітлено науковими школами:

- Три кити нової філософії освіти.
- Моделюючи суспільство майбутнього.
- Школа і релігія.
- Освіта – пріоритет номер 1.
- Перспективи розвитку освіти на 25 років.
- Яку людину має готувати освіта: на чому слід зосередити увагу, модернізуючи освітню діяльність.
- Зорепад найпрактичніших ідей: не потонути в тому, що є актуальним для загальної середньої освіти.
- Учбове навантаження і збереження здоров'я школярів.
- Розробка змісту освіти для основної і старшої школи.
- Навчити учнів учитися: психолого-дидактичний аспект.
- Психологічний супровід профільного навчання.

ІНТЕРВ'Ю ЖУРНАЛУ:

- Стратегія перспектив, а не ностальгія по минулому.
- Громадсько-державна система управління і Василь Сухомлинський.
- Чи прийдуть сильні випускники у школу?
- Різномисліє при єдинодуш'ї: збережімо свою конфесійну незаангажованість.
- „Ідея оволоділа масами”. Потрібно ще, аби вона оволоділа певними коштами.
- Чи здатен Форум допомогти школі?
- Шлях директора до науки або чим може допомогти директору освітянська виставка.
- Національна проблема українців в контексті загальноєвропейської.

УКЛАДЕНІ СТАТТІ:

Академія майстерності керівника – підвищуємо кваліфікацію.

- АПН – школі.
- Чи може існувати держава без міцної духовної основи.
- До консолідації українського суспільства.
- Якою має бути сучасна педагогіка
- Захист права дітей на якісну освіту.
- Де і як готують тих вчителів, на яких давно чекає школа.
- Школа-родина: „Даючи знання, не відбирати здоров'я”.

АКТУАЛЬНІ СТАТТІ РЕДАКТОРА (для прикладу):

Виговська О. Місія директора. До портрета директора, на якого чекають усі. //Директор школи, ліцею, гімназії. – 2002. – № 1-2. – С. 95-110.

Виговська О. Науково-технологічний супровід особистісно-орієнтованої освіти: авторська концепція. //Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. – №5-6. – С. 93 – 97.

Виговська О. Цілісний розвиток особистості школяра: експериментальне обґрунтування його засобів. //Директор школи, ліцею, гімназії. – 2003. – №3. – С. 34-46.

Виговська О. Духовна сутність школи: особистісний вимір. //Директор школи, ліцею, гімназії. – 2004. – №5. – С. 25-28.

Виговська О. Якої фундаментальної підготовки потребує український вчитель. //Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – №1. – С. 83-86.

Виговська О. Професіоналізм учителя як гарант збереження його здоров'я. //Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – №2. – С. 48-51.

Виговська О. Діяльність учителя і цілепокладання: теоретико-практичне обґрунтування технології дії та навчання. //Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – №4. – С. 70 -73.

ПРО АВТОРІВ НАШОГО ЧАСОПИСУ

Серед них – відомі як українські вчені, так і з близького та далекого зарубіжжя, освітянські управлінці усіх рівнів й різних установ та досвідчені практики – вчителі, методисти й керівники шкіл, ліцеїв, гімназій державної, комунальної й приватної форм власності.

надзвичайно гальмує розвиток нашого суспільства і освітянської галузі в цілому. Наприклад, виникає безліч питань, а саме: у яких умовах проростають ці ідеї, що саме загальмовує їх, яких позитивних результатів можна було б досягти, якщо запровадити їх у шкільну практику.

Якби прищеплювали почуття гордості за наші досягнення, за винаходи, заохочувати до подальших інновацій, до нових відкриттів, до творчості, тоді б інноваційні, доленосні наукові ідеї не просто “сіялись” і обговорювались, а мали б дуже швидко поширюватися, “проростати”, і кожен вчитель, освітянин отримав би зовсім інші, вагоміші результати. Ми мали б вже збирати серйозні врожаї. *Особистісно орієнтоване навчання* сьогодні реально реалізовує лише одна школа М.П. Гузика, єдина на всю країну. Але якщо ми ознайомимося зі звітами областей – то виходить, що таких шкіл у нас виявляється чимало. На жаль, це лише тільки звіти. Якщо знову ж ми детально проаналізуємо досвід їхньої роботи, то він не витримує жодної критики, бо навіть *під особистісно орієнтованим* часто розуміється *добре ставлення до дитини*, що є просто обов’язковим, першим і головним правилом ставлення до неї.

Поверховість у ставленні до ідей, за такого підходу, ніколи не приживеться, бо вона за усіма правилами природи відторгається сама по собі. Ось і виходить, що ми самі ж гальмуємо власний розвиток і крокуємо далеко позаду світового рівня знань.

У журналі “Директор школи, ліцею, гімназії” підготовлено серію публікацій, що роз’яснюють, доносять до керівників шкіл ситуацію щодо *особистісно орієнтованої освіти* в країні.

Це дає змогу керівнику освітнього закладу:

- Ознайомитися з алгоритмом впровадження особистісно орієнтованого навчання в школі і що для цього треба вміти вчителю.
- Організувати в школі відповідне навчання вчителів.

- З’ясувати особливості впровадження особистісно орієнтованого навчання у виняткових власних умовах.

- Побачити себе серед інших своїх колег на інформаційно-освітянській карті України й не витратити час на “винахід велосипедів”.

Якби всі директори шкіл України одержали одночасний доступ до журналу “Директор школи, ліцею, гімназії”, результатом був би спільний доробок, де автор ідеї – один, тоді як інші – це ті, що її розвивають. Має бути у всьому порядок. Все на своєму місці. Вочевидь, нам бракує інформаційної культури.

Слід додати, що такі ж самі факти спостерігались нами й у практичній сфері. Ми не раз зіштовхувались з тим, коли ідеї “запозичуються” без посилань на їх авторів. І справа тут зовсім не в тому, кому належить ця інтелектуальна власність, а в тому, що ідеї не проростають, не розвиваються, а лише заговорюються, заморожуються – формальний підхід до них їх же і вбиває: стоять деінде голі стеблини – без листя і без плодів.

Неоднозначну реакцію у дослідників викликає і стан готовності до впровадження: ще не встигли розібратися, що й до чого, а вже “під козирьок” і впроваджуємо. Така нецілеспрямована, неусвідомлена готовність, м’яко кажучи, викликає подив. З іншого боку, з такою готовністю більшості практиків можна багато чого корисного й доброго зробити для наших шкіл. Але зіставний аналіз такої готовності та висловлювань самих директорів шкіл про те, що вони мають значні ускладнення саме з упровадження, дозволяє стверджувати, що ця готовність – психологічна, особистісна, тоді як знань та умінь як це робити їм бракує.

ПРО ПСЕВДОНАУКУ

Шануючи справжню науку, журнал чинить опір псевдонауці, яка, на жаль, має місце в нашому осередку.

Так працівниками редакцій наукових видань відслідковано, що часто авторами за науку видається переписування, буває й цілими абзацами й навіть без коригування, один до одного оригінальних чужих ідей, текстів щодо їхньої аргументації, що подаються без жодних авторських змін як своє “вистраждане”. При тому й посилення робляться на всіх, чії роботи згадуються в “тексті-донора”, відсутні лише посилення на роботу самого “донора”. Причин цього багато: це існуючі в науковому осередку формальні вимоги щодо звітів науковців про їхню роботу, й формальні вимоги ВАКУ щодо необхідної кількості публікацій перш ніж захиститися, не кажу вже про етичний аспект цієї проблеми. Цими вчинками ми “розмиваємо” саме поняття “вчений”.

Врешті решт, тут немає нічого нового. Бо усім відомо, що традиція ця тягнеться ще з радянських часів, коли від освітян вимагали впровадження досягнень психолого-педагогічної науки у практику. Але впроваджувати у ті часи дійсно було нічого, особливо це стосувалося психологічних досліджень. Наука існувала тоді сама по собі, так само як подекуди й зараз. Школам не було чим скористатися.

А ще слід звернути увагу на назви до тем наукових досліджень. Треба, щоб звучали вони більш науково, тож в більшості їх назв переважають “принципи” або “типи” чогось там ... А далі ще цікавіше: й самі статті з теми дослідження також повинні мати аналогічні назви, бо результати дослідження відслідковуються, у першу чергу, за відповідністю назв тем дослідження і опублікованих статей. Упродовж року дивишся, а таких “принципів” і “типів” у наукових журналах назбиралася сила-силенна... Тільки ось прикро, що хоча б хто-небудь скористався цими “типами”

на практиці! Коли про це говоримо майбутньому автору у вічі, він часто сприймає не як пораду, а як образу, говорячи при цьому, що ми не любимо науку. Ось і виходить, що наша наука існує заради самої науки, вірніше... для звітності. Усе ніби гаразд, але чомусь у такому разі якість освіти в школах рік від року не тільки не стає краще, а й погіршується.

Може, слід було б науковцям ближче підійти до потреб школи, і вже у самих назвах робіт якнайточніше висловлювати шкільну проблему, що постає, ту, за яку вболівають вчителі, ту, що виникає в учнів, в усіх тих, хто небайдужий до шкільної освіти і від кого насправді залежить шкільна справа.

Президент АПН України В. Кремень неодноразово на Зборах АПН звертав і звертає увагу науковців на необхідність технологізації теорії, враховувати потреби навчальних закладів, не витратити державні кошти на ті дослідження, в яких нема нагальної потреби.

Так ось, працівники нашої редакції намагаються уникнути таких прикрих моментів і *немов через решето просіють увесь матеріал*, що поступає, *щоб знайти справжні “золоті” самородки.*

ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД ОСВІТЯНСЬКОГО КЕРІВНИКА

Наше суспільство для свого власного розвитку потребує сьогодні значної інформаційної підтримки. Наш директор не є виключенням, більш того, є фігурою № 1, яка потребує інформаційної допомоги. Для нас це означає: через посередництво патріотично налаштованої, свідомої й професійної преси, у першу чергу для освітянських керівників, укріплювати пріоритет власної країни. Такого завдання не вирішує навіть державний комітет з питань інформаційної політики країни. Але ж це можливо, якщо діяти свідомо й професійно. Успіх у цій важливій справі залежить від багатьох чинників, серед яких найголо-

ПОДЯКА ІНІЦІАТОРАМ ФОРУМУ

Віктор ОЛІЙНИК, ректор Університету менеджменту освіти АПН України
Я дякую за такий необхідний для всіх нас форум. Форум, який започаткував журнал і який очолює Ольга Іванівна Виговська. Хочу з великою приємністю наголосити, що Ольга Іванівна вийшла саме із стін Центрального інституту вдосконалення вчителів, і ці проблеми, проблеми керівника школи, пройшли через її розум, через усю її талановиту особистість.

І сьогодні ми маємо подякувати журналу, Вам, Ольго Іванівно, за те, що ми маємо змогу підійти до розгляду й обговорення нашої з вами проблеми, шановні колеги. Тому що, якщо ми не створимо необхідні заходи, ми просто не зможемо зрушити цю проблему з місця. А нам хочеться, щоб це був все ж таки розвиток в управлінні директора школи.

Іван ГОНЧАРЕНКО, директор школи №13 м. Полтави

Шановні колеги, незалежно від того, що прийме Міністерство освіти, що прийме Верховна Рада, а школа буде працювати, і буде працювати якісно. Сьогодні ми з вами були ще на одному заході журналу – проєкті “Педагогі-новатори в Україні”, а я в цьому проєкті беру участь вже третій рік. І коли мене начальник управління освітою м. Полтави запитала, що там було цікавого, то ви знаєте, що я відповів: там, де вони є, там все цікаво.

На жаль, це чудове свято, яке для усіх освітян організовує головний редактор журналу Ольга Іванівна Виговська, є єдине в Україні. Ольга Іванівна взагалі жінка не ординарна. Вона не тільки працює, вона по-справжньому талановита особистість. І за журнал їй та усьому її колективу величезна подяка. Попереду у неї ще багато роботи. Але все, що вона робить, вкрай сьогодні необхідно нашій школі. Успіхів вам у вашій благородній справі.

Наталья РОМАНЕНКО, директор СШ №13 м. Одеси

Я сьогодні була немов у гімназії, презентація була чудова. Але мене вразили учні цієї гімназії. Ми несемо дітям саме „вічне життя”, і на нас, шановні директори, покладена важлива місія. Але можна лише уявити, яка місія покладена на людей, які вчать нас, директорів.

Як тільки ми отримали такий гарний дарунок, ми підготували своєму улюбленому журналу теж подарунок, символічний. Це вітрильник, який символізує, що журнал на всіх вітрилах йде до реалізації своєї мети. Тут є весла, і ми разом з вами веслуємо до цієї мети. Тут є і вузли, і можна сказати, що це труднощі, які виникають під час співпраці, і барометр, який так допомагає мореплавцям.

Тетяна МЯНОВСЬКА, завідувачка НМЦ м. Житомира

Перш за все хочу подякувати організаторам Міжнародного форуму за запрошення директорів міста Житомира. Ми в проєкті працюємо вже три роки. Сьогодні в цій залі присутні 15 директорів. Це лідери освіти не тільки Житомирщини, але й усієї України. Це неодноразові призери міжнародної виставки.

Хочу подякувати С.В. Рудаківській (проректору КМУ), яка працює з цим проєктом вже четвертий рік, і за цей час зуміла створити широкий простір ▶

вніший – бажання самого освітянського керівника, зокрема директора школи.

Якби директор послуговався саме такою інформацією, про яку вище йдеться, в чому уже б він і сам собі багато допоміг, а через свою свідому, ефективну роботу – й державі.

А якби кожен – то в Україні було б вже сформовано розвивальне інформаційне національне фахове педагогічно-управлінське середовище – а раз так, то зробили б і собі добре, й іншим: своїм досвідом поповнювали б фахову скарбницю, а собі брали з неї те, чого бракує – заощаджували б час й енергію для інших справ.

Директор має право на якісну інформацію, яку ми невідомо й безупинно творимо – це внесок нашого редакційного колективу в справу державної ваги.

Слід бачити в директорі саме того лідера, від якого залежатимуть зміни у нашому суспільстві. Тож не даремно кажуть: “хто володіє інформацією, той володіє світом”.

А наш журнал і є фактично тією науковою лабораторією, яка дбає про якість інформації, яку отримує наш директор, щоб він реально став і професіоналом-управлінцем, і лідером у країні. Подивіться лише на склад редакційної Ради нашого журналу. Не кажучи вже про наших учених АПН, звернімо увагу на тих директорів шкіл, які є водночас й членами ради журналу, й членами оргкомітетів усіх його проєктів і заходів. Переважна більшість

їх – кандидати наук й відомі керівники унікальних шкіл.

Тож журнал фактично є могутнім засобом, помічником у забезпеченні керівника такою інформацією, коли сам керівник відчуває, що “знання – це сила!”. Журнал, і це очевидно, є засобом і для підвищення кваліфікації, професіоналізму як самого керівника, так і вчителів ЗНЗ.

Керівник і сам сьогодні відчуває нагальну потребу в підготовці себе до управлінської діяльності, але, на жаль, не завжди розуміє, що йому скоріше й ефективніше може допомогти – недооцінюється в цьому роль фахової педагогічної преси.

Передплата фахового видання і надає таку можливість, шість разів на рік підвищувати кваліфікацію з усього спектра психолого-педагогічних питань як із соціально-політичних, так і філософських проблем формування нашого суспільства. Саме в цьому полягає відмінність між фаховим виданням та іншими різновидами друкованих видань.

Фахове слугує задоволенню потреб щодо якості професійної підготовки, в нашому випадку – директора школи.

Зазначені вище позиції ми й поклали в основу творення нашого журналу як фахового видання для керівників закладів середньої освіти.

Ми з самого початку творили його як ефективний засіб підвищення кваліфікації директора школи, як засіб впливу кожного керівника на творення освітянської політики в державі, як трибуну для кращого управлінського досвіду. Наш журнал виріс з ідеї допомагати директорам у професійному

цього журналу в місті Житомирі, журналу, який допомагає всебічно висвітлювати події, що відбуваються в нашій країні в царині освіти. В цей проект я закликаю всі наші регіони. Журнал надає нам чудову можливість не тільки спілкуватись, а й виробляти нові новаторські інноваційні технології та ідеї.

Хочеться побажати журналу і його головному редактору Ользі Іванівні Виговській зробити ще 10 разів по 50 кроків і завжди залишатись правильним журналом, таким, яким він є.

Іван ОСАДЧИЙ, начальник відділу освіти Ставищенської райдержадміністрації Київської області

Мені приємно наголосити на тому, що саме журнал виступив ініціатором проведення Форуму лідерів освіти. Вважаю цей факт закономірним, адже практично в кожному із 50 його випусків завжди подається оперативна, вчасна й цікава інформація про конференції, круглі столи, дискусії, що ведуться в галузі освіти, а також про надзвичайно важливі події, що відбуваються у цій царині. Журнал був і залишається сьогодні справжнім рупором практичної і теоретичної педагогіки.

Користуючись нагодою, хочу висловити слова подяки головному редактору журналу Виговській Ользі Іванівні за ту можливість, яку вона надає усім педагогам-управлінцям, а саме – оперативно висловлювати на сторінках цього необхідного для усіх нас видання свої думки з найактуальніших проблем освітньої галузі, привертати до них увагу громадськості та влади.

Це перший форум, але, і на мою думку і на думку всіх освітян, він має стати щорічним. Він має і надалі успішно виконувати свою місію – всеукраїнської освітянської трибуни, інструменту консолідації творчої педагогічної громадськості країни.

Цей форум має великі перспективи. І, може, через рік-два він стане Всеукраїнським з'їздом освітян, адже вже чітко окреслилась проблема, яку потрібно обговорювати й вирішувати усім суспільством. І якщо раніше ми розглядали проблему підвищення якості освіти через модернізацію навчального процесу та організаційний розвиток навчальних закладів, то наше чергове завдання – це необхідність прийняти сучасну концепцію модернізації системи освіти міст і сільських регіонів, а також визначити педагогічні засади, на яких має розбудовуватись педагогіка освітніх мереж.

Ганна САЗОНЕНКО, директор Українського гуманітарного ліцею КНУ імені Тараса Шевченка

Я дякую, Ольго Іванівно, за ідею, про яку ми ще раз поговоримо. Ми мусимо гостро ставити питання. І я готова разом з вами вирішувати ці питання.

Пропоную обрати робочу команду, яка буде діяти рішуче і наполегливо, відстоюючи свої думки і прагнення. Пропоную залучити якнайбільше молоді, і насамперед, киян, які, територіально, так би мовити, ближче до нашої влади.

Надія БІЛИК, доцент Полтавського ОІППО, головний редактор журналу “Імідж педагога”

Справа, яку ви сьогодні робите, Ольго Іванівно, дуже усім нам потрібна. І думаю, що ми усі разом зрушимо з місця ті проблеми, що стоять на нашому шляху.

ЧИМ СТАВ ФОРУМ ДЛЯ ЖИТОМИРСЬКИХ ДИРЕКТОРІВ¹

Тетяна МЯНОВСЬКА, завідувачка науково-методичного центру управління освіти Житомирської міської ради жовтня 2008 року керівники навчальних закладів м. Житомира стали учасниками I Міжнародного форуму освітянських керівників. До складу делегації ввійшли 14 директорів навчальних закладів.

Ключова тема Форуму „Формування ефективного механізму суспільно-державної підтримки української школи” співзвучна зі стратегією розвитку освітньої галузі м. Житомира. Для освітян нашого міста участь у даному заході є важливим кроком. Кожен з керівників побачив рівень своїх навчальних закладів на освітянських теренах України.

Валентина ЧУБІНСЬКА, директор ЗОШ № 7 з задоволенням сприйняла все, що відбулось на першому Міжнародному форумі освітянських керівників. Журнал щедро ділиться набутками українських новаторів, керівників-професіоналів, прилучає освітян до творчого підходу у вирішенні різних шкільних проблем, формує небайдуже ставлення до школи майбутнього, знайомить з інноваційними технологіями навчання й виховання.

Спілкуючись з колегами на Форумі, обговорюючи актуальні проблеми життя школи, знайшла підтримку своїм думкам та планам.

Марія ДОРОШКО, директор гімназії № 3 єні імпонують всі питання, які були підняті на Форумі науковцями і директорами шкіл, бо є актуальними для сьогодення. Вони співзвучні стилю роботи освітян Житомирщини.

Лариса БЛЮКОНЬ, директор ЗОШ № 19 робота в секції „Директор і батьківська громадськість: співпраця, протистояння чи обслуговування?” відкрила для мене нові важливі моменти саме подальшої співпраці з батьківським колективом, вміння знаходити шляхи вдосконалення освітніх послуг. Для мене, як для молодого директора, важливе було те, що я змогла поспілкуватися не тільки з керівниками м. Житомира, але й з освітянами України.

Вважаю, що такі зустрічі повинні відбуватися частіше, бо це дасть змогу підняти освітній процес у нашій державі на більш якісну висоту.

Галина ПОНОМАРЬОВА, директор ліцею № 25 глобалізований світ вимагає від учителя, керівника конкурентоспроможності, високої мобільності в діяльності. А спілкування на Форумі з колегами переконало нас, що освіта нашого міста на вістрі часу, такі зустрічі дають надію на те, що освіта таки стане провідною в нашій державі.

Микола КОСТЮЧЕНКО, директор ЗОШ № 8 отримав велике задоволення і творчу насагу від спілкування з видавничим колективом журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”. В журналі започаткована велика творча лабораторія кращих керівників навчальних закладів.

Хотілося б знайти на сторінках журналу доробки з досвіду керівників навчальних закладів, які працюють за програмою розвиваючого навчання в початковій та середній школі.

Галина ЛАШКУЛ, директор НВК № 25 пропоную започаткувати обмін досвідом роботи директорів навчально-виховних комплексів, щоб вирішувати питання комплексного виховання та навчання дошкільнят і початківців, який дасть поштовх для створення нових напрямів роботи, подолання існуючих проблем.

Світлана РЕМІНЕЦЬ, директор ЗОШ № 21 частина у I Міжнародному форумі освітянських керівників стала ще одним емоційним поштовхом до пошуку нових педагогічних ідей, знахідок.

¹ Автор-укладач **Тетяна Мянзовська**

зростання в якості лідера освіти, поведиря нації, (див. врізи на С. 7, 11).

ЩО СТАЛО НА ЗАВАДІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ЖУРНАЛУ

Нові реалії сьогодення: боротьба за ринок, і ми самі це бачимо, перш за все, на ринку інформаційних послуг. Дослідження сучасних вчених АН України доводять, що, якщо ми прагнемо надати своїй країні розвивального поступу, то слід подбати про обов'язковість національного аспекту в її інформаційній базі.

До якості інформації серйозно ставляться на заході, бо ними усвідомлюється пряма залежність конкурентоспроможності країн від якості тієї інформації, якою вони послугуються. Їхньою інформаційною продукцією заповнено не лише увесь світ, а вже й наш незрілий, несвідомий інформаційний ринок. На жаль, мало хто в нашій країні усвідомлює, що, послугуючись бездумно чужим, коли в ньому відсутній наш національний компонент, ми завдаємо непоправної шкоди як інформаційним базам, так і власній освіті, а отже, – молоді, та й вчителям, бо реалізується за таких умов більш руйнівна функція іноземної інформації, ніж розвивальна. Подивіться на нашу молодь, та й на дорослих – ви самі зможете навести безліч прикладів як наслідків такої інформаційної політики в державі.

Заради об'єктивності слід зауважити, що більшість педагогічних видань самі не усвідомлюють новітні засади побудови інформації для ке-

рівника освітнього закладу, тому часто лише засмічують інформаційний простір і відволікають час та енергію освітянських управлінців від головного, замінюючи його дрюгорядним.

Бо як інакше зрозуміти, коли в якості аргументів на доведення того, що у нас “не все добре в нашому домі”, зазначаємо, що ось нас перевірятимуть, а ми знову не відповідатимемо, наприклад, Болонським критеріям чи ще чийсь стандартам. Традиційно працюємо з оглядкою та те, що скажуть інші.

Коли ж своє будемо утверджувати, себе розвивати, а з іншими розмовляти на рівних?

Ще на одній проблемі хочу зупинитися, про яку ми рідко згадуємо, але від якої часто залежимо навіть у тому, чи впроваджуватиметься наука у школи, чи ні. Це — **проблема сучасного читача**.

Ще на початку творення нашого журналу ми провели міні-дослідження: нам було цікаво відслідкувати роль педагогічної преси для керівника школи. Нами було з'ясовано, що ті з них, хто читає журнали, частіше готові до оновлення роботи своїх закладів, ніж ті, хто їх не читає. Сьогодні часто самі директори шкіл зазначають, що занадто багато їх колег взагалі нічого не читають. Причини цього, зрозуміло, не однозначні, вони потребують подальшого з'ясування.

Колись, ще за радянських часів, відомий вчитель-новатор із Санкт-Петербурга Євген Миколайович Ільїн наголошував, що **всі проблеми школи ми вирішимо**

Дуже хочеться, щоб в майбутньому на подібних форумах була створена не тільки можливість обміну досвідом професіоналів, кращих освітян держави, але й більша можливість спілкування з представниками владних структур.

Ганна ДУДІК, директор ліцею № 24
Змістовною була педагогічна виставка. Під час круглого столу керівники навчальних закладів мали можливість поділитися своїм педагогічним досвідом з колегами, по-дискутувати, більш детально обговорити освітянські проблеми.

Форум надихнув на нові звершення. Дякую організаторам форуму за „чуття єдиної родини”. Сподіваюсь, що форум лідерів освіти стане щорічною традицією, яку обов'язково підтримає МОН України.

Людмила КОЧЕТОВСЬКА, директор СЗОШ № 12
Секція „Директор і педагогічний колектив — партнери чи підлеглі?” працювала дуже продуктивно. Результат співпраці з колегами приніс задоволення і підвищення професіоналізму кожного.

На жаль, незважаючи на те, що Форум мав статус Міжнародного, бракувало присутності керівників навчальних закладів із країн СНД, які могли б поділитися з нами або запозичити у нас кращі надбання розвитку та реформування загальної середньої освіти на сучасному етапі.

Федір ПЕНДЕРЕЦЬКИЙ, директор гуманітарної гімназії № 1

Таке зібрання є актуальним, на ньому розглядалося ряд проблем, пов'язаних з розвитком освіти як в Україні, так і за її межами.

Хочеться, щоб у таких форумах брали участь перші особи влади, від яких залежить фінансування освіти в нашій державі, забезпечення освіти, виведення її на міжнародний рівень.

Світлана КОРОТКА, директор ЗОШ № 27
Маю великий досвід роботи директора, була неодноразово учасником освітянських форумів, I Міжнародний вразив мене відвертістю висловлювань учасників. Виступаючи піднімали проблеми, з якими ми — керівники закладів — зустрічаємося кожного дня, пропонували свої шляхи вирішення, називали проблеми, які без допомоги влади ніколи не вирішуються.

Валентина ПОЛУЛЯХ, директор ліцею № 2
Участь у Форумі підтвердила, що тільки співпраця директора навчального закладу, педагогічного колективу та батьків у навчально-виховному процесі можуть дати державі здорову, освічену, працьовиту людину. Саме директор школи — лідер на шляху втілення вітчизняної освітньої політики, побудови громадянського суспільства.

Ніна КУПРІЙЧУК, директор гуманітарної гімназії № 23
Освітні питання завжди актуальні для суспільства, а тому такі зібрання необхідні нам як каталізатор життя нашої школи, нашого суспільства.

Володимир ВАСЬКІВСЬКИЙ, директор міського центру науково-технічної творчості учнівської молоді

Основним побажанням організаторам Форуму може бути створення та відкриття секції „Директор позашкільного навчального закладу”, що дасть можливість підняти та обговорити питання діяльності позашкільних закладів у сучасних умовах.

Надія ПОЛІВОДА, директор міського колегіуму
Керівники навчальних закладів переросли з пасивного читача журналу „Директор школи, ліцею, гімназії” в активний об'єкт, який може запропонувати, поділитися новими формами роботи, досвідом роботи окремих вчителів, педагогічних колективів, науково-методичного центру, управління освіти, тому готуємо в журналі спецвипуск „Освіта Житомира”.

тоді, коли з учня виховаємо читача. У нас сьогодні таке ж завдання, відмінність лише в тому, що тепер воно стосується не лише дітей, а й їх вчителів, більш того, й керівників шкіл.

Колись на рівні жартів ми зазначали, що ми не читачі, а письменники. Тепер це наша реальність й одночасно важка проблема. Говорять же: руйнувати – не будувати. Через складну економічну ситуацію в освіті ще на початку роздержавлення (на жаль, такою вона залишилась і донині!) ми втратили одномоментно більшість передплатників педагогічної преси, а тепер поступово й дуже повільно плекаємо читача. Передплата часто проходить поза свідомістю керівника школи – що передплатять батьки або інші спонсори, то й буде, а їм, як з'ясувалося, легше передплатити комплект для усієї школи, а про фаховий журнал для директора та його управлінської команди, який не в комплекті, не знають. І, на жаль, не лише ці "помічники", а й навіть самі директори в умовах браку коштів часто жертвують своєю передплатою на користь вчителям.

ІДЕЯ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТЯНСЬКО-УПРАВЛІНСЬКОГО ПРОСТОРУ

Якщо хочемо прискорити розвиток освітянської галузі в цілому у нашій країні й кожного освітянина зокрема,

виникає потреба у єдиному інформаційному просторі.

Завданням керівників є сприяння утворенню єдиного освітньо-управлінського інформаційного простору України – джерела прискореного розвитку національної школи, бо за його наявності ідеї, досвід і надбання одних стають відомими в кожному куточку нашої країни. Як наслідок – заощаджується час управлінців всієї вертикалі, тож створюються можливості більш системно й прогнозовано працювати для школи, учителів, дітей.

І допоможе Вам в цьому наш журнал! Тож творімо разом цілісний інформаційний простір управлінсько-педагогічного досвіду України!

А наостанок запрошую координаторів від кожної області на сцену, щоб ми могли показати **наочний образ інформаційного простору, якого так потребує сучасна школа (див. фото).**

Хай образ кола, який ми створили разом на сцені, стане знаковим для країни – з цього й має розпочатися такий саме рух, який стане гарантом прискореного розвитку нас усіх, а з нами й всього українського суспільства!

Нам потрібна ланцюгова реакція, вибух щодо поширення зазначеної ідеї.

Бажаю усім вам новаторських ідей, яскравих думок, прозрінь й плідної спільної роботи!

ОСВІТА, ДИРЕКТОР І ВЛАДА

ОСВІТА НЕ СТАЛА ПРІОРИТЕТОМ

Ми сьогодні зробили важкодоступною якісну освіту: 50% громадян вважає, що загальний освітній рівень знизився. Якщо ми не звернемо уваги на реальний стан, не поєднаємо політиків, бізнес, владу і громадськість, не досягнемо консенсусу в суспільстві, у нас будуть окремі ліцеї, гімназії, окремі вчителі, окремі лідери. У нас не буде масової загальнонаціональної якісної освіти.

Освіта не стала пріоритетом для держави, державної політики.

Ми маємо залишати політичні розбіжності за межами зали, в кулуарах. Хочу сказати, що на 2, 5, 6 скликаннях ВР освіта не стала пріоритетом для держави, державної політики. Змушений сказати, що наш Комітет спільними зусиллями проводив численні зібрання, круглі столи, а ми їх провели близько 15, виїзні засідання, апробацію тих чи інших ідей. Але депутатський корпус, починаючи з 1991 року, не створив Державний комітет освіти.

Нам вдалось побудувати два важливих базових закони, які торкаються нашого Комітету: це Закон „Про вищу школу”, практично нова редакція, і другий Закон „Про науково-технічну діяльність”. Ці два закони взаємопов’язані. І третій закон – це може бути базовий Закон „Про освіту”. Застаріла редакція не відповідає сучасності, на освітянське законодавство ніхто не зважає. Як при-

клад, 57 стаття існує 20 років. Заробітна плата вчителів має дорівнюватись середній заробітній платі в промисловості. Промисловість близько 2 тис., середня заробітна плата вчителів складає 1200 грн. Це на третину менше. Цей законопроект сьогодні лежить на розгляді у Верховній Раді.

Йшлося про малокомплектні школи. Але ж не завжди закриття малокомплектної школи має альтернативу. В Сумській області, в Чернігівській області, Волинській області діти просто не вчатьсь, бо немає де вчитись. Закрити дуже просто, зняти з балансу місцевих і районних рад, місцевих адміністрацій ті чи інші школи. Ми розробили мораторій на закриття малокомплектних сільських шкіл. Я ініціював і мене підтримали члени Комітету незалежно від фракції і по-

В. Полохало та В. Костицький серед учасників Форуму

Володимир ПОЛОХАЛО

Голова Комітету з питань освіти і науки Верховної Ради України

Ми будемо переконувати депутатський корпус в тому, що освіта і наука — це те, що може ще зробити нашу Україну конкурентоспроможною.

Якщо ми не зробимо це в найближчі 1-2-3 роки, у нас не буде предмету для обговорення

2/3 потенціалу вже немає. Ми сьогодні зробили важкодоступною якісну освіту, і якість освіти зменшилась

літичних уподобань, а саме: Дмитро Табачник, Леся Оробець. Сподіваюсь, що Верховна Рада ще цього скликання підтримає цей мораторій. Я говорив з усіма лідерами фракцій в парламенті, і вони готові до співпраці. Я думаю, що ми вийдемо на базовий Закон „Про освіту”.

В бюджеті, який пропонується, на 1,5 млрд. збільшення коштів. Це, звичайно, недостатньо. Але треба звертати увагу і на інші проблеми. У нас 77 тис. вчителів різних форм вже пенсійного віку. Зберігається дуже небезпечна тенденція, бо немає поповнення. У нас не враховується ринок праці, демографічна ситуація. Замовлення такі, що не орієнтовані на конкурентоспроможність. Ринок не вивчається.

Освіта — це сфера економіки знань, звітти інновація і конкурентоспроможність. Якщо ми не зв'яжемо в одне усі ці явища, ми опинимось в кінці світового суспільного розвитку. Саме ті сфери галузі економіки, які є інноваційними, менше за все страждають від світової економічної і фінансової кризи.

Якщо бізнес не повернеться обличчям до освіти і науки, ми не будемо мати належної освіти. Бізнесмени повинні не тільки грамоти видавати переможцям конкурсів чи робити рейтинг вищих навчальних закладів. Бізнес приходить у фінські гімназії, німецькі гімназії, ліцеї, тому що розуміє: від того, хто прийде на виробництво, які придуть інженери, і буде залежати

майбутнє країни. Ще один важливий момент, який є. Ви знаєте, я був вражений: Сумська область, місто Ромни. Там в одній із найстаріших шкіл у нас було виїзне засідання. Нам показали комп'ютерний клас. Комп'ютер сьогодні — це звична річ у західному освітянському світі. Я попросив, щоб показали, який хімічний клас, фізичний клас тощо. Ми побачили прилади, яким 50-60 років. Я сам колись вчився у школі за допомогою саме таких приладів, які ми тут побачили у громадській школі №1. На таких приладах не можна готувати сьогодні учнів. Про яку конкурентоспроможність може тут йти мова! Зрозуміло, що треба вивчати загалом цю ситуацію.

Комітет підтримав двічі незалежне зовнішнє оцінювання. Наше завдання, щоб внести відповідні зміни в закон про освіту, про середню освіту та в закон “Про вищу школу”. Сподіваємось, що буде працювати Верховна Рада. Ми будемо переконувати депутатський корпус в тому, що освіта і наука — це те, що може ще зробити нашу Україну конкурентоспроможною. Якщо ми не зробимо це в найближчі 1-2-3 роки, у нас не буде предмету для обговорення.

2/3 потенціалу вже немає. Ми сьогодні зробили важкодоступною якісну освіту, і якість освіти зменшилась. 50 % громадян вважає, що загальний освітній рівень знизився. Якщо ми не будемо бачити реальні речі, якщо ми не поєднаємо політиків, бізнес, владу взагалі і громад-

ськість, йдеться про консенсус суспільства, у нас будуть окремі ліцеї, гімназії, окремі вчителі, окремі лідери. У нас не буде масової загальнонаціональної якісної освіти.

Комітет готовий вас підтримати. Захистимо кожного директора, кожного вчителя, якщо його сміливе новаторське слово десь зустрине погану реак-

цію з боку того чи іншого чиновника.

Ми будемо з вами співпрацювати, вести діалог. Ваша справа давати нам гарні рекомендації, наша справа – фільтрувати, аналізувати, систематизувати. Без вас Верховна Рада, Комітет нічого не зможе зробити. Ми навіть не зможемо прийняти нормальні закони.

ЗМІНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ, ЯКИХ ПОТРЕБУЄ ШКОЛА

Уважаемые коллеги! Я представляю учебно-воспитательный комплекс, который состоит из общеобразовательной школы I-III ступени и профессионального училища. Мы существуем уже 22 года, и проблемы 12-летней школы нам хорошо известны, а некоторые из них уже давно решены.

Я принимал участие в подготовке законодательных документов по образованию в 1990 – 1992 годах, поэтому многие вопросы мне знакомы. Самая главная проблема на сегодняшний день – проблема отношений: детей к школе, учителей к школе, родителей, а также представителей власти. Проанализирую некоторые „тревожные ситуации”.

Первое: Мы должны записать в законе, что с момента создания украинской школы она, школа, должна рассматриваться как социальная и экономическая системы.

Второе: Необходимо, чтобы было четко определено, кого мы учим. Ведь на сегодняшний день, и,

признаюсь, непростыми путями, было выяснено, что мы учим не только здоровых детей, но и больных. А ведь у нас нет никаких соответствующих документов, чтобы учить больных детей.

Далее. Существуют ли школы в Украине как коммунальные предприятия? С введением казначейства, 15 декабря, ежегодно, исполкомы как органы местной власти должны подать перечень коммунальных предприятий, которые находятся на данной территории. Интересно то, что в данном перечне школ нет. Выходит, что в Украине попросту нет школ. В таком перечне должно быть четко указано, является ли школа «розпорядником бюджетних коштів». Но школа таковой не является. Распорядителем «бюджетних коштів» является директор, который принимает на себя те или иные обязанности от государства. Но на сегодняшний день директор школы

Ігор СИНЯЧОВ

Директор навчально-виховного комплексу: ЗОСШ № 2 – Центр – ПТУ (загальноосвітня спеціалізована школа I-III ступенів – центр позашкільної освіти – професійно-технічне училище) міста Южного Одеської області, кандидат педагогічних наук

Тут присутній Юрій Шукевич, який на курсах вчить фінансовій звітності. В Оболонському районі м. Києва зараз проводиться робота, щоб школи мали розрахункові рахунки в банках і щоб кожен директор пройшов атестацію. У нас є пошуки і наукового, і практичного характеру. Але проблема, що порушена, справедлива.

Керівник секції форуму
Л.І. Даниленко

никаких обов'язностей на себе не берет. Он не может, к примеру, подать документы в суд. Он не имеет права заключать тот или иной договор согласно законодательства. Подпись под договорами ставит начальник управления. А раз так, то директор не имеет права принять ученика в школу, потому что тот заключает договор с родителями на обучение. И все это – отношение госструктур к школе, порой уважительное, иногда безразличное, чаще агрессивное. Ибо когда мы начи-

наем поднимать волнующие нас вопросы, чтобы распоряжаться хоть какими-то средствами, то на нас, чаще всего, набрасываются и довольно агрессивно.

Парадокс, но эти вопросы вполне решаются на

нижнем уровне. Ибо сегодня девочка из бухгалтерии управляет школой.

И еще вопрос. Имеет ли директор школы сегодня юридическое право наказывать или поощрять учителя? Нет. Не может директор и внедрять инновации, а также поддерживать инновации учителя.

Предложение: В законе о среднем образовании надо уточнить понятие „загальноосвітній навчальний заклад” и дать ему статус „окремої юридичної особи з розрахунковим рахунком в банку”.

Следующий вопрос о платных услугах. Если школа не имеет возможности иметь свои счета, то тогда и платные услуги осуществить практически невозможно. Получается замкнутый круг. Главное, нам нужна четкость и однозначность в законе. За 22 года мы всю эту систему прошли, имеем все статусы, свою бухгалтерию, свои счета. В противном случае, нет школы – нет и проблем.

КОЛИ ДИРЕКТОР СТАНЕ ЛІДЕРОМ

Шановні колеги! На всі складні питання ми даємо відповіді, але не усе тут вірно. Абсолютно хибний шлях, що ми прагнемо надати статус службовця директору і вчителю. Бо якщо ми хочемо таку зарплату, то і відпустка у нас буде як у державного службовця, і таке інше. Таким чином, ми ще одне ярмо намагаємося накласти. Проте це не означає, що ми маємо чекати,

поки хтось зголоситься і зробить, як у будь-якій цивілізованій країні, зарплату директора школи у 2-3 рази вищою, аніж зарплата вчителя. Я згоден, що не треба нам усім бути гетьманами, очолювати якісь малочисельні організації. Нам потрібно створити потужну конфедерацію з тих, що є, і чітко й професійно відстоювати свої професійні права і не тільки в матеріальному

плані. На мою думку, головне, що має відбутися в Україні, це те, що інший статус нам надасть перехід від зовнішнього управління школами до школобазованого менеджменту й лідерства. Школа є класичним зразком надлишково-паперової організації, яка повністю зв'язана, і ця надлишковість в усьому: заходах, функціях. Все це вирішиться лише тоді, коли наша спільнота навчиться вести діалог із владою з позиції сильного, консолідованого, грамотного гравця, який має почуття власної гідності і

вміє чітко й кваліфіковано захищати свої інтереси. І поки ми цього не навчимося на всіх рівнях, директор буде сидіти і виконувати функцію наглядача. Директор ніколи не зможе стати лідером, бо лідер — це той, хто не зв'язаний у своїх діях. Я думаю, що коли ми створимо свою громаду консолідовану, то зможемо стати лідерами і за свої права постояти. І тоді влада буде з нами шукати діалогу, а ми з нею.

Віктор ГРОМОВИЙ

Голова Координаційної Ради Асоціації лідерів освіти України

Я ПРОПОНУЮ ЖУРНАЛУ

Я написав 10 актуальних тез* і поклав їх на стіл міністру освіти. Лише одна з тез почала частково виконуватися. Це стосується незалежного тестування. Навесні цього року я зробив список* недоречностей в освіті України і передав його першому заступнику міністра освіти і науки П.Б. Полянському. Один із пунктів — відміна повтор-

них атестацій — вже здійснився. Я пропоную журналу моніторити ці списки, доповнити їх відносно того, що відбувається у нас, що можна змінити, не витрачаючи коштів.

Влада самодостатня, ми не потрібні владі.

Як директор державного ліцею, я не можу не сказати на захист приватних закладів Києва, держава з яких просто знушається.

Юрій ШУКЕВИЧ

Директор фінансового ліцею м. Києва, голова асоціації керівників шкіл м. Києва

* З тезами та списком недоречностей знайомтеся далі в цьому числі журналу (С. 58).

ДИРЕКТОР ШКОЛИ — НЕ УПРАВЛІНЕЦЬ

Упродовж 9 років я працював директором сільської школи, а потім став управлінцем. Я відчуваю, що є невидима межа і неприязнь до управлінців. Шановні, не тіште себе думкою, що директор має владу, тому що влада — це авторитет, який здатний управляти,

підпорядковувати. Директор школи як управлінець теж не управлінець. Які функції він виконує: організація, мотивація відпадає, бо як можна змотивувати вчителя, якщо немає серйоз-

Ігор РУСИЙ

Начальник відділу освіти Старосинявської райдержадміністрації Хмельницької області

них важелів. Нам потрібно ініціювати право директора на законодавчу ініціативу. Щодо змін в законодавстві, то потрібно змінювати все, не лише закон про освіту,

про загальну освіту, потрібно змінювати господарський і цивільний кодекси. Наприклад, з'явилися нові освітні округи, і це лягло на плечі відділів освіти, управлінь. Люди, які там працюють, виконують роботу разів у 10 більшу, ніж учитель. Але вони не отримують ніякої доплати. Це нонсенс. Упроваджена програма „Шкільний автобус”, але відділи освіти перетворилися на автопарки, бо в штаті немає ані механіка, ані іншого обслуговуючого персоналу. Сьогодні, щоб автобус вийшов у рейс, потрібен медогляд, і ми це робимо, бо ми возимо дітей, і за це треба нести відповідальність.

Наступне, це програми комунікаційних інформаційних технологій. Ми їх впроваджуємо, але ж немає лаборантів для обслуговування. Законодавство надзвичайно відстало від тих динамічних змін, які є в освіті, і ми маємо ініціювати принаймі через ті структури, що мають право законодавчої ініціативи, відповідність законодавства реальності.

Сільська школа перестала існувати. Якщо ми хочемо зберегти сільську школу, то необхідно, щоб у Верховній Раді терміново прийняли закон про межі наповнюваності класів – 3 учня. Більшість дітей на індивідуальній формі навчання, але кількість годин при такому навчанні – 17, тоді як у школі – 34. Про яку ж якість навчання ми можемо говорити?

Позиція директора від управління відрізняється. Управлінці – головні розпорядники коштів. Якщо ми дамо кошти безпосередньо

ДАРУНОК УЧАСНИКАМ ФОРУМУ ВІД ЙОГО ОРГАНІЗАТОРІВ

І-Й МІЖНАРОДНИЙ ФОРУМ
ОСВІТЯНСЬКИХ КЕРІВНИКІВ

“Лідери української школи: роль директора
сучасного навчального закладу”

Дорогі Колеги!

На диску знаходяться записані в pdf-форматі **4 номери всеукраїнського науково-практичного журналу “Директор школи, ліцею, гімназії”**.

Ці номери – особливі. Вони містять інформаційні матеріали, що розкривають унікальний досвід, методи й технології роботи українських новаторів: вчителів та керівників шкіл.

Ці матеріали є яскравою ілюстрацією Проекту нашого журналу й Академії педагогічних наук – “Педагоги-новатори в Україні”.

№6 за 2006 рік – містить добірку статей про роботу В.Ф. Шаталова, а також і репортаж про зустріч освітян з Віктором Федоровичем Шаталовим у Києві 26 жовтня 2006 році.

№1-2 за 2007 рік – до 70-річчя Олександра Антоновича Захаренка.

№6 за 2007 рік – добірка матеріалів про Миколу Миколайовича Палтишева.

№4 за 2008 рік, ювілейний 50-ий номер нашого журналу, – містить матеріали до 90-річчя від дня народження В.О. Сухомлинського.

Журнал “Директор школи, ліцею, гімназії” вже 10 років працює над створенням єдиного інформаційного освітянсько-управлінського простору. Передплатники нашого журналу першими дізнаються про всі знакові освітянські події та мають змогу відразу ставати активними учасниками Проектів журналу.

Приєднуйтеся і Ви, шановний Колего, до нашого гурту директорів-професіоналів, новаторів-майстрів!

Творімо разом освітній простір України!

Передплатні індекси журналу: 22953, 23974
за Каталогом Укрпошти.

З повагою, головний редактор журналу,
Ольга Виговська

закладу, то витримають великі школи, а малі – нерентабельні.

Наступне питання – організація і реорганізація шкіл. Ми спробували це зробити, так знову ж законодавча база недолуга, потрібна згода громади. Ліцей

міський і сільський – не одне і те саме, пора закріпити законодавчо існування НВК, тому що в нас таких шкіл багато. Ми спробували створювати комплекси, де є 1-2 ліцейні класи, в яких навчаються діти з різних шкіл району.

КОЖНА ШКОЛА – ЦЕ ДЕРЖАВА В ДЕРЖАВІ

Кожен із керівників, вирішуючи питання, порівнював себе теж із владою в окремо взятій державі. Кожна школа – це держава в державі. Тому що кожен із нас відповідно до своєї підготовки, фаху, розуму формує педагогічний колектив, батьківський колектив. І треба подивитися, як ми ставимося до людей, як вони до нас, і з цими пропозиціями виходити до влади. Треба не боятися відстоювати свою позицію. У нас невелика гімназія, 620 учнів, але у нас працює 2 психологи. Усі ми знаємо, що це таке і як важко взяти навіть одну ставку. Але відстоюючи свою позицію, доводячи свою авторську програму щодо розвитку дитини і на уроках, і після уроків, і на додаткових заняттях, треба дуже помірковано і виважено подати на папері свої пропозиції і до-

водити, що ці кадри потрібні школі. *Це лише один приклад.* Упродовж тривалого часу ми мали в нашому місті школу резерву директорів. Це була гарна ідея. Хоча часто після того, як попрацювали деякий час на цій посаді, ніхто з них не хотів бути директором, бо боялися влади.

Ми сьогодні подаруємо (див. віз на цій сторінці) усім учасникам форуму диск із матеріалами про Сухомлинського, Макаренка, про педагогів-новаторів, досвід яких друкувався у журналі “Директор школи, ліцею, гімназії”, ключові питання форуму, над якими ми, сподіваюся, продовжимо роботу й після Форуму та матеріали для роботи з “важкими дітьми”.

Мар'яна БОСЕНКО

Директор гімназії №48 м Києва, Заслужений вчитель України, кандидат педагогічних наук

ПРОБЛЕМИ Й ПРОПОЗИЦІЇ*

Наявність комп'ютерів скорочує процес документоутворення. Я думаю, що настав момент, щоб з'явився наказ Міністерства освіти про мінімізацію документообігу і про механізми участі

у різних акціях, де в основному документі буде записано, що це є добровільність. І про заборону, щоб використовувати результати акцій у різних рейтингах для оцінки школи чи вчителя.

*Детальніше про проблеми сільської школи йдеться у статті І.Г. Осадчого – див.: //Директор школи, ліцею, гімназії.- 2008. – №5.- С.105.

Іван ОСАДЧИЙ

Начальник
відділу освіти
Ставищенської
райдерж-
адміністрації
Київської області,
доцент, кандидат
педагогічних наук

Ще одна проблема — це проблема навчання. Зараз діти навчаються за новими програмами, треба буде переходити на 3-річну школу. А що їм можна запропонувати? Адже повністю зруйнована матеріальна база. Ми не можемо цим дітям дати освіту. Зараз такі умови, що загальноосвітній навчальний заклад, навіть потужний, не може отримати ліцензію на підготовку звичних професій: водіїв, трактористів, операторів комп'ютерного набору, елементарних професій з обслуговування при-

мішень, по приготуванню їжі.

Я розумію, що є класифікатор, але ж можна ввести поняття “молодший робітник” і готувати в стандартизованому вигляді, отримувати ліцензії. Тоді придуть діти, тоді будуть діти в системі середньої освіти. Вони будуть формуватись у збагаченому середовищі поряд із дітьми, які навчаються в академічних профільних класах. На жаль, ситуація така, що через рік-два не буде куди взяти дітей.

Сподіваюся, всі ці проблеми будуть озвучені і тут, і в журналі, і стануть предметом серйозних роздумів.

Ганна САЗОНЕНКО

Директор
Українського
гуманітарного
ліцею Київського
національного
університету імені
Тараса Шевченка,
президент
Міжнародного
елітного
освітянського
партнер-клубу,
Заслужений
працівник освіти
України, кандидат
педагогічних наук,
керівник секції
Форуму “Директор
і влада”

ПРО ЩО ГОВОРИТИ, КОЛИ НАС НЕ ЧУЮТЬ

Повірте, я втрачаю ентузіазм навіть виступати. Знаю, що освіту не люблять. Ми їм, так би мовити, заважаємо, бо пробуємо впливати на стан громадянського суспільства. Але ж це нонсенс. У будь-якому суспільстві освіта — це галузь № 1. І я абсолютно впевнена в тому, що усі присутні тут — справжні професіонали. Що всі — патріотичні, моральні... Про що ж ми мусимо говорити, коли нас не чуять або не хочуть чути?

Я говорю і про себе як про члена оргкомітету. Я сьогодні телефонувала в зал Верховної Ради. Леся Юрїївна (Оробець — *ред.*), моя учениця, прийшла. Я просила Володимира Івановича (Полохало — *ред.*): “Прийдіть. Якщо Ви

нас зрадите, то я більше не прийду і не буду протестувати перед Верховною Радою зі своїми ліцеїстами”. Подивимось, бо запрошували на 17:30.

Психоаналітик-філософ великий Фройд сказав: “Найбільше випробування для людини — це випробування владою”.

Отже, розглянемо декілька положень.

Директор і влада.
Зрозуміло, що керівник будь-якого державного закладу виконує державну місію. А отже, освіта пріоритетна. В Америці на освіту виділяють щороку 350 млрд. доларів на рік. У 50-х роках у них були видатки на освіту 4 %. У 80-х роках — 12 %, сьогодні — 15 %. Я взялася аналізувати розрахунки у бюджеті на 2009 рік України. Виявляється, що оті 4,6 % на 2009 рік є те саме, що

було і в попередньому році.
Про яку пріоритетну галузь ми можемо говорити?

Далі. Подивіться, яка жорстка узгоджена схема працює в усьому світі: освіта – наука – виробництво. Так ось, сьогодні Україна на останньому місці в Європі з впровадження інновацій в промисловість – 12 %. І ми десь на рівні Замбії, так виходить? Але ж усі в нас говорять, що готують інноваційну дитину, проте часом навіть добре не розуміючи, що то таке.

Ось моя пропозиція у зв'язку з цим. Вчитель повинен мати статус державного службовця. А Верховна Рада має прийняти відповідні зміни до закону. Я в цьому залі бачу Ю. Шукевича та ще багатьох інших. *Давайте перестанемо грати у цих гетьманів українських, об'єднаємося.* Подивіться, останні дві

каденції Верховної Ради не мають жодного директора, жодного освітянина у Верховній Раді. В Україні 20,5 тисяч навчальних закладів, то, може, варто мати хоча б одного представника у Верховній Раді. Будемо збирати десь по 10 грн. чи по скільки, щоб так сталося.

Для того, щоб ми впливали, ми повинні бути розпорядниками грошей. Давайте порівняємо заробітну платню. Сьогодні робітник в Україні банківсько-кредитної сфери забезпечує своєю зарплатою 2,4 людей, робітник промисловості – двох людей, а ми з вами – 1,3. Ми навіть не маємо права народити дитину, бо ми її не утримаємо.

Від цього усі наші проблеми. Ми настільки безсилі, що в своєму середовищі пробуємо піднятися над собою.

СЬОГОДНІ ВІДСУТНЯ ІДЕОЛОГІЯ ШКОЛИ

Мне кажется, что образование сегодня просто буксует. Первая проблема – *финансирование*, ведь на эти деньги просто невозможно содержать семью. Второе – *кадровая политика*: дети умнее учителей, у них информации больше. А посему школе нужен приток молодых учителей. Третье – *оснащение школ*, ведь можно купить датчик за 15 гривен и двери будут открываться автоматически. У меня в кабинете горящие портреты, над дверью – компьютер, где демонстрируются ролики по 40 сек. Мы сами делаем мебель.

Следующее – *директор не решает кадровых вопросов*, он разработал с коллективом концепцию и под нее хочет набрать учителей. Самая главная проблема – *сегодня нет идеологии школы*, каждый воспитывает по-своему. Где та единая идея, которая объединит всех? Уважаемые директора, скажите учителям, что дети – это неповторимые создания и не стоит убивать ребенка через его незнание чего-то. Детей надо уметь вдохновлять.

Микола ПАЛТИШЕВ

Експерт Проекту АПН України та журналу "Директор школи, ліцею, гімназії" – "Педагогічні новатори в Україні", вчитель ЗНЗ №55 м. Одеси

ЮРИДИЧНИЙ ЗАХИСТ ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ І ДИРЕКТОРА

**Ольга
ДУБІНКО**

Директор НВК
№ 240 "Соціум"
м.Києва

Що нам, творчим колективам, робити з 12-річною програмою, там майже немає шкільного компонента, а в нас є стільки творчих наробок, авторських програм. Прошу

обов'язково розглянути це питання у міністерстві. І ще хочу порушити питання щодо дієвого юридичного захисту для вчителя і для директора. Нам потрібна дієва структура, куди може звернутися кожен вчитель і кожен директор і захистити свою честь і гідність.

ДАВАЙТЕ З ВЛАДОЮ РОЗМОВЛЯТИ ПРОФЕСІЙНО

Без сумніву, усі ви – професіонали в своїй справі. Але, напевно, вміння організувати себе, знайти союзників і досягти успіху – саме той процес, якому ще треба вчитися. Це складно, безперечно. Проте менеджмент якраз і полягає в тому, щоб множити своїх союзників, визначатися із партнерами, а вже потім починати діалог із владою.

Тут була висунута пропозиція щодо Верховної Ради... Думаю, це не вихід з проблеми, якщо ми запросимо тисячі директорів шкіл і шляхом якогось рейтингу визначимо кращого з них, а потім зберемо по тисячі гривень, сформуємо фонд, і він потрапить до Верховної Ради... Випробування владою – справа не проста. І проблема, взагалі, не в тому, щоб вчитель чи директор школи потрапив до цієї Верховної Ради, а в тому, щоб члени освітянської спільноти зрозуміли, як з владою можна говорити на рівні.

А тепер те, що стосується доплати за науковий

ступінь, звання Заслужений вчитель України. Це, дійсно, дуже важливо, але є маленька деталь, яка повинна бути складовою всієї великої проблеми, що лежить у накопиченні в системі освіти. Поглянемо, 15 % ВВП – у США і 4 % ВВП – у нас. Але якщо проаналізувати те, що робиться в їхніх загальних школах, то треба усі 150 % ВВП вкладати, щоб дійти рівня, який можна було б назвати цивілізованим. На мою думку, *наші 4 %, коли б ми їх ефективно використовували і визначили б справжні цілі, а не якісь ефемерні, нам би вистачило.* Гроші, які є в бюджеті, поки доходять до того, хто їх отримує, зазнають природних втрат. І якщо їх багато на початку, то згодом, дивишся, їх вже і немає.

**Олександр
ОЛІЙНИК**

Директор
Департаменту
наукових та
освітніх програм
Міжнародного
благодійного фонду
"Україна-3000"

Підсумуємо. Усі ви представляєте освітнє середовище. Я представляю інституцію, яка може бути вашим союзником. Але треба, щоб ми розуміли, де наші чіткі дії, а де є партнери, котрі можуть допомогти нам досягнути нашої мети. Як благодійна організація, ми маємо свої певні цілі. У чомусь вони співпадають з вашими, в чомусь – з іншими. Є різні департаменти, різні напрями, різні проекти...

Тому давайте будемо предметними, давайте будемо конструктивними, *давайте з владою розмовляти професійно*. Давайте разом визначимо глобальні стратегічні цілі в нашому суспільстві, зробимо конструктивний план, знайдемо між собою порозуміння спільників і тоді говоритимемо про те, що ми опанували менеджмент на якомусь певному рівні. Це дійсно буде продуктивна конструктивна розмова.

ЧУЖОГО НАВЧАЄМОСЯ З ДУМОЮ ПРО СВОЄ

ПОТРІБЕН КОНКУРС УПРАВЛІНЦІВ

Дякую вам, що зуміли зібратися. Питання, які ви ставите, свідчать про вашу креативність і бажання долучитися до процесу формування освіти в Україні, за що я вам дуже вдячна.

Складовою успішності керівника має бути конкурс, який би оцінював найкращі таланти у сфері управління освітою, освітніх технологій та надавав про них інформацію. Такий досвід має Росія, а саме, там проходить конкурс *“Лідер освіти”*. Про що йдеться: номінантами можуть бути директори шкіл, ректори вузів, чиновники, яких висувають колективи. Конкурс відбирає фіналістів. Відповідно є ще конкурс викладацької майстерності,

є конкурс управлінців, конкурс людей, котрі вміють і можуть керувати освітою.

Важливо, що російський досвід при оцінці кандидатів бере до уваги рейтинг їх вузів, динаміку успішності їх навчальних закладів, шкіл. Таким чином, створюється певний об’єктивний критерій для оцінки найкращих. І, відповідно, таким досвідом можна поділитися.

Засідання секції Форуму “Директор і педагогічний колектив”

Леся ОРОБЕЦЬ

Голова підкомітету з освіти і науки Верховної Ради України

Тетяна МЯНОВСЬКА

Завідувачка науково-методичного центру управління освіти Житомирської міської ради

ДИРЕКТОР У НАС НЕ АТЕСТУЄТЬСЯ

Я хочу звернутись до пані Лесі з пропозицією. Якщо ми говоримо про російський досвід роботи „Лідер освіти”, то можна взяти і положення про атестацію в Росії. Директор у нас не атестується. Він не має категорії і не має

звання. Атестується у нас тільки вчитель. А якщо ми візьмемо досвід Росії, то це і заступник директора, який має високу категорію, і директор, і від цього йде заробітна плата нашого директора. Він має соціальну межу, він має право бути значимим як управлінець в школі і в особистому житті.

ЯКИЙ ДИРЕКТОР ПОТРІБЕН УКРАЇНІ

Віктор ГРОМОВИЙ

Консультант з удосконалення навчального процесу Директорату програм розвитку освіти МОН України, голова Координаційної Ради Асоціації лідерів освіти України

Коли запитував в Америці, чим займається директор школи, то мені казали, що він лідер, розумна людина, у нього є своє бачення. Тому головне – рати бачення перспектив розвитку свого навчального закладу, і люди самі підуть за тобою... Коли я в Японії запитував, як

японською сказати, що я є директор школи, то мене застерігали: “... не кажіть, що ви директор школи, хіба, якщо хочете когось налякати”. В різних країнах своя відповідь, але мені дуже хотілося б, щоб в Україні відповідь була одна: що це є лідер освіти, а вже далі менеджер, а вже далі, не дай Боже, державний службовець.

перспектив розвитку свого навчального закладу, і люди самі підуть за тобою... Коли я в Японії запитував, як

Микола ФЕДОРЕЦЬ

Голова Асоціації педагогів Молдови „Інноваційна школа”, доктор педагогіки, м. Кишинів

ЄВРОПЕЙСЬКІ ТРАДИЦІЇ ТА РЕПРОДУКТИВНІСТЬ ОСВІТИ

Україна сейчас вплотную подошла к европейской интеграции. Это Болонская конвенция, это 12-летка и т.д. Молдова этот этап уже проскочила и оказалась в неудачном положении. Эта опасность заключается в том, что европейские стандарты и традиции налагаются на наши традиции и репродуктивность образования.

В Молдове в последние годы привлекали полицию для сдачи экзаменов, чтобы только не дать списать. А в Финляндии на экзамен несут любые источники. Потому как репродуктивность – это начальный этап. Выучил – перескажи. Там надо с текстом поработать, сделать выводы, связать вопросы, ответить. Поэтому Финляндия занимает первые места, а Россия – 22. Про Украину и Молдову я вообще не говорю.

НАЙВИЩИЙ РІВЕНЬ ОСВІТИ У ФІНЛЯНДІЇ. ЩО РОБИТИ НАМ?

Я можу дещо сказати, посилаючись на досвід Фінляндії. Вони на початку 90-х років переживали велику інфляцію. 23 % безробітних, тому що економіка Фінляндії була прив'язана до колишнього Радянського Союзу. Пройшло 18 років після розпаду Радянського Союзу, і сьогодні бренд Фінляндії – це освіта, якісна освіта, причому з високим рівнем доступу, яка сьогодні є головною в проєкті Фінляндії, яка переживає бум освітянського туризму... Якщо порівнювати із Францією, Німеччиною, то за всіма показниками найвищий рівень освіти сьогодні є саме в Фінляндії. Я був у цій країні, знаю багатьох вчених, знаю й досвід польської вищої школи, але Фінляндії можна позаздрити. Там є гімназія, якій 150 років, це перша гімназія, де викладання було фінською мовою. Зайшов я в аудиторію, подивився, які там прилади, яке забезпечення, які умови для праці викладача і відчув „білу заздрість”. Там є конкурс для вступу до гімназії: 4,5 дітей на одне місце. Але директор гімназії не знає проблем із фінансуванням. Тому що на початку 90-х років зібралися політики, державні діячі і прийняли рішення, що пріоритетом є наука і освіта, інновації. І не треба говорити про якісь там чудасії. Вони стали кращими в Європі з точки зору освіти. Директор гімназії говорить про те, що у них великий конкурс, 40 %

фінансує держава, 20 % фінансує бізнес. Фінська система орієнтована на інновації, зважаючи на те, щоб промисловість була конкурентоспроможною. У той час, коли у нас відбулася реанімація, коли освіта, яка була пристосована до планової економіки, не могла ніяк пристосуватися до нових умов, то поруч, у Фінляндії, збудували сучасну модель освіти і науки. Звісно, дуже багато можна було б запозичити. Але для цього потрібна політична воля всіх чиновників, державних службовців, політиків. І хоча на нас чекають складні часи, але треба переконати, що треба вкладати кошти, зусилля, політичну волю в освітянський процес, зберігати усе те найкраще, що в нас є в освіті, і разом з тим спробувати реформувати освіту так, щоб вже через 15 років ми могли б стати лідерами в Європі.

Володимир ПОЛОХАЛО

Голова Комітету з питань освіти і науки Верховної Ради

В. Полохало підтримав пропозицію М. Палтишева про спільні зусилля законодавців і освітян-професіоналів. Про відгук ВР України щодо пропозицій учасників форуму читайте на С. 50, 53.

БАГАТО ЦІКАВОГО Є У ФРАНЦІЇ

**Іван
ГОНЧАРЕНКО**

Директор школи
№13 м.Полтави,
Заслужений вчитель
України

Я постійно пишу до журналу, я намагаюсь висвітлювати зарубіжну педагогіку, зокрема, педагогіку Франції. Адже зараз там є надзвичайно багато цікавого. З цього року Франція перейшла на 4-х

денну освіту.

У Франції є вчитель – *абреже*, який проходить національний конкурс і його

ставка нижча, а зарплата вища. Що вони роблять ці *абреже*? – Пишуть підручники.

Зарплату вчителю призначає директор, і це вирішує дуже багато питань. Багато йдеться про те, що учитель має завелику відпустку, але хотілося б нагадати, що у Франції на всіх канікулах учителі не ходять на роботу й отримують гроші, до речі, набагато більші, ніж у нас.

ЗНОВУ ПРО ФРАНЦІЮ: НЕ ВСЕ ТАМ ДОСКОНАЛЕ І ПРАВИЛЬНЕ

**Лілія
ГРИНЕВИЧ**

Начальник
Головного
управління освіти
і науки Київської
міськдерж-
адміністрації

Перебуваючи у Франції, ми мали там неймовірно палку дискусію на тему, яка сьогодні роль директора сучасного навчального закладу у становленні школи. У Франції директор школи –

менеджер. Він зобов'язаний забезпечити умови для роботи вчителів. Він не має можливості під час уроку зайти до вчителя на урок. У Франції зайти до вчителя на урок може тільки інспектор. Існує така карикатура так званих стосунків: коли директор хоче, щоб школа працювала краще, звертається до інспектора, щоб той вплинув на вчителя. Тому не все там абсолютно досконале і правильне. Хоча вважають, що таким чином вони забезпечують демократичні стосунки у школі й уникають можливого тиску директора на вчителя.

Ще одна цьогорічна інновація Міністерства освіти Франції, коли з директорами всієї системи трикутних стосунків укладає міністерство на пряму контракти на щорічні показники у роботі школи. Тобто впродовж 4-х років директор зобов'язується дати такий показник успішності, щоб якнайбільше досягти. Ціла система. Ми задаємо питання: як директор, який не може зайти до класу, може гарантувати певні показники роботи школи? Він, директор, – державний службовець. Вчитель у Франції також державний службовець. Це добре, але під час нашої поїздки ми стали свідками двох страйків учителів, тому що йде масове скорочення державних службовців. І оскільки вони державні службовці, то потрапляють під це скорочення.

ДИРЕКТОР: ЯКИМ ВІН Є ТА ЯКИМ ЙОГО ХОЧУТЬ БАЧИТИ

ЯКІСНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ

Якісна освіта не може бути без якісного менеджменту. Вчителів роблять учні, а директора школи – його педагогічний колектив, його школа. І я переконана, що дуже багато шкіл залежать саме від якісного менеджменту, від

якісного адміністрування. Але якщо раптом щось пішло не так, як треба, то відразу з'являються проблеми і в класах, і в колективі, і навіть в освітній галузі в цілому.

Леся ОРОБЕЦЬ

Голова підкомітету з освіти і науки Верховної Ради України

НАЙГОЛОВНІША РОЛЬ КЕРІВНИКА ЗНЗ

Вруслі величких ідей В.О. Сухомлинського, а ми нещодавно відзначили його славний ювілей, ми маємо подивитися на постать керівника, ми маємо проаналізувати, що в нашій країні досягнуто і над чим нам потрібно зараз працювати, до чого докласти зусиль, щоб директор школи був завжди на тій висоті, про яку ми мріємо і де має стояти наш керівник. І хочу зазначити,

що попри всі труднощі і негаразди в нашій країні, як політичні, так і економічні, все ж наша освіта, наша школа розвиваються. І в цьому найперша, найголовніша наша роль – керівника загальноосвітнього навчального закладу, який вміє згуртувати педагогічний колектив і вирішувати нагальні проблеми.

Віктор ОЛІЙНИК

Ректор Університету менеджменту освіти АПН України, член-кореспондент АПН України, доктор педагогічних наук

МИ МУСИМО ГОСТРО СТАВИТИ ПИТАННЯ І НЕ БОЯТИСЯ

У посадових обов'язках директора написано, що він несе відповідальність, контролює, координує тощо. Але якби я у кожного із вас запитала, за що саме директор несе відповідальність, відповідь була б однозначна – *за все*. Нещодавно відбувся форум з українознавства і приїж-

ждали директори з усього світу, я їх всіх приймала. Директор ризької школи сказав, що у них 5 пріоритетів у посадових обов'язках, у тому числі й результативність навчального процесу. А у нас більше 100

Ганна САЗОНЕНКО

Директор Українського гуманітарного ліцею Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Заслужений працівник освіти України, кандидат педагогічних наук, керівник секції Форуму “Директор і влада”

Директор школи з м. Риги сказав, що у них 5 пріоритетів у посадових обов'язках. А у нас більше 100 функцій, які ми виконуємо. Що ж це за посадові обов'язки?

функцій, які ми виконуємо. Що ж це за посадові обов'язки?

Необхідно визначити в посадовому кодексі лише пріоритетні напрями, щоб забезпечити певний ступінь свободи директора, бо тільки свобода забезпечує достатній рівень відповідальності і творчості. Необхідно затвердити, а ми про це говорили, положення про атестацію директора та його заступників.

В управлінській діяльності будь-якого директора школи найбільше часу – приблизно 30 % (за даними мого дослідження) – витрачається на поняття фінансового менеджменту. Це ситуації, коли директор є розпорядником фінансів, і ситуації, коли він не є розпорядником фінансів.

Поняття менеджменту, як управляти інноваціями, фінансовий менеджмент, менеджмент людських відносин, управління організаціями – це все взаємопов'язано. Індивідуалізація, інтелектуальна освіта, особистісно орієнтоване навчання в цих економічних умовах – це утопія.

Хто сьогодні готує директора в галузі фінансового менеджменту? Ми знаємо, хто готує. Самотужки кожний. Але найголовніше в освіті – це людський чинник. Сьогодні я більше залежу від свого колективу, аніж колектив від мене. І всі ми, директори, залежимо сьогодні від вчителя столичного. Але ж де взяти такого вчителя – високопрофесійного, високодуховного, високоморального?

Передостаннє, про що я скажу, управління і ці папери, які нас замучують до такої міри, що ми повимираємо. Треба їх ліквідувати

однозначно в обласних містах, у місті Києві. Ви подивіться, вони ж нічого не роблять, ви подивіться, яка армія службовців. Вони від нас вимагають паперів і перевіряють нескінченно.

І ще. Директор і наука – це золотий фонд України. Якщо сьогодні директор ще й кандидат наук і він не перейшов у чотири стіни Академії педагогічних наук або вищого навчального закладу, а знаходиться безпосередньо біля дитини, то я не знаю, як мусить молитися українське громадянське суспільство на такого директора.

Чому ж моя заробітна плата як кандидата наук має бути меншою, аніж кандидата наук у Національному університеті імені Тараса Шевченка? Ми мусимо ставити ці питання. Бо за це звання у радянські часи ми отримували доплату.

Мій заступник, наприклад, кандидат філософських наук. Але кажуть, що надбавок для такого кандидата не буде, бо що то за філософські науки, якщо він історію викладає, де ж там філософія? А Заслуженому вчителю України доплата йде тільки за одну годину, а це – копійки на ту управлінську діяльність.

Є в Україні унікальна річ, яка називається “Партнер-клубом”. Міжнародний елітний освітянський партнер-клуб. В ньому з кожного регіону є представники. З Києва нас четверо. У нас немає ні печаток, ні офіціозу. Ми захистимо будь-кого з директорів нашої маленької команди. Це наша мета.

Я готова разом із вами вирішувати оці болючі для усіх нас проблеми.

ПРО КРИЗУ РОЗВИТКУ ОСВІТИ

В сільській школі уже крах. Там повна криза і катастрофа через відсутність дітей. Саме тут треба говорити про освітні мережі, про освітні округи, про муніципальні органи, про сільську школу, про новий орган управління, а не про елемент райдержадміністрації, яка виконує певні обмежені функції. Але про це не йдеться в положенні, не висвітлюється інформація ani про методичний кабінет, ani про відділи управління. Раніше суб'єктом управління був директор, ось тоді й школа була, а сьогодні – генеральний директор або керівник освітнього району.

ДУМАЄМО ПРО РЕЗЕРВИ І ПРО ТЕ, ЩО ЗАВАЖАЄ

Резервом розвитку освіти є професіоналізм педагога і директора школи. Ми починаємо експеримент, який ставить за мету розвинути загальну педагогічну культуру, загальну управлінську культуру, інтелектуальні програми розвитку як вчителя, так і директора школи.

Нам заважає те, що немає нормативної бази, яка б стимулювала розвиток педагога. Я думаю, що настав час дозволити укласти контракти з людьми, вкрай потрібними системі й школі. Тоді ми зможемо отримати лідерів.

Іван ОСАДЧИЙ

Начальник відділу освіти Ставищенської райдержадміністрації Київської області, доцент, кандидат педагогічних наук

ВСЕ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ДИРЕКТОРА

Сьогодні, як директор, я могу решать, кого из ученых пригласить в школу, ведь мы сотрудничаем и с Институтом педагогики, и с Институтом одаренного ребенка. Инновации можно ввести, все зависит от директора. Но хочу обратить внимание на вопрос о легализации образовательных услуг. В соответствии с налоговой и законодатель-

ной базами, учитель может выступать как субъект предпринимательской деятельности. Он должен в таком случае иметь лицензию, но кто выдает ее – неизвестно. Но если такая лицензия и появится, то учитель должен иметь также план, утвержденный министерством.

Жанна СЕРІКОВА

Директор школи № 3 м. Краматорська Донецької області

ЧИ ЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ, ЧИ АВТОНОМІЯ

Я хочу розглянути питання щодо автономії школи і автономії директора як керівника навчального закладу. Ми сьогодні опинились, а це є характерною рисою української освіти,

у тотальній централізації у поганому сенсі цього слова. Централізація має бути в певних питаннях, а саме: централізація стандартів, централізація гарантій соціальних прав, централізація

Лілія ГРИНЕВИЧ

Начальник Головного управління освіти і науки Київської міської держадміністрації

в сенсі забезпечення певного мінімального фінансування, яке необхідне для функціонування. Але коли йде централізація підручників і підручник друкується після конкурсу, до того ж не маючи наступності із попереднім, то що нам робити? Ми цей підручник отримуємо в школі, а потім просимо батьків, давайте будемо по наступності працювати за іншим підручником. Сьогодні кошти на підручники повинні бути в школі. Кошти на підвищення кваліфікації вчителів також повинні бути у школі.

Я пропоную, щоб звучала тема автономії школи,

реальної автономії. Ми сьогодні запроваджуємо контроль стандартів освіти. Що таке зовнішнє тестування? Це перший крок до контролю за дотриманням стандартів освіти.

Якщо система буде розвиватись на всіх рівнях навчання і в нас будуть певні результати після початкової школи, після основної, ми матимемо право надати автономію вчителю і директору школи в сенсі розпорядження коштами на такі фундаментальні речі, як підручники, підвищення кваліфікації, поточні питання.

Централізованими можуть бути програми капітальних вкладень, бо система освіти в Україні із різними показниками якості.

ДИРЕКТОР І ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕКТИВ

Лілія ДОНСЬКА

Директор гімназії № 30 „Еконад” м. Києва, керівник секції Форуму „Директор — педагогічний колектив”

Коли ми говоримо — школа — педагогічний колектив — директор*, то маємо розглядати такі особистісні питання, з яких складається взаємодія директора як гаранта дотримання законів щодо вчителя, як гаранта дотримання моральних норм щодо вчителя, як гаранта перспективи вчителя як особистості в середині цього колективу.

І виявляється, що ці питання, можливо, складніші, ніж ті, які ми озвучували і якими ми докоряємо чи нашу владу, чи громадські організації. Врешті-решт я подумала, що форум ініційований журналом

„Директор школи, ліцею, гімназії”, а раз так, то надає нам свої сторінки для тем інтимних, найбільючіших про взаємодію керівника, його доленосної ролі й долі для вчителя. На цю тему ми не говоримо, на цю тему ми не пишемо, на цю тему ми не дискутуємо.

Вважаю, що журнал, вся інша педагогічна преса мають надавати свої шпальти для Сухомлинських нашого часу, для тих, хто дбає про вчителя. І думаю, що престиж школи полягає перш за все в тому, щоб у школі працювали особистості. Плекаймо особистості, збережемо їхній досвід на сторінках нашого журналу, і щоб усі присутні в цьому залі були його дописувачами.

* Дивись також С. 51 цього часопису

МАЄМО ВИРІШИТИ ЦІЛИЙ БЛОК ПИТАНЬ

Я представляю сільський регіон, комплекс “Загальноосвітня школа – гімназія”. Це малокомплектна сільська гімназія, яка вирішує проблему рівного доступу до освіти всіх школярів. Проблеми: відсутність юридичної самостійності, фінансової незалежності. Якщо директор є організатор закладу, то він має формувати педагогічний колектив. Сьогодні нормативні документи зобов’язують школи до індивідуального навчання не розуміючи, що це не перспектива, це серйозна проблема, але влада не хоче вирішувати її. Сьогодні є регіони, де 200-300 дітей навчається індивідуально – це потужна середня школа.

Хотілося б порушити питання про директора школи. Я представляю сільський регіон і знаю, як нелегко добирати кандидатуру на посаду директора школи з однієї причини – сьогодні він матеріально отримує у 2-3 рази менше, аніж вчитель. Якщо говорити про директора як про лідера, то сьогодні лідера вибирають. А хто вибирає? Отже, ми повинні перейти на громадське управління навчальними закладами. Таким чином, ми матимемо перспективу розвитку освіти.

Якщо ми, розрізнені асоціаціями обласними, іншими організаціями, які існують в Україні, створимо одну консолідовану організацію, це і буде професійний і конструктивний діалог

із владою. Ми маємо вирішити цілий блок питань.

По-перше, нам потрібна фінансова свобода директора школи. Це цілий блок питань, над яким треба працювати окремо.

Друге питання – це вдосконалення штатного розпису усіх шкіл, у тому числі шкіл нового типу: ліцеїв, гімназій, а також освітніх навчальних закладів, які створюються і не забезпечені відповідним штатним розписом, починаючи від роботи механіка і закінчуючи медсестрою.

Третій блок питань – це юридичний захист директора школи, юридичний захист педагогічного працівника.

Четвертий – питання розвитку і функціонування сільської школи.

П’ятий блок питань – це створення адекватних структур, які б відповідали нинішній демографічній ситуації. Безперечно, можна говорити про мораль, про матеріальне і моральне захоочення, можна говорити про атестацію директора школи, давати йому індивідуальну категорію тощо. Але ці питання є або похідними, або не дуже важливими.

Мені сподобалась пропозиція про те, що давайте знівелюємо спочатку те, що повинна зробити влада, а потім вже будемо говорити, де заробити гроші.

Віталій БАКАЛЮК

Директор навчально-виховного комплексу “Загальноосвітня школа I-III ступенів № 5 та гімназія” Красилівського району Хмельницької області

ОСВІТА ДИРЕКТОРА

Представляю вам Лідію Іванівну Даниленко, доктора педагогічних наук, професора, завідувачу кафедру. Коли доктор наук виходить із середовища директорського — його досвід найцінніший для нас. Я знаю лише двох директорів, які є докторами наук. І це унікально. Хай таких людей буде якнайбільше.

Г. С. Сазоненко

НЕ ЗА ПРИЗНАЧЕННЯМ, А ЗА ПОКЛИКАННЯМ

Лідія ДАНИЛЕНКО

Директор
Центрального
ІППО АПН
України, доктор
педагогічних наук,
професор

їх до подальшої педагогічної діяльності. Я вважаю, що ми перейшли на новий рівень розуміння управлінських дій. Я глибоко переконана, що двері до директорського кабінету мають бути відкритими для всіх. І якщо ми говоримо про

Шановні колеги!
Хочу сказати, що мене цікавлять інновації. Ми вчимо студентів педагогічної майстерності, готуючи

інновації в школі, то ми повинні допомогти директору і з правами повноважень управлінських, будь-який керівник проекту чи педагог-новатор мають висловлювати свої думки, рівнозначно приймати рішення. Ми ж не за крісла працюємо. І я добре розумію, що зібралися ми тут не за призначенням, а за покликанням. А тому і надалі будемо працювати, розв'язуючи усі невирішені питання, що постали на рівні держави.

ЩЕ ОДИН ШТРИХ ДО ПОСАДИ ДИРЕКТОРА

Надія БЛИК

Доцент
Полтавського
ОІППО, головний
редактор журналу
"Імідж педагога"

Ми спілкуємося зі школами, вищими навчальними закладами і постійно говоримо про те, що нам не потрібні дисертації, які не несуть користі для вчителя. Вважаємо, що проведення курсів підвищення кваліфікації — це не введення бонусів, як сьогодні говорили про якогось директора. Інколи потрапляють в директори просто випадкові, вибачте, люди. Сьогодні тут сидять найкращі, а ми на курсах

підвищення кваліфікації бачимо інколи зовсім інше.

І тому я, як автор курсів підвищення кваліфікації, проводжу курси на базі окремого педагогічного колективу. Я відкрила 7 таких шкіл, які розвиваються. І я знаю, що кожний директор школи йде самотужки, він б'ється. Зараз учень сам може провести курси з інформатики для педагогічного колективу. Я правильно кажу чи ні? Так чому ж ми зараз не думаємо про директора школи, який дійсно спроможний щось зробити. Форум й має допомогти!

ПЕРЕДНІЙ КРАЙ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИКА

Ми маємо подякувати журналу „Директор школи, ліцею, гімназії“, який став ініціатором Форуму і зібрав в цій історичній залі кращих керівників з високою громадянською позицією, небайдужих до проблем української школи, що у нас є змога підійти до обговорення цієї проблеми*.

Якщо говорити про те, хто ж опікується взагалі проблемою керівника, то можна сказати, що дійсно опікується держава, опікується Міністерство освіти і науки України. Але є в країні і навчальний заклад, який покликаний теж опікуватися цією проблемою. Це система післядипломної педагогічної освіти. Якщо подивитися на неї, то це унікальна система щодо своєї організації. Вона має вже понад 50 років і період її формування проходив у складних, нелегких умовах. Зараз вона виходить на новий шлях, на те нове, що має бути саме в змісті діяльності закладів післядипломної педагогічної освіти.

Проте ми знаємо, як обмежується директор школи, керівник навчального закладу. Підвищення кваліфікації – один раз на 5 років. Ми багато працюємо і запозичили достатню кількість форм, методів з європейського досвіду. Проте потрібно привести все в систему. У нас до цього часу немає закону „Про післядипломну освіту“, у нас

до цього часу немає положення про директора загальноосвітнього державного закладу, і цьому потрібно покласти край. Я думаю, на нашому форумі буде дуже багато розмов навколо цього питання.

Тому, якщо ми не будемо обговорювати цю проблему, не будемо здійснювати заходів щодо цього, якщо просто не зрушимося з мертвої точки, то й результату доброго не отримаємо. А наше щире бажання – щоб це був справжній розвиток в управлінні директором школи.

Віктор ОЛІЙНИК

Ректор
Університету менеджменту освіти
АПН України,
член-кореспондент
АПН України,
доктор
педагогічних наук

Ми маємо недостатній рівень підготовки керівників загальноосвітніх навчальних закладів. Переважна їх кількість недостатньо ще володіє формами і методами ефективного управління, в тому числі і комп'ютерними, у них відсутня мотивація до посади керівника, готовність до проведення змін.

Рішенням уряду в травні 2008 р. було створено на базі Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти **Університет менеджменту освіти**. Це перспективний інноваційно-дослідницький вищий навчальний заклад, який покликаний опікуватися саме нашими колегами, директорами, керівниками, і досліджувати ці проблеми в нашій педагогічній науці.

Як шлях до вирішення даної проблеми, в листопаді 2008 р. розпочалася підготовка 72 педагогічних тренерів з освітнього менеджменту для системи післядипломної педагогічної освіти в рамках світового проекту „Рівний доступ до якісної освіти“.

У 2009 р. на базі регіональних закладів післядипломної освіти і районних, міських управлінь освіти відбудуться навчання 20% керівників загальноосвітніх навчальних закладів. Цей курс буде проходити за оновленими навчальними програмами.

За 5 наступних років за вашої підтримки і професійної згоди можна очікувати якісних результатів в управлінні школою.

На сьогодні **аспірантурою** університету охоплено **понад 150** аспірантів та здобувачів. Більше половини з них, а це **62,7 %**, – **керівники освіти**.

* Детальніше про це – у статті В. Олійника в цьому числі журналу.

На фото: йде засідання секції Форуму „Директор і батьківська громадськість” (також див. С.52)

СІМ'Я І ШКОЛА

НАС НІХТО НЕ НАВЧАВ БУТИ БАТЬКАМИ

Сім'я є частиною суспільства, але вона також не відповідає на всі запитання, які постають сьогодні перед людиною. Відповідальність батьків – рід дуже і дуже важлива. Але ми, як директори, вважаємо своєю головною місією співпрацювати з батьками,

бо наша задача – дати можливість дитині реалізуватися, а для цього треба створити для неї відповідні умови.

Коли ми опитуємо наших батьків: чого ви чекаєте від школи, то хотіли б відзначити, що високопрофесійні знання – це 5-й чи 6-й пункт. Батьки очікують від нас толерантності щодо дитини, до сім'ї, вони очікують створення конкретних умов, вони хочуть мати те середовище, яке розвиває дитину. І що ми можемо в цих умовах зробити конкретно? Сьогодні ми дійшли висновку, що у нас є такий інструментарій, як співпраця з громадськими

організаціями. Я бачу в залі багато директорів шкіл, котрі беруть участь у проекті Фонду „Україна-3000” – „Добро починається з тебе”. В цьому конкурсі не тільки діти стають теплішими і роблять щось добре, а й сім'ї об'єднуються, і батьки разом із дітьми беруть участь у цих проектах.

Або, наприклад, співпраця з громадськими організаціями, які можуть надати допомогу і проводять такі семінари-тренінги, як мистецтво бути разом: вчитель – батьки та діти. Сьогодні ми вже не можемо працювати у напрямі тільки школа – батьки або школа – діти, бо це такий трикутник, який пов'язаний між собою. У нас сьогодні є професіональні психологи, у нас є вчителі, і ми можемо робити лекторії на кабельному телебаченні. Є працівники цих структур, і ми можемо попросити, щоб нам виділили інформаційний час на квартал для батьків. Тому що ми вчилися бути юристами, економістами, але нас ніхто не навчав бути батьками.

Наталія РОМАНЕНКО

Директор Одеського навчально-виховного комплексу №13 „Загальноосвітня школа I-III ступенів – гімназія”, магістр держуправління, викладач кафедри управління навчальними закладами ПДПУ ім. К.Д.Ушинського

СПІЛЬНИМИ ЗУСИЛЛЯМИ НАВЕДЕМО ПОРЯДОК У ШКОЛІ

Мне хотелось бы вы- сказать пожелания директорам школ и родителям, пожелания нашей общественной организации.

Не надо бояться такого понятия как „родительская власть”, потому что вы являетесь продолжением этой власти, и родители

вас завжди підтримає. Це не тільки допоможе навести порядок в школах, держати дітей „на пульсі“, але й вирішити матеріальні та фінансові питання.

К сожалению, у нас є спільний ворог. Це зближує. Цей ворог – кримінальний суд, судовий орган, який захищає права дітей, в тому числі й їх порушення в школі. Миттєва затримка дітей в класі після дзвінка є серйозним порушенням, яке може призвести й до звільнення директора, вчителя з їхньої посади.

Цей європейський досвід, чудовий досвід таких країн, як Франція, Німеччина, Швеція. Цей репресивний і каральний орган держави й дітей, і батьків, і директорів шкіл в страхі. Діти легко піддаються різного роду кримінальним

установкам, і це ставить питання про те, який досвід, який ми маємо перенести в нашу школу.

Батьківська відповідальність – це люди, які вже піднялися й будуть наводити порядок в цих школах, в яких цей порядок потрібен. І будуть добиватися змін в законодавстві, яке позбавляє директорів шкіл можливості керувати й відповідати за вашу роботу по вихованню дітей.

Надеемся, що наші рекомендації допоможуть всім нам співпрацювати, дружити, і ми зможемо об'єднати зусилля навести порядок в школах, виховувати дітей гідними громадянами. І хто знає, може со з часом це скажеться й на політиці держави.

**Олексій
МАРТЮШЕВ**

Голова ГО
„Батьківська рада“

СУСПІЛЬСТВО І МОРАЛЬ

ХТО, ЯК НЕ ШКОЛА, ПОДБАЄ ПРО ГОЛОВНЕ В ДЕРЖАВІ

Тут дуже багато говорили про менеджмент, але світова наука з менеджменту також зайшла зараз у глухий кут. Вимальовують портрет ідеальних керівників та роздумують про те, якими якостями вони повинні бути наділені в умовах динамічних змін. І при цьому ніхто не знає, яким чином навчити керівника бути максимально активним у всіх відносинах.

Головні проблеми: недооцінка персоналу, відсутність інтеграції між керівником та командами,

критичний дефіцит креативного менеджменту. Експерти вказують на те, що звичні моделі й методики потрібно теж змінювати. Глобалізація економічної системи, інтеграція України у світову систему господарювання вносить еволюцію як в менеджмент взагалі, так і в український менеджмент зокрема, який спирається на свої історичні та культурні традиції.

Де ми повинні шукати нові моделі організації?

Галина КАНАФОЦЬКА

Віце-президент
Інноваційної палати України,
директор освітньо-консалтингової компанії „ВІК-XXI”

Нова парадигма* існує в Україні, вона обґрунтована в менеджменті творчості та перевірена на практиці.

Менеджмент творчості – це нове бачення процесу змін, розуміння дару кожного, формування високоморальної культури шкіл, спільних ціннісних орієнтацій тощо.

Лідерам, згідно з новою парадигмою менеджменту, треба змінити саму концепцію своєї роботи, взаємодіючи один з одним, з оточуючим їх середовищем.

Як змінити стан на краще? Лише шляхом поєд-

*Детальніше про це – у статті Галини Канафоцької в цьому числі журналу.

нання управління освітою і зусиль сім'ї, держави та школи. В управлінні розвитком загальної та середньої освіти в секторі пріоритетних напрямів першочерговим завданням є формування духовних цінностей.

Хто, як не школа, має створити педагогічний ефект команди і корпорації і не шукати альтернативу сім'ї та дітям. Хто, як не школа, має вплинути на формування цілісних особистостей. Хто, як не школа, на засадах взаємодії із владними структурами має втілити вітчизняну освітню політику. Хто, як не школа, має запропонувати майбутнє високоморального суспільства.

СЬОГОДНІ НЕОБХІДНА ПРАВДА ПРО РЕАЛЬНУ ШКОЛУ

Ганна САЗОНЕНКО

Директор Українського гуманітарного ліцею КНУ імені Тараса Шевченка, Заслужений працівник освіти України, кандидат педагогічних наук

Реальна школа живе в складному переплетенні протиріч. Сьогодні вкрай необхідна правда про людину і піднесена правда про реальну школу. Треба

більш поважно ставитися

до школи як до інституції. Ми сьогодні мусимо говорити що школа підносить дитину і щоб всі моральні сили – спілки, письменники, художники – зосередилися на моральному оздоровленні, на тому, чим сьогодні займається директор школи.

ПИТАННЯ МОРАЛІ ВИЗНАЧАЄ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВЛАДИ

51% українців вважає стан суспільної моралі загрозою для національної безпеки. 23% уже готові заборонити насилля на телеекрані. Але мене найбільше турбує питання боротьби з дитячою порнографією, правового врегулювання діяльності Інтернет-клубів.

Давайте в суспільстві про це поговоримо...

Я прийшов у Національну комісію з посади директора юридичного інституту і думаю, що маю

право називати вас своїми колегами. Це Національна комісія не при Кабінеті Міністрів, а державний

орган. Таке собі міні-Міністерство з питань захисту суспільної моралі. Є нове бачення роботи цієї комісії, задеклароване віцепрем'єром, і наша увага зосереджена значною мірою на таких питаннях, як: захист українських національних цінностей, боротьба з ксенофобією, боротьба з антисемітизмом, захист честі і гідності особи. І коли ми це задекларували, то відчували шалений опір. Треба мати орган, який буде серйозно впливати на інформаційну політику. Які проблеми? Скажу тільки одне, що наші прибічники – це жінки, більше 70% жінок, яких опитували, вважають, що є проблеми. 51% українців вважають, що стан суспільної моралі є загрозою для національної безпеки. 23% уже готові робити серйозні заборони на демонстрацію насилля на телеекрані. Але найбільш мене турбує питання дитячої психології, боротьби з дитячою порнографією, правового врегулювання діяльності Інтернет-клубів. Наші опоненти – це капітал. Вам буде цікаво знати, що найсерйозніший опонент – це Спілка телекомпаній, регіональних телекомпаній кабельного телебачення. Тобто ті, що працюють у регіонах. Вони – наші найсерйозніші опоненти.

І ще один наш опонент, ви зараз здивуєтеся, бо це молоді успішні менеджери, які працюють в державних органах і приватних структурах від 25 до 35 років, які кажуть, що проблеми

немає. Вони її не бачать, вони зайняті роботою.

Порнографія на телеекрані – це їх просто не цікавить. І побоюючись, що усі ці чинники можуть вилитися для нас у “втрачене покоління”, я вирішив про це сказати.

Ми ініціюємо спільну колегію з Міністерством освіти. Вже з Галиною Степанівною говорили про те, що є представники Інституту педагогіки, відомі вчені. Будемо думати про те, як моделювати морально-етичну складову у навчальний процес.

Серед шановних колег директорів є багато депутатів місцевих рад, в тому числі сільських, селищних, районних, обласних. Якщо цього немає, то треба, щоб це було. Ми дуже сподіваємося, що ви зможете стати нашими палкими прибічниками.

На сьогоднішній день національна комісія звернулася до голів обласних рад, адміністрацій. Ми створюємо громадські колегії за участі відомих вчених, представників охорони здоров'я, митців, керівників освіти і культури в областях. Наступний крок – можливе створення таких структур в районах. Чиновників там не буде. Ми просимо розглянути це питання на сесіях в обласних радах, питання про стан дотримання законодавства суспільної моралі.

Національна комісія ініціює загальносуспільну

Василь КОСТИЦЬКИЙ

Голова
Національної
експертної комісії
України з питань
захисту суспільної
моралі

Форум завершився духовним Гімном України у виконанні хору Київського міського Будинку вчителя

дискусію про стан моралі в нашому суспільстві, вважаючи, що питання моралі є питанням, яке визначає особливості діяльності влади, системності функці-

онування системи господарства, особливості реалізації політиків у бюджетній сфері і особливості нашої освіти. Сподіваємось на те, що ви підтримаєте цю ідею.

ПРО РЕЗОЛЮЦІЮ ФОРУМУ

Кожний форум має прийняти певне рішення

СТВОРИМО ТВОРЧУ ГРУПУ

Ми багато говоримо на конференціях, зустрічах, що ми дуже талановиті, здібні, але по закінченні розходимося і все зупиняється.

Поки є Сухомлинські сучасності, поки є пенсіонери, які пропрацювали директором школи 25-30 років, знають всі ходи і виходи, я пропоную створити творчу групу з усіх наших асоціацій, за участю голів асоціацій. Сісти і все опрацювати.

Попросити Ганну Стефанівну, щоб вона зібрала всіх, хто бажає бути в цій творчій групі*. Разом би розробили пропозиції, і, якщо В.І. Полохало дав добро прийняти, чому б нам це не використати.

* Шановний читачу, це стосується і Вас, якщо навіть Ви не були учасником Форуму. Відтепер форум щорічний і буде в різних форматах продовжувати свою роботу. Тож Ви повідомте, будь ласка, чи Ви самі, чи хтось інший, кого Ви вважаєте справжнім лобістом освітянських проблем, зможе ефективно працювати в цій групі. Чекаємо на Ваші пропозиції.

Василина ХАЙРУЛІНА

Директор Українського коледжу імені В.О. Сухомлинського, член-кореспондент АПН України, Заслужений працівник освіти України, член оргкомітету Форуму

“Я БУДУ ЧЕСНО ДОПОМАГАТИ”

Яб попросила відводу, бо у мене Комітет з питань освіти і науки, і ще багато всього, і все на громадських засадах. Я не потягну. Є молодь. Але треба кияни, бо тут (у Києві – *ред.*) твориться все, на що можна впливати.

Будемо допомагати, будемо робити. На ходу не можна думати. Люди, запропонуйте, я буду чесно допомагати.

І ще: на всі Ваші пропозиції чекають у комітеті освіти і науки Верховної Ради. Надсилайте ж їх!

Ганна САЗОНЕНКО

Директор Українського гуманітарного ліцею КНУ імені Тараса Шевченка

СЬОГОДНІ НЕ ЗАВЕРШЕННЯ, А ПОЧАТОК СПІЛЬНОЇ РОБОТИ

Думаю, що ми зробимо так, як і вирішили. Сьогодні не завершення, а початок великої спільної роботи, яку ми й продовжимо у інших форматах публічних наших заходів і проєктів, як і на сторінках журналу. Ми чекатимемо вашої згоди вже на його сторінках.

Форум пройшов під гаслом, що на пропозиції директорів чекають у ВР України – тож ще раз запрошуємо Вас, колеги, пропонувати.

В цьому числі журналу ми знайомимо Вас, шановний читачу, з першими пропозиціями, які надійшли від учасників форуму – це конкретні пропозиції щодо реорганізації не лише освітянської галузі, а й в цілому країни.

У наступному номері ознайомимо Вас з проведенням редакцією журналу круглим столом “Громадські організації і школа: до конструктивного діалогу й взаємодії”, який відбувся під час роботи 12-ої міжнародної виставки “Освіта України – 2009” як логічне продовження цього Форуму, його наступний крок.

Основними завданнями Форуму було наступне:

- Окреслити конкретні заходи щодо утвердження сучасної школи України: від реального її статусу в державі до запитаного.
- Зібрати на громадянський діалог для розробки конструктивних рішень Форуму, з одного боку, представників владних структур, з другого – ке-

рівників середніх закладів освіти.

- Створити ініціативну групу з політичних лідерів, громадських діячів, законодавців та керівників закладів середньої освіти з метою реалізації рішень Форуму, що нададуть можливість дієво реформувати українську школу.

Ви вже ознайомилися з матеріалами Форуму в цьому числі журналу, тож і можете самі дати оцінку, наскільки ми, його організатори та учасники, їх виконали. Сьогодні ж ми ще продовжуємо роботу по створенню команди лобістів інтересів української школи та її директорів. Тому й чекаємо на Ваші пропозиції, шановні читачі, бо переконані, що вирішення зазначених справ залежить від кожного з нас. Пам’ятаючи про те, що “порятунок потопляючих – справа їхніх рук”, зазначимо, що це справа нашого розуму і наших рук! Щодо позиції нашого журналу, то у критичні моменти розвитку суспільства він завжди любіював найбільші проблеми освіти, школи, освітянських керівників і вчительства й продовжує це робити сьогодні, так чинитиме й завтра.

Ольга ВИГОВСЬКА

Головний редактор всеукраїнського науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”, доцент, кандидат педагогічних наук, ініціатор проведення Першого Міжнародного форуму освітянських керівників

НОТАТКИ ВРАЖЕНЬ ТА РОЗДУМІВ ПІСЛЯ ФОРУМУ

Українська нація надзвичайно цікава: всі лідери, перші особи, всі письменники, а не читачі, тому й цікаві ідеї привласнюються, а отже, й не розвиваються, не проростають. Слухати інших не хочуть, активні, безліч заходів — усі з претензією на винятковість, а *спільної розвивальної політики досі не створили*, бо витратили час на другорядні заходи.

Для прийняття доленосних рішень треба тиша, думка, а далі консолідація зусиль всіх громадян, безліч заходів на їх вирішення. А зараз всі наші заходи мають таку результативність, як у тієї діжечки, що згори пустою котиться, а далеко чути.

Парадоксальна ситуація склалася в країні: ті, від кого залежить прийняття рішення, не знають, за що потягти, що є головним, чекають пропозицій від практиків, тоді як ті, хто знає, що і як робити, дуже далекі від законотворчого процесу та й їх життєвий час зайнятий іншими справами. Тож те, що маємо сьогодні в державі, самі й спричинили. Заради правди зазначу, що не без допомоги ззовні, але ж остаточно *від нас залежить, чи будемо ми керувати власним життям*, чи будемо й далі дозволяти комусь ним розпоряджатися.

Скільки у своїх виступах й статтях наголошує президент АПН Василь Кремень, що не треба посипати себе попелом, а треба шанувати своє, себе, розуміти, що нам треба. Дивимось на результати закордонних держав, заздримо “по-білому” замість того, щоб з’ясувати механізми, умови, засоби та почати думати, що треба й можливо робити нам. У нас, натомість, одні експерименти! Нам треба скоріше реагувати на реалії сьогодення.

Потреба в загальнодержавних програмах (проектах) морального й духовного оздоровлення нації назріла. Люди поки що чинять спротив TV та ЗМІ, які інформаційно руйнують націю, суцільний негатив з телеекранів, сцени вбивства не додають сили людям творити щасливе життя.

Відсутність конкретних справ може призвести до повної апатії, що вже часом спостерігається навіть в педагогічній громаді. Треба все зробити так, щоб люди почали вірити державі, владі, собі. Ситуація, коли приймаються гарні рішення й не доводяться до завершення, призводить до втрати ентузіазму та появи зневіри — психологи завіряють, що це знесилює людей. Так було й з рішеннями Другого з’їзду освітян, з Доктриною.

Побіжно проведений мною аналіз ситуацій в освіті на початку розбудови держави й зараз свідчить про однаковість пропозицій директорів щодо реформи самої освіти тоді й зараз — тож йдемо по колу: одні це ж саме давно вже сказали, а віз, на жаль, і нині там. Вони вже замовкли, інші прозріли, заговорили — а в цілому, все завмерло, справжнього руху ні в чому не відбувається, суцільне перевантаження і перевтома. У людей одне життя, їм його треба прожити щасливо сьогодні... Ми вже будували десятиріччями комунізм в той час, коли поруч, у Фінляндії, часу не гаяли, а реально його й побудували. Зробимо достойні нас усіх висновки й засукаємо рукави!

Ми — освітяни. Освіта не лає, не вбиває, не картає. Її методи — просвітництво й переконання. Ми ж, організатори й учасники Форуму — освітянські керівники, вчені й редактори фахових педагогічних видань, прагнемо бути почутими.

Сьогодні Україна за віком країна-підліток серед сивочолих, а отже, вмілих і мудрих країн-лідерів, і для свого укріплення й розвитку потребує Вчителя-поводиря нації, а потерпає від знедоленого вчителя, який у суспільстві опинився серед тих 80 % його громадян, які проживають за межею бідності, бо підвищення зарплат освітянам відбувається, як і раніше (!), за залишковим принципом. В той же час під час усіх масових освітянських заходів представниками Уряду, МОНУ та управлінь освіти одностайно стверджується, що освіта в державі є пріоритетом №1 — видаємо бажане за дійсне. Справи від цього в освіті не стають кращими!

Чи не вперше, на нашому Форумі пролунало твердження голови Комітету з освіти і науки ВР України В.І. Полохало, що вона такою не є! Принаймні, чесно! Коли він поділився тим, якою важкою є процедура переконань депутатів інших комітетів, щоб повернути їхню увагу до необхідності змін в освіті, стало його й усіх нас, освітян, людськи жаль, бо яка ж довга дорога від усвідомлення того, як покращити справи в освіті, до того, коли воно належно відобразиться в законотворчій базі й почне працювати на освіту.

Тож напрошується інше запитання: чому ж ми, народ України, повибирали тих, яким не цікава освіта, які й не збираються піклуватися про неї. Задумайтесь: без вас, шановний директоре, не обійшлися жодні вибори, ви їх обслуговували. А що маємо в результаті? Тих, хто служить, лише використовують, а не шанують. Зауваження О.В. Олійника справедливе, **треба вчитись розмовляти з владою.**

Форум завершився, а **ключові проблеми, які потребують невідкладного вирішення, залишилися** нам як нагадування, що нам робити й для чого. Ось основні з них:

- Статус освіти, освітян, школи: реальний і запитаний.
- Фахова преса у становленні школи: невикористані можливості, ресурси й наявні резерви.

Нагадаємо Вам, що ми й надалі залишаємося **журналом – епіцентром акумуляції ідей щодо розвитку української школи та творчим майданчиком кристалізації**

вітчизняного управлінського досвіду.

Ми щиро прагнемо змін у суспільстві і віримо, що ми самі можемо багато що зробити для цього поодиночі, а гуртом – ще більше. Не потребує доведень теза „Держава школою стоїть”, тож і почнемо з себе і наших колег – директорів шкіл: важели у наших руках!

Журнал „Директор школи, ліцею, гімназії“ зробить для цього усе можливе і навіть неможливе! Так само, як ми вирішимо усі власні проблеми свого професійного життя, так само буде і в усьому суспільстві. Хто подбає про нього краще, ніж ми самі?! Хто знає про нього і про нас з вами більше, ніж ми самі?! Тож і вирішувати власні проблеми нам! Якщо не ми, то Хто?! Якщо не сьогодні, то коли?!

Пам’ятаймо: довгоочікуваного прогресу у суспільстві не буде, поки мовчить школа і її директор. Нам з вами випала честь розбудити й просвітити директорів: і чим більше їх стане, тим швидше почнуться зміни для нас усіх на краще!

Ми робимо крок Вам назустріч – чекатимемо зустрічний рух від Вас! Час гуртуватись, бо справи державної ваги слід робити усім разом, свідомою професійною командою!

Гуртуйтесь навколо журналу – він ще й рупор слова будь-кого з Вас, хто реально готовий, знає як і хоче реально допомагати країні, її школі!

На дієвість цього Форуму сподіваються освітянські керівники й фахові видання для управлінців України!

Пам’ятаймо: багато що залежить від кожного з нас, колеги, а разом ми – сила!

Переконані, що вирішення зазначених справ залежить від кожного з нас.

Тож чекаємо на Ваші пропозиції, шановні читачі!

ПОГЛЯДИ НА ВАЖЛИВІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В ДЕРЖАВІ

АНАЛІТИКО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОГЛЯД ТОЧОК ЗОРУ ДИРЕКТОРІВ

Держава
і освіта

ПІСЛЯДІЯ
ФОРУМУ:
ДОСЛІДЖЕННЯ
І ВІДПОВІДІ

Від редакції

Зі свого боку хочемо сказати, що ми прагнули донести до усіх вас, наші шановні читачі, всі наболілі проблеми, озвучити їх у їх дійсному контексті статистичних вимірів, реального ставлення до них тих, хто був учасником форуму, і тих, хто не був. У цьому нам допомогло анкетування за визначеними напрямками роботи секцій форуму, яке було проведено координатором форуму по Вінницькій області Надією Василенко серед директорів, котрі були присутні на форумі, а також тих, хто не мав змоги приїхати. Тож репрезентуємо вам аналітико-інформаційний огляд їх відповідей.

Ми хотіли з'ясувати шляхи реальних перетворень у сучасній освіті, які може запропонувати сучасний керівник навчального закладу, а також його готовність до них.

Укладачі:

Ольга ВИГОВСЬКА

Провідний науковий співробітник Відділу обробки та поширення інформації в сфері освіти ДНПБ АПН України

Надія ВАСИЛЕНКО

Заступник директора з наукової роботи Вінницького ІПОП, Заслужений вчитель України

На запитання "Чи існує, на Вашу думку, усвідомлення мети і цінностей освіти XXI століття всією вертикаллю керівництва системи освіти?" ми отримали такі відповіді: **так – 25 %, частково – 15 %, ні – 60 %**, що засвідчує про відсутність єдності в освітній вертикалі. Директори відмітили, що повного, чіткого усвідомлення щодо мети і цінностей освіти XXI століття у влади немає й це заважає взаємодії з ними.

Керівники закладів бачать реалії сучасної школи, як змінилися запити молодого покоління, змінилися цінності в суспільстві, тому і в освіті мають відбуватися

кардинальні зміни. **50 %** керівників вважають, що не достатньо узгоджені освітні мета і завдання зі стратегією і тактикою їх реалізації. Освіта втратила дієвість. Так теорія у нас на високому рівні, а от щодо практики реалізації наукових проєктів – безмежне поле діяльності. Керівники віддають перевагу компетентнісній педагогіці (**80 %**), вважають, що необхідно більш чітко визначити пріоритети освіти.

Директор школи – хто він, що означає бути директором, який зміст вкладається самими директорами в це слово? В результаті з'ясування (опитування) отримали таке: для **40 % – це посада, покликання – для 30 % і професія – для 30 %**. Як бачимо, невелика розбіжність у кількісному складі. Звичайно, на це за-

питання важко відповідати, адже багато залежить від підготовки людини на цю посаду, яка вимагає і організаторських здібностей, і умінь управлінця, фахових і юридичних, психологічних і менеджерських знань, і господарських умінь.

Не кожен може посідати таку відповідальну посаду. Не випадково, напевно, 100 % респондентів вважають, що необхідна спеціальна підготовка директора школи. Можливо, варто створити науку з підготовки директора саме школи, тому що це особливий інститут у суспільстві, від нього залежить соціум майбутнього, він відповідає затребуваності країни в певному типі особистості.

Не секрет, що учень 90-х і сучасний – це різні учні. А щоб правильно виховувати учня певного часу, перш за все високу майстерність і компетентність має мати директор. За взірць має бути особистість самого директора. Від його політики, стратегії дій залежить робота всього навчального закладу. Директор і вчитель мають бути активними, компетентними, мають бути професіоналами, без політики, але з економікою, підтримувати зв'язки з громадськістю. Звичайно, не можна відокремлювати директора від колективу – це має бути одне ціле, одна команда тоді й буде дієва педагогіка і робота закладу. На думку керівників, критерії відбору претендентів на посаду директора школи мають включати: активну життєву позицію, професіоналізм, знання педагогіки та психології, відповідальність, уміння бути хоршим дидактом, приймати самостійні рішення, дирек-

тор має бути лідером, освіченим, толерантним, комунікабельним, інтелігентним, мати неабиякі господарські навички. Окрім того, директор має якісно реалізовувати кадрову політику у власному навчальному закладі шляхом самостійного вільного добору кадрів, сприяти професійній перепідготовці вчителів на базі інноваційних закладів. На жаль, було зазначено, що вузи не готують конкурентоспроможних вчителів, та й рівень культури всіх учасників навчально-вихованого процесу має бути вищим.

Створення системи професійного та особистісного зростання кожного вчителя, кожного члена трудового колективу, створення атмосфери, яка сприяє розвитку кожної особистості колективу навчального закладу, можливе такими шляхами:

- відвідуванням семінарів, курсів;
- дієвою системою стимулювання;
- особистісним прикладом керівника ЗНЗ;
- доступом до мережі Інтернету;
- співпрацею молодих вчителів з їх наставниками на основі вільного вибору, потреб;
- рейтинговою системою оцінювання.

Які фактори можуть сприяти покращенню роботи навчального закладу?

Директори визначають такі: можливість управління коштами фінансування ЗНЗ; підпорядкованість директора лише органам управління освітою. Крім того, є ряд заходів, які, на думку директорів, можуть забезпечити розширення свободи директора у впровадженні освітньої по-

**Незабаром!
17 червня
2009 року під
егідою
Комітету
з освіти
і науки
має
відбутися
велике
зібрання
освітян
з питань
створення
нової
законодавчої
базу**

УЧАСНИКІВ ФОРУМУ І ВСІХ НЕБАЙДУЖИХ ЗАПРОШУЄМО ДО РОЗМОВИ!

Продовжуючи вивчення думки респондентів щодо питань розвитку освіти в державі, які розглядалися на форумі (з кожного напрямку роботи секції Форуму: „Директор і влада”, „Директор і педагогічний колектив”, „Директор і батьківська громадськість“)*, оргкомітет Форуму звертається до всіх читачів журналу надіслати відповіді на адресу редакції, бо може саме *Ваші відповіді*, а вони будуть мати обов'язково свого автора (це наше правило, це те, що вирізняє нас поміж інших в інформаційному просторі країни – див. наш проект “Творчий майданчик”), *нададуть нам можливість привернути увагу влади щодо вирішення питань розвитку освіти на практиці, згуртуватися та стати на шлях лідерства у втіленні вітчизняної політики, що забезпечить розвиток освіти кожного регіону в недалекому майбутньому.*

Скористайтесь великим зібранням освітян з питань створення нової законодавчої бази, що має незабаром відбутися, а саме – **17 червня 2009 року** – під егідою Комітету з освіти і науки. **Не баріться, беріть за перо, а ще краще сідайте за комп'ютер і надсилайте свої пропозиції електронною поштою на адресу редакції: director@oldbank.com**

Секція „Директор і влада: засади взаємодії”

- Чи існує, на Вашу думку, усвідомлення мети і цінностей освіти XXI століття всією вертикаллю керівництва системи освіти? Чи достатньо узгоджені освітні мета і завдання зі стратегією і тактикою їх реалізації? Компетентнісна педагогіка і педагогіка служіння, інші – якій педагогіці слід віддати перевагу? Чи не варто більш чітко визначити пріоритети?
- Наведіть приклади реального втілення освітніх мети і завдань в роботі Вашого навчального закладу, або в роботі навчальних закладів Вашого регіону.
- На Вашу думку, директор школи – це *покликання, професія чи посада*? Чи можлива його спеціальна підготовка? Якою її бачите Ви? В залежності від Вашого вибору визначте критерії відбору претендентів на посаду директора школи.
Запропонуйте:
 - механізм продуктивного діалогу влади і директора школи з погляду реальної оцінки стану суспільства;
 - пропозиції щодо вдосконалення чинного

*Запитання було сформульовано членами оргкомітету Форуму: І. Барматовою, Т. Борзенковою, О. Виговською, Л. Донською, О. Чинюк і надіслано його координаторам в області для опрацювання з директорами шкіл.

літики у власному навчальному закладі:

- оптимізація звітності навчального закладу завдяки новим інформаційним технологіям (54 %);
- мінімізація обов'язкової шкільної документації (19 %);
- стабільні економічні гарантії (напрями і обсяг) (17 %);
- створення нових функціональних обов'язків керівника школи (9 %);
- створення нових правил трудового розпорядку школи (1 %).

Учасники форуму одностайно відзначили, що необхідно реорганізувати школи щодо кількісного складу, а саме, не більше 400-500 учнів, хоча були й пропозиції зменшити до 150-200. Не була осторонь проблема кількості учнів у класі (до 20-25) та більш широкої можливості поділу класу на підгрупи, а мінімальну кількість учнів запропоновано зменшити до 3-х. Сподіваємося, що влада прислухається до пропозицій керівників, адже вони основані на практиці і є обґрунтованими.

Щодо підняття в суспільстві престижу педагогічної діяльності та вчителя, то директори зазначили, що цей процес можливий, але він довготривалий, цьому може сприяти підвищення заробітної плати, удосконалення матеріально-технічної бази, а крім того, самовдосконалення самого вчителя відповідно до потреб суспільства, повернення вчителю усвідомлення своєї учительської місії.

Не секрет, що необхідно шукати й оптимальні шляхи вирішення *проблеми діалогу*

„батьки-школа”, тому що останнім часом все менше й менше батьки беруть участь у навчально-виховному процесі, відсутня спільна мета діяльності сім'ї і вчителів. Батьки все частіше знімають із себе відповідальність за навчально-виховний процес, вважають, що цим має займатися лише школа, адже для них головним став заробіток. Можливо, цьому сприяють і платні послуги, адже батьки вважають, що вони саме за виховання й сплачують, а тому знімають із себе будь-яку відповідальність. Це стає серйозною проблемою для суспільства.

Що може, на думку керівників, реально сприяти розвиткові школи з боку органів місцевого самоврядування, які є в регіоні:

- виділення додаткових коштів для фінансування;
- фінансування, підтримка, єдність поглядів;
- капітальний ремонт школи, оснащення, забезпечення меблями;
- впровадження регіональних профільних програм;
- селищна Рада, районна Рада,
- реалізація освітянських програм.

На жаль, не було запропоновано дієвого механізму персоналізованого фінансування учнів та студентів для отримання повної загальної середньої освіти з боку державної влади і органів місцевого самоврядування, сімей учнів, громадських організацій (як реалізація одного із стратегічних завдань МОНУ щодо формування нової економічної політики на 2008 рік); не прозвучало пропозицій щодо створення дієвого механізму контролю, відповідальності керівника навчального закладу (перед

українського законодавства, яке забезпечує реалізацію освітньої політики.

- Запропонуйте механізм персоналізованого фінансування учнів та студентів для отримання повної загальної середньої освіти з боку державної влади і органів місцевого самоврядування, сімей учнів, громадських організацій (як реалізація одного із стратегічних завдань МОНУ щодо формування нової економічної політики на 2009 рік).
- Чи необхідні, на Вашу думку:
 - реорганізація шкіл щодо їх кількісного складу, а саме: *не більше 400-500 учнів*;
 - внесення змін в освітнє законодавство щодо кількості учнів в класі (*до 20-25 учнів*) та більш широкої можливості поділу класу на підгрупи.
- Які заходи, на Вашу думку, в першу чергу, можуть забезпечити розширення свободи директора у впровадженні освітньої політики у власному навчальному закладі. Наведіть приклади реального сприяння розвиткові школи з боку органів місцевого самоврядування, які є у Вашому регіоні.

Секція „Директор і педагогічний колектив – партнери чи підлегли?”

- Чи існує, на Вашу думку, усвідомлення мети і цінностей освіти XXI століття всіма членами колективу Вашого навчального закладу, і чи стало воно, на Вашу думку, обов'язковою умовою отримання якісного результату навчально-виховного процесу?
- Яким чином, на Вашу думку, можливе:
 - підняття в суспільстві престижу педагогічної діяльності;
 - повернення учителю усвідомлення своєї учительської місії.
- Яким чином директор школи повинен якісно реалізовувати кадрову політику у власному навчальному закладі. Запропонуйте зміни до нормативної бази системи освіти, які розширять свободу директора школи в питаннях формування дієвого трудового колективу.
- Надайте пропозиції щодо створення дієвого механізму контролю, відповідальності керівника навчального закладу (перед учнями та їх сім'єю, трудовим колективом, керівництвом) за звільнення ним працівників школи.
- Оцініть якість системи підготовки педагогічних кадрів (особливо зверніть увагу на професійну підготовку та рівень культури випускників педагогічних навчальних закладів). Запропонуйте можливості вибору місця та методів підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Яким чином, на Вашу думку, можливе врахування думки керівництва загальноосвіт-

нього навчального закладу щодо професійної перепідготовки вчителів?

- Наведіть приклади власного досвіду або досвіду Ваших колег щодо створення системи професійного та особистісного зростання кожного вчителя, кожного члена трудового колективу, створення атмосфери, яка сприяє розвитку кожної особистості колективу навчального закладу.
- Принциповість і толерантність – де, на Вашу думку, проходить межа в реалізації освітньої політики в школі?

Секція „Директор і батьківська громадськість – співпраця, протистояння чи обслуговування?“

- В чому повинна полягати громадянська позиція директора та вчителя школи? Чи є запит з боку суспільства на директора та вчителя школи з активною громадянською позицією?
- Чи існує, на Вашу думку, усвідомлення мети і цінностей освіти XXI століття українським суспільством? Як повернути громадськості усвідомлення того, що в школі формується державна безпека; повернути повагу до учительської місії, якісна реалізація якої є запорукою спокійного і радісного майбутнього кожного члена суспільства?
- Запропонуйте Ваше бачення механізму реального впливу безпосередніх замовників середньої освіти – сімей учнів – на життєдіяльність навчального закладу, реальної участі громади у реалізації освітньої політики. Які, на Вашу думку, найгостріші проблеми діалогу „батьки – школа“? Якими, з Вашого власного досвіду, є оптимальні шляхи вирішення цих проблем?
- Запропонуйте зміни до чинного українського законодавства щодо підвищення можливостей реального впливу на життєдіяльність навчального закладу Ради школи, Педагогічної ради, Батьківської ради, учнівського самоврядування, Піклувальної ради, профспілкових комітетів. Наведіть приклади продуктивного партнерства.
- Надайте пропозиції щодо створення дієвого механізму відповідальності учнів та їх сімей за результати власної навчально-виховної діяльності, дотримання правил і розпорядку роботи школи, єдиних вимог до навчально-виховної роботи (включаючи позиції стосовно зовнішнього вигляду; можливості виключення учня зі школи; примусового медичного обстеження учнів; розширення спектру навчання за індивідуальними програмами).
- Наведіть приклади реального сприяння розвиткові школи з боку громадськості, які є у Вашому регіоні.

учнями та їх сім'єю, трудовим колективом, керівництвом) та звільнення ним працівників школи; щодо створення дієвого механізму відповідальності учнів та їх сімей за результати власної навчально-виховної діяльності, дотримання правил та розпорядку роботи школи, єдиних вимог до навчально-виховної роботи, зовнішнього вигляду; можливості виключення учня зі школи; примусового медичного обстеження учнів; розширення спектру навчання за індивідуальними програмами; не пропонувалися механізми реального впливу безпосередніх замовників середньої освіти – сімей учнів – на життєдіяльність навчального закладу, реальної участі громади у реалізації освітньої політики.

Директорам хочеться, щоб принципівість і толерантність повернулися в процес реалізації освітньої політики.

Механізмом продуктивної співпраці з владою, на думку учасників форуму, є **взаємодія з нею**. Це означає для директора школи, що його вихідні основні положення діалогу з владою є взаємовплив, взаємодовіра, взаємопідтримка, які кожен директор школи може вирішити безпосередньою участю в роботі різних рівнів Рад та вирішення запитів територіальної громади.

Відповіді керівників ЗНЗ свідчать про те, що вони не визнають і не використовують у повній мірі засади взаємодії з владою, що наводить на думку, що вони не знають їх, не вміють їх впроваджувати, не вважають за потрібне це робити.

Більшість директорів як шлях продуктивного діалогу

з владою запропонували внести відповідні зміни в освітнє законодавство, але на перші місця висунули оптимізацію звітності навчального закладу завдяки новим інформаційним технологіям та мінімізацією обов'язкової шкільної документації, а ось створенню нових функціональних обов'язків, які б вирішували багато проблем у покращенні управлінської діяльності керівника ЗНЗ, уваги не приділили.

Керівники шкіл розуміють, що їм потрібна спеціальна підготовка для забезпечення покликання на посаді директора школи і сподіваються, що таким чином вони використовують ефективно громадський аспект у своїй управлінській діяльності.

При цьому директори шкіл пропонують зміни в освітньому законодавстві та виділяють заходи, які можуть забезпечити свободу у вирішенні ними питань впровадження освітньої політики в своєму закладі. Одним із таких заходів вони вважають взаємодію з владою, але при цьому хочуть мати від неї підтримку та єдність поглядів на цінності освіти XXI століття, та, традиційно, як і багато років тому, називають фінансування закладу, в якому вбачають реальне сприяння розвитку школи з боку органів влади.

Зазначене дає нам право констатувати, що директор школи сьогодні не є лідером втілення вітчизняної освітньої політики в регіоні у громаді, і він це усвідомлює.

ПИТАННЯ, ЯКІ ТАКОЖ ПОТРЕБУЮТЬ УВАГИ*

- Чи вважаєте Ви, що усвідомлення мети і цінностей XXI століття впливає обов'язково на якість результату навчально-виховного процесу?
- Чи підтримуєте Ви думку щодо підняття престижу вчителя у суспільстві, **що він в його руках** і залежить від нього?
- Яке Ваше ставлення до думки, що директор школи не має важелів впливу на якісну реалізацію кадрової політики у власному навчальному закладі?
- Створення дієвого механізму контролю – це: громадські слухання про роботу керівників ЗНЗ, звіти, координація роботи, прозорість діяльності? А яка Ваша думка?
- Запропонуйте свій варіант щодо можливості вибору місця та методів підвищення кваліфікації (ПК) педагогічних працівників. Респонденти пропонують: використовувати світовий досвід, ПК педагогів проводити на базі інноваційних закладів освіти, використовувати базу педагогічних інститутів тощо. Ваш варіант.
- Чи вважаєте Ви, що існуюча система освіти в основному сприяє розвитку кожної особистості колективу навчального закладу?
- Є запит суспільства на директора школи та вчителя? Яка Ваша думка?
- Привернути увагу до вчительської місії можуть такі дії влади: планування бюджету освіти не за остаточним принципом; зміна системи освіти; дати школі все, що вона потребує; привернення громадської справедливості до вирішення проблем школи тощо. Ваша думка?

ЗАПРОШУЄМО ДО СПІВПРАЦІ!

* Зазначені питання запропоновані Н. Василенко, заступником директора Вінницького ІПОП, директором ВШРМ №24 м. Вінниця (1982-2005 рр.) та ЗОСШ І-ІІІ ступеня № 29, депутатом міської ради 2-х скликань (1976-1982 рр.), кандидатом педагогічних наук, координатором Форуму у Вінницькій області.

Держава
і освіта

ПІСЛЯДІЯ
ФОРУМУ:
ОЦІНКИ
І ПОДЯКИ

**Мартін
РАЙЗЕР**

**Клаудія
ФІШЕР**

**Ян
РУТКОВСЬКІ**

**Гаррі Ентоні
ПАТРИНОС**

Директор школи, ліцею, гімназії № 1 2009

УКРАЇНЬСЬКА ОСВІТА ОЧИМА ЗАРУБІЖНИХ ЕКСПЕРТІВ*

*Средств у нас хватаєт.
У нас ума не хватаєт.*

Кот Матроскин

Цей семінар став чудовою нагодою скористатись знаннями, досвідом та свіжістю відчуття наших зарубіжних колег.

Україна вкладає достатні кошти в освіту (6% ВВП), але ефективність цих витрат вкрай низька. Причина цього в недосконалому управлінні системою освіти. Наприклад, далеко не найкращим способом ви-

користання коштів з фонду заробітної плати є „доплата” через шкільні бюджети вчителям похилого віку, які змушені працювати, бо не можуть прожити на вчительську пенсію.

Український уряд, сприймаючи поради зарубіжних фахівців, має виробити власну стратегію змін. Не як до нав'язаних ззовні,

а як до своїх, — саме таким має бути ставлення до освітніх реформ в українських урядовців.

Система освіти має готувати людей до того, що вони продовж життя не один раз змінюватимуть свою роботу і кваліфікацію. Тож вкрай необхідним стає вміння швидко опановувати нові професії.

Проблема України в тому, що досі працівникам з високим рівнем кваліфікації

не оплачують належним чином роботу.

Культурний капітал, який існує на рівні сім'ї чи найближчого соціального оточення, теж є фактором набуття багатьох кваліфікацій (таких, як уміння працювати в команді, культура спілкування, ділова етика тощо).

Україні дуже низька прибутковість (дохідність) освіти. На початку 90-х років Україна і

Росія мали аналогічний рівень прибутковості освіти. Станом на 2008 рік в Росії прибутковість освіти зросла

*Семінар Світового банку з політики у сфері освіти „Якість, управління та фінансування в освіті та навчанні: як розв'язувати ці питання в Україні?” 10-11 квітня 2008 року. Текст підготовлено Віктором Громовим, консультантом з удосконалення навчального процесу Директорату програм розвитку освіти Міністерства освіти і науки України.

до 12%, а в Україні вона так і лишилась на рівні 4%. Утім доходність освіти молоді (до 35 років) дещо вища.

Для людей із західною ментальністю очевидною є закономірність: на вкладені у власну освіту кошти людина має отримувати певний прибуток. Є прямі і непрямі витрати на освіту. П'ять років навчання в університеті – це п'ять років втраченого заробітку, тож

після його закінчення ви маєте отримати компенсацію за ті роки, коли ви не працювали. Звісно, вам мають бути відшкодовані і прямі витрати на здобуття освіти (кошти батьків чи освітній кредит). За рахунок того, що ви з більшої платні сплачуватимете більші податки, компенсуються і витрати платників податків, які пішли на вашу освіту.

Унас усе ще домінує суто радянський стереотип, в основі якого переконання у тому, що для системи освіти всі зобов'язані щось робити. В умовах існування ринкової економіки освіту слід розглядати як сферу послуг, які мають бути прийнятної якості. Вимоги до якості освіти визначаються споживачами освітніх послуг, а не державою. У нас же чомусь досі думають, що їх визначають державні стандарти. Звісно, держава має подбати про захист прав споживачів освітніх послуг, бути основним

гарантом їх належної якості. Для цього має бути створена ефективна система забезпечення якості освіти. Можуть бути чотири варіанти здійснення стратегії з модернізації системи забезпечення якості:

Варіант 1. Покращити існуючу систему.

Варіант 2. Створити нову систему у повному обсязі.

Варіант 3. Здійснити пілотну програму із запровадження моделі нової системи.

Варіант 4. Реалізувати одночасно варіанти 2 і 3.

**Ніколай
ПЕТРОВ**

Уже сьогодні Україна інвестує в освіту 6% ВВП (лише п'ять країн світу мають вищий показник витрат на державну систему освіти). Більший відсоток ВВП витрачати на освіту не доцільно, слід шукати внутрішні резерви всередині системи освіти. Проблема з фінансуванням освіти полягає в тому, що чималі витрати на її утримання не є ефективними. Так, наприклад, у Японії чи Південній Кореї втричі більше учнів

на одного вчителя, ніж в Україні. Невелика кількість учнів, особливо у малокомплектних сільських школах, аж ніяк не сприяє якості загальної середньої освіти в Україні. Кількість учнів на одного вчителя з року в рік продовжує зменшуватись, бо нічого не робиться для оптимізації мережі шкіл. Якщо б мережа українських шкіл була такою ж, як у Західній Європі, це б дало можливість зекономити щонайменше 1% ВВП. Ці ко-

**Ярослав
КАЛОУС**

шти пішли б на підвищення заробітної платні вчителів та на поліпшення технічного оснащення шкіл. Прогноз падіння чисельності населення України на 2025 рік дозволяє передбачити скорочення шкільної мережі на 40% (нас тоді буде близько 40 мільйонів, і третина з них будуть люди похилого віку). Тож сидіти склавши руки, зберігаючи все, як є, неможливо. Повинна бути чітка стратегія реформування освіти, яка б дала змогу підвищити її ефективність.

Основні принципи відповідального управління освітою:

Принцип делегування ініціативи (ініціатива має делегуватись на найнижчий можливий рівень, усі рішення мають прийматись на найнижчому рівні, адже найкраще знають, як вирішувати ті чи інші проблеми ті, хто найближче до них стоїть);

Партнерство (рішення приймаються у партнерстві з усіма зацікавленими сторонами);

Принцип зниження втручання держави (на найвищому рівні визначається стратегія, відстежується результативність роботи, а тим, хто здійснює освітній процес, надається максимальна можлива самостійність);

Децентралізація (процес децентралізації на всіх рівнях є провідною тенденцією всюди в світі).

Загальний висновок не-втішний: „інертність, відсутність стратегічних цілей і низька ефективність управління” призвели до того, що „українська система освіти є зараз серед найменш ефективних у світі”, подальша „затримка реформ унеможливить поступовість змін” і згодом „знадобляться більш кардинальні реформи, більш масштабні і важкі зміни”.

Малькольм
МЕРСЕР

Фінансування освіти в Україні не відповідає меті її існування, адже тут є виключно постатейне бюджетування і немає бюджетування, спрямованого на результат. Поява програмно-цільового бюджетування означатиме надання можливості навчальним закладам подавати проекти своїх бюджетів, які б нагадували проекти бізнес-планів.

Розподіл фінансових ресурсів має відповідати проголошеним *політичним цінностям у сфері освіти:*

Результативність та ефективність (прийняття рішень про розподіл ресурсів на місцевому рівні, зв'язок з результатами навчання);

Рівність (виділення додаткових коштів для навчання дітей з особливими потребами тощо);

Свобода та вибір (розширення можливостей для вибору школи та участь громади в управлінні нею);

Економічне зростання та продуктивність (підзвітність шкіл щодо досягнення очікуваних стандартів).

КОМЕНТАРІ АВТОРА

Міжнародні експерти розвіюють міф про те, що освіта у нас фінансується за залишковим принципом. Обсяг фінансування у нас цілком достатній навіть попри те, що ми все ще дотягуємо до законодавчо закріпленого виділення бюджетних асигнувань на освіту в розмірі не менше 10% ВВП. Проблема в тому, що левова доля цих коштів не йде на здійснення освітнього процесу, а на утримання мережі шкіл. Кошти йдуть не тільки на зазначене Мартіном Райзером „утримання” вчителів пенсійного віку, а й, наприклад, на утримання „комуналки”. Чому у багатьох школах досі не встановлені теплогідильники, що відразу ж призвело б до кількарразового зменшення цієї статті витрат? Миська влада з бюджету шкільної освіти дофінансовує вкрай неефективні теплопостачальні підприємства.

Для зарубіжних експертів є абсолютно незрозумілим, чому не зростає прибутковість української освіти. Виходить, що у нас є освіта заради освіти, а не заради успіху у житті, зокрема і фінансового успіху. Вони відстежують формальні показники нашої освіти, які дуже високі. Та тільки ми знаємо, що у нас є багато людей з „вищою” освітою, але без середньої... Є ціла індустрія, яка допомагає всім бажаним отримати „корочку” про вищу освіту. Наприклад, мені щодня при виході з метро „Університет” пропонують календарики з рекламою фірм, які за гроші напишуть „з гарантією” замість мене курсову, дипломну роботу чи навіть докторську дисертацію.

Опитування випускників наших шкіл, які ставили на меті з'ясувати, як часто вони використовують у реальному житті набути в школі навички, показали, що компетентністний підхід усе ще не став домінуючим.

Який сенс у вищій освіті в умовах її вкрай низької прибут-

ковості? Є традиція ще з радянських часів мати диплом заради диплома, який є лише фактором престижу. Впродовж останнього десятиліття вона доповнилась бажанням мати вчене звання заради вченого звання. Звісно, є сенс здобувати лише справді якісну освіту. Її імітація не може мати високої прибутковості і бути ключем до успіху.

Скільки шкоди нашій шкільній освіті нанесли суто популістські підходи на кшталт: ми не закриємо жодної школи, бо немає школи – немає села! А що роботи, якщо дітей у цьому селі немає і немає ніяких шансів зробити тут демографічний вибух?!

Прийняття суто популістського закону „Про захист людей похилого віку...” призвело до заборони звільняти вчителів-пенсіонерів. Звівши до абсолюту захист прав цієї категорії освітян, ми порушуємо не тільки право на працю молодих вчителів, а й право учнів на здобуття якісної освіти... Тож, мабуть, має бути оптимальний баланс прав та інтересів.

Найбільша біда в Україні – це відсутність освітньої політики. Це, на жаль, не є перебільшенням. Елементарний аналіз того, що відбувається, показує: ми справді не маємо освітньої політики. В нас є окремі розрізнені дії в освітній сфері, які не можуть призвести до її сталого розвитку та реального реформування. Для того, щоб у нас нарешті з'явилась освітня політика, зарубіжні експерти перш за все радять напрацювати „стратегічне бачення”, „визначити обмежені, але досяжні пріоритети”, „ставити стратегічні завдання, зорієнтовані на успішний міжнародний досвід та українські освітні реалії”.

Віктор ГРОМОВИЙ

Консультант з удосконалення навчального процесу
Директорату програм розвитку освіти Міністерства освіти і науки України

Держава
і освіта

ПІСЛЯДІЯ
ФОРУМУ:
ПРОПОЗИЦІЇ І
ЗВЕРНЕННЯ

**Юрій
ШУКЕВИЧ**

Директор
фінансового
ліцею м. Києва,
голова асоціації
керівників шкіл
м. Києва

10 АКТУАЛЬНИХ ТЕМ, РОЗУМІННЯ ТА ПОСТУПОВЕ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЯКИХ ЗДАТНЕ ВИВЕСТИ УКРАЇНСЬКУ ШКОЛУ НА РІВЕНЬ СТАНДАРТІВ

- Економіка школи (пряме фінансування згідно нормативам на одного учня, прозорий легалізований кошторис доходів та видатків. 3 рівні фінансування – загальнодержавний, регіональний, шкільний).
 - Державно-громадське управління школами (шкільні округи, шкільне правління, самостійність прийняття кадрових та фінансових рішень школою у межах державних, регіональних стандартів та кошторису, незалежні та впливові освітні асоціації).
- Визначення та впровадження національної ідеї, виховного ідеалу.
- Структурна перебудова навчального плану школи. (загальнодержавний, регіональний та шкільний компоненти відповідно до рівнів фінансування).
- Розвантаження предметних навчальних програм та підручників для масової школи. Перехід від викладання знань до навчання компетенціям.
- Піднесення престижу учителя, директора школи у суспільстві. Соціальні гарантії при виході на пенсію та тривалих захворюваннях.
- Ліквідація позасудового слідства та тотального контролю за діяльністю школи (прокуратура, КРУ, СЕС, ВБЕЗ, податкова міліція, фронтальні перевірки, „гарячі” лінії, численні статистичні звіти тощо).
- Прозорий вступ випускників шкіл до ВНЗ відповідно до їх рейтингу („стиківка” програмних вимог з предметів вступу та державної підсумкової атестації, „незалежні” екзамени).
- Реорганізація підготовки вчителів та директорів шкіл (відбір, навчання, стажування), їх перепідготовки (альтернативність вибору місця та форм), самостійна атестація (згідно нормативних співвідношень та кошторису школи).
- Обмеження функцій школи тільки освітою; завершення її деполітизації; суттєве обмеження та деформалізація шкільної документації.

СПИСОК НЕДОРЕЧНОСТЕЙ В ОСВІТІ УКРАЇНИ: ЩО РОБИТИ

1. Інструктивним листом МОНУ заборонити проводити виховні заходи під час занять I половини дня.
2. У Положенні про атестацію залишити за районними комісіями тільки присвоєння педагогічного звання „методист”.
3. Відмінити чергову курсову перепідготовку та атестацію вчителям, які за останні 5 років стали переможцями обласного етапу „Учитель року”, отримали звання „Заслужений учитель”, захистили дисертацію, оформили авторську програму з предмету тощо.
4. Інструкторами для НЗО або предметних моніторингів використовувати студентів IV курсів педагогічних ВНЗ.
5. Інструктивним листом МОНУ роз’яснити, що кожна школа самостійно обирає саме ті громадянські організації, якій потрібні. Одночасно привести Положення про Раду школи у відповідність до європейських стандартів.
6. Вибірчі дільниці вивести за межі шкіл.
7. Контролюючі органи (СЄС, різні інспекції) повинні перевіряти виключно фактичні юридичні особи, органи управління освітою (до надання школам автономного статусу юридичної особи).
8. Призупинити будь-які планові перевірки фінансово-господарської діяльності шкіл (КРУ, прокуратура, ВБЕЗ тощо) до повної легалізації шкільних бюджетів.
9. Привести програмне навантаження у базовій школі у відповідність до реальних психофізичних можливостей підлітків, особливо у „перехідний період”.
10. У типовому положенні про вступ до ВНЗ збільшити мінімально прохідний бал до „6” для національних університетів з загальноосвітніх предметів та до „8” з профільючих дисциплін.
11. За класними журналами інструктивним листом МОНУ залишити тільки контрольню-методичну функцію.
12. У навчальних планах ліцеїв, гімназій, спеціалізованих шкіл, які щорічно готують призерів обласного, Всеукраїнського та міжнародного рівня передбачити додаткові години.
13. Віднайти можливості поставки нових підручників для всіх шкіл у серпні.
14. Встановлювати різноманітні преференції для чоловіків – студентів педагогічних ВНЗ та вчителів шкіл.
15. Перейти від директивного до нормативного принципу фінансування шкільної освіти – „кошти ідуть за учнем”.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ДО ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ВІКТОРА АНДРІЙОВИЧА ЮЩЕНКА

Шановний Вікторе Андрійовичу!

Ми, учасники Першого міжнародного форуму освітянських керівників "Лідери української школи: роль директора сучасного навчального закладу в становленні школи" як представники педагогічної громадськості України, серед яких є науковці АПН України, представники громадських організацій, редактори всеукраїнських педагогічних ЗМІ (газет і журналів), директори шкіл, ліцеїв і гімназій всіх регіонів країни, засвідчуємо Вам, Вікторе Андрійовичу, свою щирі підтримку у тій важливій справі, яку Ви робите, а саме – у сприянні взаєморозуміння серед громадян східних і західних регіонів нашої країни, ліквідації „розбрату” „Сходу – Заходу”, що має привести до консолідації громадянського суспільства, високодуховного та конкурентноспроможного на світовій арені, має сприяти формуванню національної свідомості й високої гідності усього народу України.

На цьому шляху є ще багато непорозумінь. Але усім нам зрозуміло, що це перші важливі кроки до справжнього „прозріння” народу.

Один із результатів цього напрямку залежить і від якості роботи освітньої галузі. На жаль, вона по-

терпає сьогодні від недолугої освітянської політики в країні, її роль, вочевидь, недооцінена.

Сьогодні незалежна Україна за своїм віком ще країна-підліток серед сивоцоліх країн-лідерів і для свого укріплення й подальшого розвитку потребує вирішення безлічі питань. Одне з них – це освіта, наше підрастаюче покоління, якому вже сьогодні необхідно прищеплювати знання, усвідомлення ролі України у світовому просторі.

І велика роль у цій справі належить саме Вчителю. Сьогодні вчитель, потерпає від далеко „не поважного” місця в суспільстві, на якому він опинився серед 80% громадян, котрі живуть за межею бідності, бо підвищення зарплат освітянам відбувається, як і раніше (!), за залишковим принципом. Разом з тим, під час усіх масових освітянських заходів представниками Уряду, МОНУ та управлінні освіти одноголосно стверджується, що освіта в державі є пріоритетом №1. Так би мовити, видаємо бажане за дійсне. Але справи від цього, самі розумієте, не стають кращими!

Чи не вперше на нашому Форумі пролунало твердження голови Комітету з освіти і науки ВР України В.І. Полохало, що вона, освіта, такою не є! Принаймні, це чесно!

Текст підготувала
Ольга Виговська,
головний і науковий редактор
Всеукраїнського науково-практичного журналу
"Директор школи, ліцею, гімназії", ініціатор
Форуму освітянських керівників,
директор БО "Центр сприяння суспільному розвитку імені Миколи Пирогова"

Коли він поділився, яка це важка процедура переконувати депутатів інших комітетів, щоб вони звернули увагу на необхідність змін в освіті, стало і його й усіх нас, освітян, посправжньому жаль, бо який же це довгий шлях від усвідомлення того, як покращити справи в освіті, до того, коли ці заходи належним чином віддзеркаляться у законотворчій базі й почнуть працювати на освіту.

Тож напрошується інше запитання: чому ж ми, народ України, вибираємо тих, кому не цікава освіта і хто не поспішає опікуватися нею. Але ж за усім цим стоїть нове покоління і важливо, якої воно буде думки про усе те, що відбувається зараз.

Звертаємось до Вас, вельмишановний Вікторе Андрійовичу, по допомогу, бо переконалися, що величезна праця самих освітян, їх намагання вирішити усі освітянські проблеми, рух педагогів-активістів, новаторів й науковців щодо розбудови нової школи, утвердження у суспільстві нових взаємин на засадах педагогіки творчості та взаєморозуміння – саме такими є і робота українських шкіл, ліцеїв, гімназій, учасників як цього форуму, так і численних інших, серед яких і започатковані за ініціативи АПН України щорічні Артеківські діалоги, якими опікується Фонд “Україна – 3000” і які, на жаль, виявляються малоефективними та недостатньо впливовими на перебіг суспільних подій.

Щоб змінити ситуацію на протилежну, треба надати цій значущій роботі державної ваги, а урядовцям країни реально підтримати українських педагогів.

Не потребує доведень, що освіта – стратегічна галузь й косметичними заходами її не врятувати. Хай системні зміни на краще у країні почнуться з освіти, а в ній самій – з учителя: він має в Україні стояти на тій висоті, з якої буде здатним виграти бій за високорозвинену, конкурентноспроможну державу. Можливість цього залежить виключно від усвідомлення цього факту усіма: від Президента

України до пересічного громадянина. Наслідком цього стане створена в країні добра й поважна атмосфера навколо вчителів, атмосфера поваги й шанування, на кшталт хоча б Японії. Потребуватиме галузь й достатніх грошей. Але ж заощаджувати на освіті – це те саме, що гальмувати власними діями розвиток себе, співгромадян, в цілому своєї країни!

Дозволимо нагадати, що розвинені країни на 80% фінансуються своїми найбагатшими людьми, дещо перепадає й українським дітям, наприклад, щорічний конкурс знавців української мови імені Петра Яцика. Українці-мільардери, як потенційні меценати, про освіту і освітян взагалі не думають. А треба було б! Бо це вимога, веління часу! **Створити умови й механізми для цього – справа Президента й Уряду!**

Ми, українці, кордоцентрична нація – думаємо й діємо серцем. Тож про наболіле, вистраждане, а такими для нас є проблеми освіти, місце вчителя в українському суспільстві, звертаємося від сердець усіх освітян до серця Вашого як вчительського сина з проханням – **виступити гарантом розвитку української держави, що означає надання освіті як стратегічній галузі пріоритетності** не на словах (це було не раз до Вас і донині залишилося лише правильними словами!), а вже на ділі. Адже Ви, Вікторе Андрійовичу, вже довели свою спроможність рішучими діями допомагати освіті, навіть у важкий для Вас особисто час – ми пам’ятаємо й цінуємо Ваш внесок в комп’ютеризацію школи.

І ще одне. Треба захистити освіту від зневажливого, нещирого ставлення до неї народних обранців, які добре розуміються на проблемах освіти, але замість їх вирішення вдаються до обіцянок як обов’язкового атрибуту власного „піару”.

Пропонуємо в майбутньому виборчому процесі скористатися знову ж таки „освітою”, як вже традиційно складалося, – але вже як тестом на **придатність нардепа, партії чи керманіча**

управляти країною, її народом. І при цьому не забувати, що сьогоднішні втрати в освіті — це завтрашні проблеми суспільства, країни. У такий спосіб реально посприяємо змінам у ставленні до освіти з боку можновладців...

Загальновідомо, що якщо думають про майбутнє країни, то будують школи, дбають про своїх учителів. У нас — найдешевша вища педагогічна освіта.

Чекаємо від Вас, вельмишановний Вікторе Андрійовичу, рішучих дій щодо визнання освіти в державній політиці України пріоритетом № 1, наслідком чого стане високий статус учителя.

Зробивши ставку на освіту, ми надамо громадянам нашої країни шанс відбутися як народу України, бо фактично інвестуватимемо у власні майбутні інтелектуальні та виробничі ресурси — тож і збережемо на-

ціональну культуру й досягнемо економічного розвитку та міжнародної поваги. За зразок можна скористатися й винятковим освітянським досвідом Фінляндії (або ж Сінгапурського уряду), але усе це треба починати якнайшвидше. Бо освіта — це одна з найстратегічніших галузей, що здатна вивести країну з прірви.

Освіта має стати в Україні пріоритетною, а професія вчителя — шанованою! Бо вчителем школа стоїть, а школою — держава! За Вами, шановний Вікторе Андрійовичу, цей крок, на який чекають освітяни й усі громадяни України!

Освітяни Вам допоможуть: вони як професіонали зроблять усе, щоб Україна як країна відбулася, лає за умов наявності в країні виваженої, розумної, людяної, професійної, далекоглядної державної освітянської політики!

Будьмо ж, Ви і ми, гідні свого покликання!

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРУ УКРАЇНИ Ю.В. ТИМОШЕНКО

Шановна Юліє Володимирівно!

Ми, учасники Першого міжнародного Форуму освітянських керівників, звертаємось до Вас як представники педагогічної громадськості України, з такими міркуваннями та пропозиціями.

Кожна зміна політичної ситуації у нашій державі завжди викликає у нас, освітян, великі надії і сподівання щодо можливих шля-

хів удосконалення існуючої системи освіти. Напередодні нових позачергових парламентських виборів плекають такі надії не тільки вчителі та учні, але й їхні батьки. І це цілком зрозуміло. Сьогодні, як ніколи, освіченість особистості, здатність постійно самовдосконалюватись стають визначальною передумовою прогресу цивілізації.

Текст підготував **Петро Поврозник**, заступник голови ради асоціації керівників навчальних закладів м. Тернополя, директор Тернопільської спеціалізованої школи № 5 з поглибленим вивченням іноземних мов

Майбутнє України у значній мірі залежить від діяльності сьогоднішньої школи. Від сьогоднішніх учнів та молоді, від сучасного стану освіти вирішальною мірою залежить, куди і як рухатиметься Україна і чого досягне на цьому шляху. Однак цілком очевидним є і те, що між розумінням вище наведеного твердження і практичними заходами та діями щодо розвитку освіти з боку держави, громадськості та приватного бізнесу в нас поки що надто великий розрив.

На перший погляд може здатися, що серйозних підстав для хвилювання немає. Перекоаний, що у кожній школі Києва, Львова чи Тернополя Вам наведуть переконливі приклади, що свідчать про безперечні успіхи у роботі педагогічних колективів. Здається, що є всі підстави для того, щоб з оптимізмом дивитися в майбутнє. На жаль, як свідчить реальність, оптимістів серед нас, освітян, з кожним роком стає все менше і менше. І чи не головною причиною цього є відсутність чіткої перспективи розвитку освіти.

Прикро констатувати, але в питаннях удосконалення існуючої системи освіти Україна значно відстає майже від усіх пострадянських республік у питаннях освітнього менеджменту, управління та фінансування.

Як керівники освітніх навчальних закладів хочемо запропонувати Вам, пані Прем'єр-міністр, **організувати проведення Всеукраїнської наради щодо перспектив розвитку освітньої галузі України "Десять кроків назустріч освітянам"**, на якій можна було б ініціювати проведення наступних змін в освітянській галузі:

1. Вжити заходів щодо удосконалення механізмів управління системою освіти України:

а) переглянути роль і функції МОН України, які, на мою думку, повинні в першу чергу включати:

- концепцію розвитку освіти України;
- модель школи XXI ст.;
- створення демократичних механізмів управління галуззю.

б) перейти від державного до громадсько-державного управління

освітою на всіх рівнях. З цією метою створити громадські ради з питань освіти і законодавчо надати їм право брати участь у вирішенні кадрових і фінансових питань та перспективному плануванні освітньої діяльності;

в) переглянути функції органів управління освітою: від контролю до освітнього менеджменту.

2. Удосконалення змісту та методів навчання неможливі без децентралізації управління освітою. Навчальні заклади та вчителі повинні мати право вибору навчальних планів, програм, підручників і т.д., яких має бути декілька варіантів з урахуванням потреб та запитів учнів та вчителів.

У всіх демократичних країнах на рівні держави визнається, що освіта – це справа громадян, конкретного соціуму батьків, вчителів і дітей. І це правильно, адже на місці видніше, як розв'язувати наболілі освітянські проблеми, чого і як навчати, скільки грошей на освіту виділяти.

А як у нас? Все вирішують чиновники з Міністерства освіти і науки, які не мають практичного досвіду роботи в школі і погано знають потреби дітей, батьків, вчителів. Інструкції і накази МОН є обов'язковими для всіх шкіл: сільських та міських, спеціалізованих та спеціальних, для всіх шкіл, що знаходяться у різних, відмінних між собою регіонах України: Карпатах і Криму, Буковині і Києві, Причорномор'ї і Донецьку, Поліссі і Луганській області.

Перекоаний, що управління системою освіти не може бути виключно державним. В управлінні освітою повинні бути реально врівноважені запити всіх учасників навчально-виховного процесу і держави, що є можливим при забезпеченні громадсько-державного управління та елементів конкуренції.

3. Система інститутів післядипломної педагогічної освіти малоефективна і потребує реорганізації у напрямках:

а) децентралізація коштів на підготовку вчителів та методичну роботу і розподіл їх на управління освіти і навчальні заклади відповідно до кількості педагогічних працівників;

б) створення альтернативних інститутам післядипломної педагогічної освіти курсів підвищення кваліфікації вчителів, у тому числі і на базі шкіл, котрі повинні отримати ліцензію Міністерства освіти і науки України для проведення такої діяльності;

в) надати можливість керівникам навчальних закладів та педагогічним працівникам вибирати форми, методи і місце проходження курсової перепідготовки.

4. Переглянути роль, місце і функції інформаційно-методичних центрів районних та міських управлінь освіти, які сьогодні є фактично їхніми структурними підрозділами і часто виконують інспекторські контролюючі функції.

Пропоную, використавши фінансові, матеріальні та кадрові ресурси інформаційно-методичних центрів, створити на їхній базі **незалежні центри тестування та моніторингу освітніх послуг.**

Наділити новостворені незалежні центри тестування та моніторингу освітніх послуг такими функціями, як:

а) моніторинг діяльності навчальних закладів та окремих педагогічних працівників на замовлення органів управління освіти та керівників навчальних закладів;

б) підготовка до **проведення незалежного оцінювання знань випускників та незалежного тематичного оцінювання знань учнів 9-11 класів двічі на рік з основних предметів.**

З цією метою **створити незалежні асоціації по оцінюванню та моніторингу освітніх послуг, які мали б отримати ліцензію МОН України для проведення такої діяльності;**

в) проведення учнівських предметних олімпіад та різноманітних освітянських конкурсів, в тому числі і конкурсу «Вчитель року»;

г) створення банку даних передових педагогічних ідей та технологій та координація методичної діяльності навчальних закладів. Надання методичної допомоги школам та вчителям проводити на договірній основі, для чого надати право керівникам шкіл запрошувати для цього кращих педа-

гогів та вчених з відповідною оплатою їхніх послуг.

5. У зв'язку із запровадженням зовнішнього незалежного оцінювання, починаючи з цього навчального року, відмінити проведення державної підсумкової атестації у випускних класах, а зовнішнє незалежне оцінювання проводити після закінчення навчальних занять у школах з першого червня.

6. Запровадити чітку схему (формулу) фінансування навчальних закладів залежно від кількості учнів, типу навчального закладу, площі, об'єму, тощо.

7. Передбачити проведення демократичних виборів керівників навчальних закладів один раз на 5 років.

8. Перейти від малоефективної атестації педагогічних працівників до ліцензування освітньої діяльності. Кожен дипломований педагог повинен один раз на 5 років отримати ліцензію, для чого йому необхідно було б: скласти кваліфікаційний екзамен; представити позитивні рекомендації методичних служб, ради навчального закладу, батьківського комітету і т.п.

9. Удосконалити існуючу систему оплати праці вчителів. Хороший, висококваліфікований вчитель-методист повинен стати високооплачуваним спеціалістом, як хороший артист, художник, юрист, журналіст. А для цього потрібен ринок надання освітніх та методичних послуг, а не монополія на це органів управління освітою.

10. Скликання чергового Всеукраїнського з'їзду вчителів – нагальна потреба.

Крім вище названих, у системі освіти є багато інших складних проблем. У зв'язку із цим вважаю за доцільне, щоб Ви, пані Прем'єр-міністр, ініціювали скликання чергового з'їзду освітян, делегати якого були б обрані на демократичній основі широкою педагогічною громадськістю з наданням можливості делегатам з'їзду підготовки пропозицій органам влади щодо удосконалення та реорганізації існуючої системи освіти України.

Готові до співпраці щодо конкретизації та практичної реалізації запропонованих вище пропозицій.

ІННОВАЦІЙНА ШКОЛА

Феномен інновацій: освіта, суспільство культура: монографія / за ред. **В. Г. Кременя**. – К.: Педагогічна думка. – 2008. – 472 с.

Особливе місце в роботі займає аналіз інноваційного розвитку освіти в контексті творчості.

Основні вимоги до інноваційної освіти можна сформулювати в таких принципах.

Перший – більше освіти для більшості людей.

Другий принцип – навчання впродовж усього життя.... Внаслідок цього все більш важливим стають неперервність освіти і регулярне оновлення індивідуальних здібностей, підвищення кваліфікації.

В цій новій парадигмі *головне* – це здатність шукати і знаходити нову, потрібну, актуальну інформацію, яка відповідає вимогам часу.

В. Кремень

Інноваційна
школа

ЛІЦЕЙ-ІНТЕРНАТ ДЛЯ ОБДАРОВАНОЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

СУЧАСНА МОДЕЛЬ ДІЯЛЬНОСТІ

**Андрій
ПОДЗИГУН**

Директор
Тиврівського
ліцею-інтернату
поглибленої
підготовки
в галузі науки
Вінницької області

Наприкінці ХХ століття в нашому лексиконі з'являються раніше забуті терміни "гімназія", "лицей", "колегіум", які були не просто новими, але і досить модними, що призвело до масової зміни назв навчальних закладів, установ, організацій тощо. За зміною назв навчальних закладів не завжди здійснювалися докорінні зміни у навчально-виховному процесі.

Сьогодні створення і функціонування закладів освіти різного типу набуває нового значення. Зростає не лише кількісний показник закладів, який був характерний для початку 90-х років ХХ століття, а найголовніше, зростає якість надання освітніх послуг населенню. Якщо у 1992 р. в Україні було 179 гімназій, то у 2006 р їх кількість зросла до 521, поряд з цим кількість ліцеїв за цей період збільшилася з 130 до 353.

Темпи поширення закладів різного типу в містах були досить таки стрімкими, що не скажеш про тотожні заклади на селі. Про нерівні умови навчання та розвитку дітей сільської місцевості порівняно з міськими свідчить і той факт, що майже у половині сіл України (48 %) діти не можуть навчатися за місцем проживання, адже в цих населених пунктах немає загальноосвітніх навчальних закладів. Поряд з цим питання розвитку якісної освіти в сільській місцевості є досить проблематичним, через:

- незадовільну навчально-матеріальну базу;
- низьку наповнюваність учнів у класах;
- багатопредметність викладання одним учителем;
- залишковий принцип фінансування сільської освіти;
- „методична ізоляція” вчителів-предметників, що не дає змогу створення методичних та міжпредметних об'єднань;
- віддаленість шкіл від культурних центрів, що спонукує до „інформаційного голоду” для всіх учасників навчально-виховного процесу;
- нівелювання знань учня

на фоні низького розвитку учнівського колективу;

- неможливість та безальтернативність у створенні профільного навчання.

Пріоритетом у діяльності закладу різного типу в сільській місцевості має бути збереження і розвиток інтелектуального потенціалу села, забезпечення його в подальшому кваліфікованими кадрами. Створити умови в кожному адміністративному районі не можливо, та й не потрібно. Тому, враховуючи фактори створення ліцеїв, у сільській місцевості одним із можливих шляхів вирішення цієї проблеми є створення регіональних багатопрофільних чи професійних ліцеїв.

При створенні моделі діяльності ліцею сільської місцевості обов'язково повинні бути враховані **передумови розвитку освіти на селі**, а саме:

- соціально-економічний рівень розвитку;
- демографічна ситуація;
- матеріально-технічний стан закладів освіти;
- фінансово-економічні та санітарно-гігієнічні умови функціонування;
- науково-методичне забезпечення;
- система організації навчання;
- контингент учнів та їх професійна спрямованість;
- культурно-побутовий розвиток населеного пункту.

Однією із дієвих моделей закладів освіти для обдарованої учнівської сільської молоді можуть виступати ліцеї-інтернати. Саме пи-

Фото педагогічного колективу ліцею

Переможці МАН

Володимир Заворітній в складі збірної України на міжнародному конкурсі з розв'язування логічних задач у Франції (Париж), 2008

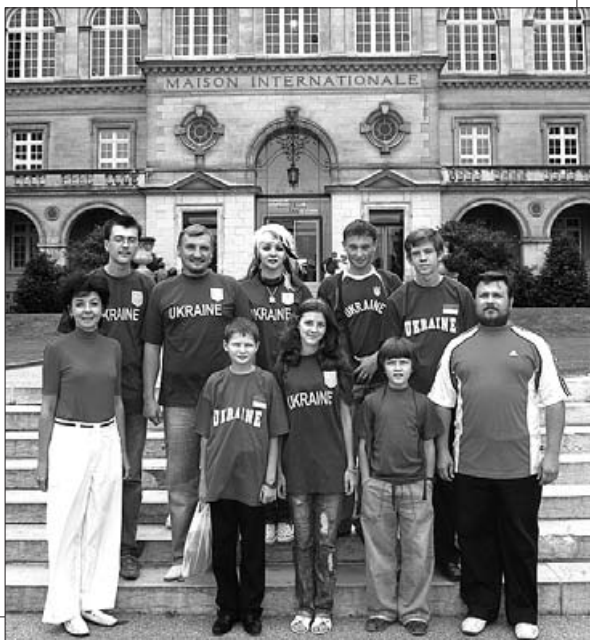
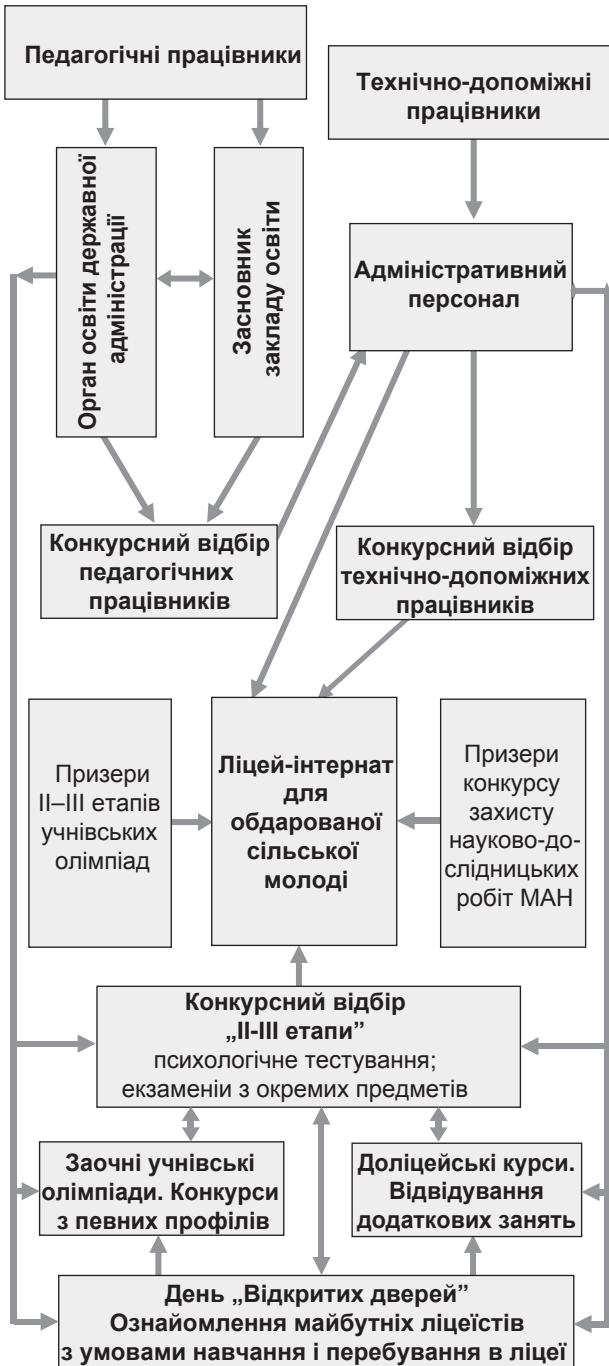

Схема 1

МОДЕЛЬ КОНКУРСНОГО ВИПРОБУВАННЯ ВСІХ УЧАСНИКІВ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ *ліцею-інтернату для сільської молоді*

таннями діяльності ліцеїв інтернатного типу займалися цілий ряд науковців та педагогів-практиків: В. Алфімов, Л. Калініна, Л. Кнорр, Н. Островерхова, М. Рябуха, В. Семенюк, Б. Чижевський та багато інших.

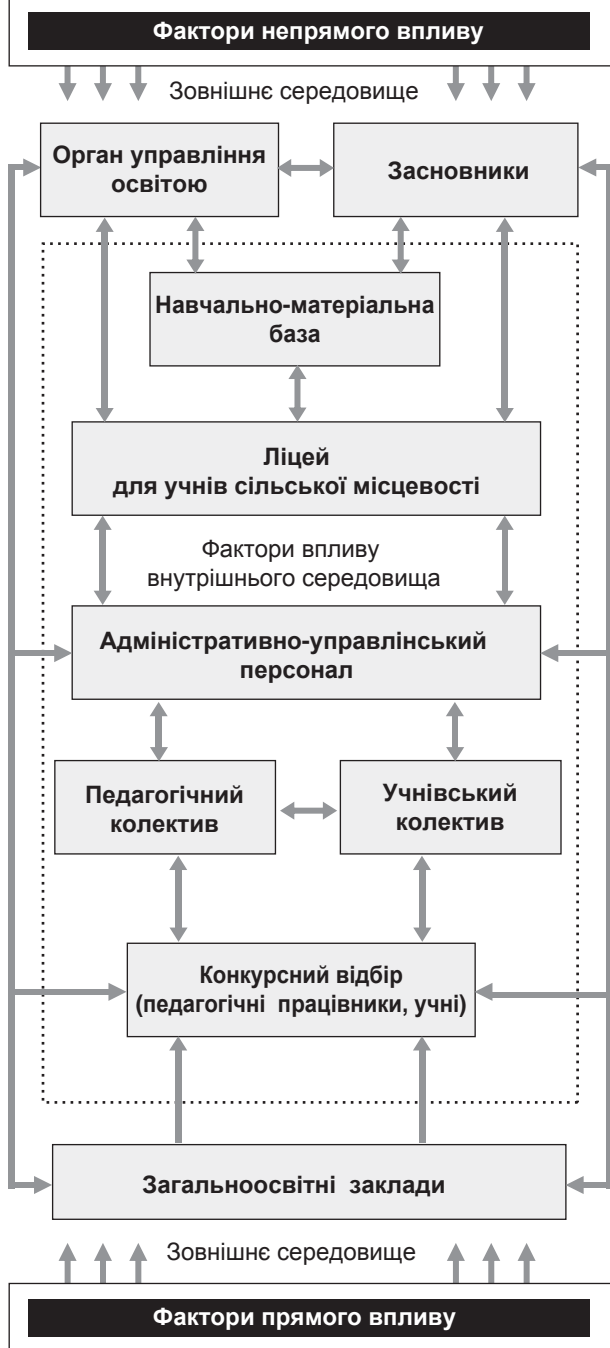
Модель діяльності ліцеїв-інтернатів для сільської молоді можна охарактеризувати на прикладі цілого ряду закладів, які мають свою історію функціонування та розвитку. Лідером в ліцейському русі щодо діяльності таких закладів залишається Дніпропетровська, Донецька, Волинська, Вінницька, Київська, Рівненська, Харківська та багато інших областей. Створення ліцеїв є прерогативою місцевих органів влади, тому їх поява в кожній області не має чітких закономірностей.

За територіальним принципом ліцеїв-інтернати для обдарованої сільської учнівської молоді розташовуються в обласних центрах (Волинський ліцей-інтернат, Хмельницький спеціалізований ліцей-інтернат поглибленої підготовки в галузі науки), містах обласного підпорядкування (Криворізький обласний ліцей-інтернат для сільської молоді, Фастівський ліцей-інтернат), районних центрах (Тиврівський ліцей-інтернат поглибленої підготовки в галузі науки в Вінницькій області, Нововолинський ліцей-інтернат Волинської обласної ради) і навіть в селах.

Географія закладів не має чітких закономірностей розміщення і представлена лише в половині областей України.

Схема 2

**МОДЕЛЬ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ
ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ ЛІЦЕЮ У СІЛЬСЬКІЙ
МІСЦЕВОСТІ**

Директор школи, ліцею, гімназії № 1 2009

Основою функціонування ліцею-інтернату є контингент учнів та кадровий потенціал викладачів. Передумовою для створення закладів для розвитку творчої обдарованості залишається *конкурсний відбір як учнівського, так і вчительського колективу*.

При формуванні моделі конкурсного відбору учасників навчально-виховного процесу повинні бути враховані якісні та кількісні параметри.

Кожен ліцей при конкурсному відборі встановлює певні вимоги до своїх майбутніх учнів, що визначаються рівнем знань з базових та профільних предметів. Правила прийому до навчального закладу мають бути схвалені радою загальноосвітнього навчального закладу та затверджені директором закладу за погодженням з відповідними органами управління освітою. Конкурсний відбір допомагає проявити творчі здібності учнів, укомплектувати учнівський колектив за параметрами обдарованості школярів. Більшість закладів конкурсний відбір проводять в 2-3 етапи, це дає змогу усім бажаючим учням (які мають відповідні здібності) пройти на навчання до ліцею. Звільненням від випробувань можуть бути попередні досягнення майбутніх ліцеїстів у предметних учнівських олімпіадах, конкурсі-захисті науководослідницьких робіт МАН.

Важливим елементом конкурсного відбору сільських учнів є психологічний відбір, який зможе виявити нерозкриті здібності учнів, сприяти у ранній спеціалі-

ВІЗИТКА

Тиврівського ліцею-інтернату поглибленої підготовки в галузі освіти

З метою здійснення цілісної кадрової політики, створення сприятливих умов для роботи з обдарованими дітьми сільських шкіл, у серпні 1993 року з ініціативи районного відділу освіти, при підтримці районної державної адміністрації, районної ради та обласного управління освіти і науки був створений Тиврівський ліцей-інтернат поглибленої підготовки в галузі науки Вінницької області.

Для створення ліцею та вибору його профілів були висунуті такі обґрунтування:

- на момент створення Тиврівського ліцею-інтернату поглибленої підготовки в галузі науки в Вінницькій області не існувало жодного ліцею в сільській місцевості;
- вивчення та узагальнення запитів населення підтвердили, що потрібен навчальний заклад нового типу;
- розробка змісту освіти ліцеїстів здійснювалася за участю фахівців провідних вищих навчальних закладів;
- створення ліцею-інтернату відбувалося на базі школи-інтернату, яка відіграла роль лише як потужна матеріально-технічна база;
- при відборі вчительського колективу було проведено фахове та психологічне тестування на здатність працювати в нових умовах;
- ліквідація школи-інтернату не ускладнювала ситуацію з розміщенням вихованців, тому що в районі існувала сусідня школа-інтернат, яка на той час не була повністю укомплектована;

Тиврівський ліцей – один із найстаріших навчальних закладів нового типу Вінниччини. В сучасних умовах Тиврівський ліцей робить все для всебічного розвитку особистості, формує її інтелектуальні, моральні та фізичні якості.

Вихідними положеннями концепції розвитку Тиврівського ліцею-інтернату є:

- спрямування змісту і організація навчально-виховної роботи на формування національної самосвідомості, органічне поєднання національної та інтернаціональної загальнолюдської культури;
- забезпечення випускникам ліцею обсягу наукових знань на рівні світових стандартів загальної середньої освіти, відмова від політизації навчально-виховного процесу та нав'язування ліцею ідеологічних догм і доктрин окремих партій, організацій, рухів, церкви тощо;
- організація навчально-виховного процесу на основі максимального врахування і розвитку індивідуальних здібностей, нахилів, обдарованості дітей;
- автономність НВК у виборі форм і методів навчально-виховного процесу;
- орієнтація виховної діяльності ліцею на розвиток сутнісних сил особистості, її здібностей, талантів, рис та якостей, надання учням можливості реалізувати будь-які свої вимоги демократичним шляхом, об'єднатися в добровільні дитячі організації, у діяльності яких пріоритет надається загальнолюдським духовним цінностям, органічне поєднання державних і громадських засад в управлінні освітою, відмова від заформалізованих управлінських структур і командно-адміністративних методів управління, оплата праці педагогів з урахуванням дійсних затрат сил і робочого часу, а також результативності педагогічної діяльності.

Сьогодні в Тиврівському ліцеї-інтернаті організовано профільне навчання учнів за такими напрямками:

- фізико-математичний факультет з поглибленим

зації (профілізації) учнів, підготувати їх до навчання у ліцеї. Для учнів сільських населених пунктів характерним залишається явище тривожності як у виборі нового закладу, учнівського, вчительського колективу, так й у виборі майбутньої спеціалізації.

Для закладів сільської місцевості існують певні проблеми й при формуванні педагогічного складу. При реорганізації загальноосвітніх шкіл в ліцеї не ефективно залишати в повному складі попередній вчительський колектив, такі заклади, як правило, приреченні на занепад.

Важливим моментом підготовчого етапу є відбір кількісного та якісного складу педагогічних та технічно-допоміжних працівників закладу. Всі без виключення працівники ліцею зобов'язані прийматися на конкурсній основі. Переваги повинні бути надані відповідно до наявних у них кваліфікацій та стажу роботи. Учитель ліцею має бути широкоосвіченою, глибоко ґрунтованою людиною, високої моральної та інтелектуальної культури. Він повинен мати глибокі знання зі своєї спеціальності в поєднанні з методичною майстерністю.

Модель діяльності ліцею є відкритою інноваційною системою та складається з цілого ряду компонентів, які характеризуються специфічною організаційною структурою. На діяльність ліцею впливають зовнішні та внутрішні фактори впливу. Основною ж внутрішнього середовища ліцею залишається кадровий склад учнів-

ського та вчительського колективів.

Внутрішні фактори впливу діють всередині об'єкта – ліцею. Це насамперед взаємозв'язок підпорядкованих один одному суб'єктів: адміністративно-управлінський персонал, педагогічний та учнівський колективи. Вагомим елементом внутрішньої моделі ліцею є потужна навчально-матеріальна база.

Наслідком взаємодії ліцею із зовнішнім середовищем є різного роду зміни. Ліцей є відкритою, динамічною системою, тому нормальним станом діяльності соціально-педагогічної системи є рівновага між ліцеєм і зовнішнім середовищем, завдяки якій процеси в ньому протягом певного часу залишаються незмінними або зазнають лише незначних змін.

Запропонована модель організаційно-педагогічних засад діяльності ліцею у сільській місцевості:

- відповідає запитам часу та відтворює реальні, об'єктивно існуючі умови діяльності ліцею у сільській місцевості;
- направлена підвищити рівень знань сільського учня та не допустити розшарування суспільства за територіальним принципом;
- ефективно використовує поставлену перед закладами освіти мету – створення оптимальних умов для повного якісного задоволення освітніх потреб населення, розкриття природних здібностей учня;
- демонструє організаційну

вивченням математики, фізики, інформатики та креслення;

- природничий факультет з поглибленим вивченням хімії, біології та географії;
- гуманітарний факультет з поглибленим вивченням англійської, німецької та російської мови.

Ліцей працює за індивідуальним навчальним планом з широкою варіативною частиною. На факультетах діють кафедри української мови та літератури, історії та правознавства, математичних, гуманітарних і природничих наук. Активно працює 9 методичних об'єднань учителів, створені творчі групи педагогів. З метою розвитку здібностей учнів у навчальний план введено додаткові предмети та спецкурси: розв'язування нестандартних задач з математики, розв'язування нестандартних задач з хімії, латина, основи екології, прикладна економіка, діагностика здоров'я, "ми – громадяни України", людина і суспільство, країнознавство, практика граматики, практика фонетики, ділова українська мова та багато інших. Всі без виключення спецкурси пройшли апробацію на базі провідних закладів освіти. У навчальному закладі створено кафедру здоров'я, діє психологічна служба.

Зусилля педколективу направляються на:

- кардинальне оновлення змісту освіти, підвищення результативності на основі учнівського та учительського моніторингу;
- відпрацювання нових моделей внутрішкільного управління;
- активізацію всіх ланок учнівського самоврядування і створення банку інформації для вироблення спільних управлінських рішень;
- створення умов для забезпечення методичною службою ліцею цілісності та безперервності освіти шляхом удосконалення її структури, використання інтерактивних форм і методів впливу на особистість учителя і учня.

Педагогічний колектив буде свою роботу так, щоб сприяти становленню дитини як творця і проектувальника життя, гармонізації і гуманізації відносин між учнями і педагогами, школою і родиною, ґрунтуючись на ідеї самоцінності дитинства, діалогу, компетентного вибору особистого життєвого шляху.

У ліцеї навчаються учні з 10 районів області. Навчальний процес організовано відповідно до вимог статуту. Ліцей працює за індивідуальним навчальним планом. Педагогічний колектив створений на конкурсній основі. Напрацьована значна кількість авторських програм та навчальних посібників. До ліцею зараховуються здібні і обдаровані учні, які закінчили 7-9 клас загальноосвітньої школи (або відповідний клас гімназії) і пройшли конкурсний відбір після проходження тестування та складання іспитів. Перевага в зарахуванні надається відмінникам і переможцям предметних олімпіад.

Основним документом, що регулює навчально-виховний процес, є навчальний план, який складено на основі розроблених Міністерством освіти базових навчальних планів з урахуванням профілю ліцею. На всіх факультетах загальноосвітні предмети викладаються в повному обсязі згідно з базовим навчальним планом.

Банк даних „Обдаровані діти Тиврівщини” допомагає вчителям, вихователям планувати навчально-виховний процес і домагатись якості знань, умінь і навичок, залучення учнів до науково-дослідницької роботи. У ліцеї створена філія Вінницького територіального відділення МАН України. Обдаровані учні ліцею беруть участь в предметних олімпіадах різних рівнів, конкурсах-захистах науково-дослідницьких робіт членів МАН України, результати їх участі є досить високими.

У відповідності до концепції функціонування навчальних закладів різного типу, забезпечення якісної

підготовки та з метою всеохоплюючої перевірки знань, умінь та навичок ліцеїстів та відповідно до річного плану роботи ліцею двічі протягом навчального року, по одному разу у 1 та 2 семестрах, у Тиврівському ліцеї-інтернаті проводяться комплексні екзамени.

Обов'язковими на всіх курсах і в групах ліцею є екзамени з української мови (диктант), математики (письмово), історії України (тести), адже дані предмети є основою зовнішнього незалежного оцінювання знань учнів. Решту екзаменів у кожній навчальній групі відбирають відповідно до профілю навчання, педагогічної необхідності, психолого-вікових особистостей учнів та їхніх інтересів.

За наслідками комплексного екзамену протягом тижня з моменту його проведення оформляється інформаційний стенд для учнів ліцею.

Подібна форма проведення зрізів навчальних досягнень учнів є ефективною, оскільки по-новому стимулює до навчання, включає фактори особистісного престижу учня, відповідності його місця в учнівському рейтингу рівню навчальних амбіцій та самостійності.

Щорічно понад 99% випускників ліцею вступають до вищих навчальних закладів. З метою підготовки ліцеїстів до вступу у вищі навчальні заклади, організації науково-дослідницької діяльності, науково-методичної роботи та впровадження в практику роботи сучасних досягнень науки встановлені зв'язки ліцею з вищими навчальними закладами, які закріплені угодами про спільну діяльність вищого навчального закладу та ліцею.

За 15 років існування ліцею учнями здобуто понад 60 призових місць на III етапі Всеукраїнських предметних олімпіад, 4 учні здобули перемогу у IV етапі Всеукраїнських предметних олімпіад, 47 учнів ліцею є переможцями II етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук, четверо з них успішно представляли Вінницьку область на III етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту робіт МАН, ставши її дипломатами. Учні ліцею є учасниками Міжнародного турніру з розв'язування математичних логічних задач у Франції, Всеукраїнських заочних предметних олімпіад та конкурсів, Соросівської олімпіади, конкурсів „Кенгуру”, „Золотий ключик” тощо. Поряд із профільним навчанням ліцеїсти здобувають професійну освіту. Учні випускних курсів мають можливість опанувати такі професії: оператор ЕОМ, воїї категорії „С”, секретар-референт.

З першого року навчання в ліцеї обдаровані учні мають можливість розвивати свої здібності, беручи участь у роботі ліцейського учнівського науково-дослідницького товариства, що складається з таких підрозділів: математичне товариство „Інтеграл”; об'єднання юних природодослідників „Зелена планета”; товариство юних істориків „Нова доба”. Учні випускних класів ліцею готують до захисту науково-дослідницьку роботу. Методика написання даної роботи відповідає вимогам, що ставляться перед курсовими роботами студентів вузів.

У ліцеї систематично проводяться вечори дозвілля, організовуються екскурсії, працюють спортивні секції, гуртки, функціонують музеї, активно діє літературна студія, де учні мають можливість удосконалювати свої таланти, обмінюватися мистецькими доробками, відточувати у сприятливому середовищі свій творчий дар. Обдаровані ліцеїсти беруть активну участь у різноманітних конкурсах, фестивалях, конференціях. Подібна робота дозволяє всім учням ліцею ще ближче познайомитися зі світом творчості, з цікавими людьми, набувати безцінного життєвого досвіду.

Наша адреса: 23300, Україна, Вінницька область,
смт. Тиврів, вул. Леніна, 14.
E-mail: tivrovlicey@mail.ru

структуру управління ліцеєм;

- проілюструвала взаємозв'язки всіх ланок та учасників навчально-виховного процесу з корекцією функціональних обов'язків адміністративно-управлінського персоналу;
- підтверджує пріоритетну роль керівника закладу в діяльності ліцеїв у сільській місцевості;
- свідчить про обов'язковість конкурсного відбору як для педагогічних, так і учнівських колективів;
- демонструє гнучкість під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, цим доводить неможливість існування ліцею в „ізоляції” від суспільства;
- прогнозує перспективи та тенденції розвитку ліцеїв в сільській місцевості;
- засвідчує впливову роль замовників освіти (учні, батьки учнів, групи населення, вищі навчальні заклади, установи і організації, окремі особи та інші) у розв'язанні негайних проблем сільського ліцею;
- дозволяє визначити оптимальний варіант існування ліцеїв на конкретній території.

Модель організаційно-педагогічних засад діяльності ліцею у сільській місцевості дозволяє підвищити рівень знань учнів сільської місцевості, при цьому забезпечити сільську місцевість в майбутньому висококваліфікованою робочою силою, здатною вирішувати поставлені перед нею завдання.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ КЕРІВНИКА-ПРОФЕСІОНАЛА

Інноваційна
школа

Сучасний керівник потребує постійної уваги та підтримки з боку держави та можливості реалізувати безперервність свого фахового зростання. На сьогодні цією проблемою опікується система ППО, яка пройшла випробування часом і на всіх етапах розвитку суспільства виправдовувала своє призначення. Це наша, вітчизняна унікальна система роботи з працюючими кадрами освіти, яка увібрала в себе і методичні функції, і функції вищих навчальних закладів, досвід підготовки керівних кадрів європейських країн. Система, яка запроваджує нові методи і форми роботи з дорослими і інтенсивно розвивається, і до якої з повагою ставляться країни-партнери.

Проте ми свідомі того, що обмежуватися тільки підвищенням кваліфікації на сучасному рівні розвитку суспільства замало. **Настав час здійснювати підготовку керівника-професіонала.** Яскравим підтвердженням цьому є той факт, що у Всеукраїнській базі педагогічних інновацій управлінської інновації представлені лише у 8,3%, на відміну від дидактичних і виховних.

Водночас, за результатами вхідного діагностування слухачів курсів підвищення кваліфікації, ми маємо недостатній рівень управлінської

компетентності працюючих керівників ЗНЗ, їх наукової підготовки.

Як видно з таблиці, переважна більшість керівників ЗНЗ слабо володіють формами і методами ефективного управління, у тому числі комп'ютерними; відсутня мотивація до посади керівника, готовність до проведення змін.

Крім того, виявлено, що **21%** керівників ЗНЗ продовжують „чекати” на зовнішній „поштовх”; **18%** – на матеріальну підтримку; **19%** – на творчий потенціал колективу.

Директори шкіл не достатньо володіють технологіями створення колективу однодумців; не завжди створюють умови для творчого росту педагогів-новаторів. Лише **30%** керівників вважають, що ініціаторами будь-яких змін мають бути саме вони. Тобто **70%** не готові до змін (діаграма 1).

Враховуючи актуальність означеної проблеми, постановою Уряду в травні 2008 року створено Університет менеджменту освіти на базі

Віктор ОЛІЙНИК

Ректор
Університету
менеджменту
освіти, доктор
педагогічних наук,
професор,
член-кореспондент
АПН України

Директор школи, ліцею, гімназії № 1'2009

Таблиця 1

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ КЕРІВНИКІВ ЗНЗ	
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ	%
Не володіють:	
• формами і методами ефективного управління;	89,5
• комп'ютерними засобами управління;	85
• економічними методами стимулювання;	82
• сучасними формами управління	67
Потребують наукової підтримки у:	
• проведенні експертизи інновацій;	80
• здійсненні інноваційної діяльності;	77
• виборі освітньої інновації	50
Не однозначно визначають основні завдання в управлінні	70
Не ознайомлені із сучасними науковими теоріями управління	70
Не володіють навичками експериментальної діяльності	66

Діаграма 1

добре відомих в Україні і за її межами Центрального Інституту післядипломної педагогічної освіти та Донецького інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників, які увійшли до складу УМО.

Тільки за останні 6 років нашим навчальним закладом підготовлено понад 360 магістрів з числа резерву керівних кадрів освіти за спеціальністю "Управління навчальним закладом" та "Менеджмент організацій" (спеціалізація "Менеджмент освіти") (діаграми 2, 3, 4, 5).

Програма підготовки сучасних управлінців увірвала в себе напрацювання багатьох освітніх проектів. Вдалим і своєчасним, на наш погляд, був Українсько-голландський проект з освітнього менеджменту, учасниками якого, разом з ЦППО та АКШУ, були і багато керівників ЗНЗ.

На жаль, ми не можемо стверджувати, що всі напрацювання проекту вдало освоєні керівниками навчальних закладів за цей час, хоча в системі післядипломної педагогічної освіти напрацьовано достатньо відповідних спецкурсів і спецсеминарів, захищено дисертацій.

В розвиток вирішення даної проблеми в листопаді минулого року розпочалася підготовка 72 педагогів-тренерів з освітнього менеджменту для системи післядипломної педагогічної освіти в рамках проекту "Рівний доступ до якісної освіти". В даній програмі навчання враховані напрацювання і Українсько-голландського проекту, і сучасні надбання науки в галузі менеджменту,

зокрема менеджменту інновацій, менеджменту якості, менеджменту персоналу, менеджменту мотивації, менеджменту змін та інших сучасних наукових напрямів. У наступному році на базі регіональних закладів післядипломної освіти і районних (міських) управлінь освіти пройдуть навчання 20% керівників ЗНЗ (кожний п'ятий) за оновленими навчальними програмами. На разі вдалого проекту за п'ять наступних років можна очікувати якісних результатів в управлінні школою!!!

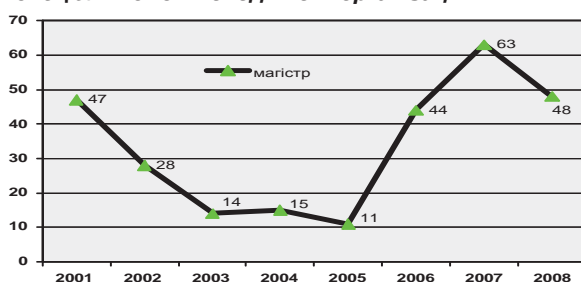
Проте зарубіжний та вітчизняний досвід підготовки управлінців свідчить про необхідність наукової складової в підготовці керівника. Це викликано тим, що керівник має вміти експериментально звіряти свої кроки на практиці, володіти методами наукового пошуку. В цьому зв'язку в Університеті за стратегічний напрям розвитку прийнято Програму науково-дослідної складової діяльності (діаграма 6).

На даний час підготовка наукових кадрів в УМО здійснюється за чотирма спеціальностями: теорія і методика управління освітою, загальна педагогіка та історія педагогіки; теорія і методика професійної освіти; соціальна психологія; педагогічна та вікова психологія.

У цілому за останні роки через аспірантуру і докторантуру університету свій науковий рівень підвищили понад півтисячі спеціалістів сфери освіти, більшість з яких уже захистили дисертації або готуються до захисту. Велика увага приділяється залученню до наукової діяльності саме

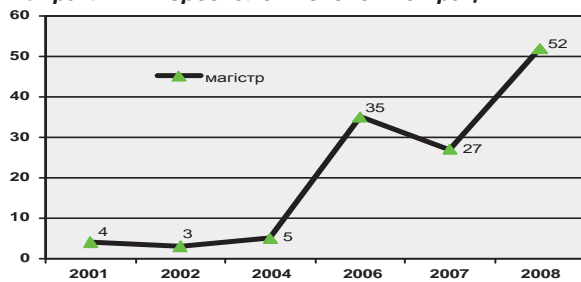
Діаграма 2

Динаміка випуску кадрового резерву за спеціальністю "Менеджмент організацій"

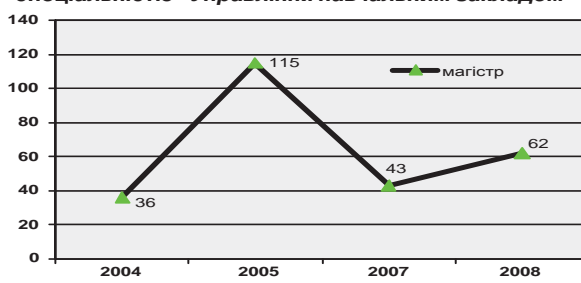
Діаграма 3

Динаміка випуску кадрового резерву спеціальністю "Управління персоналом і економіка праці"

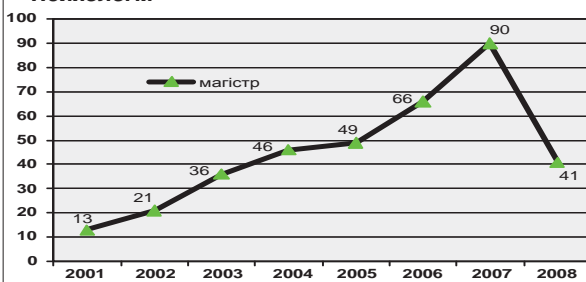
Діаграма 4

Динаміка випуску кадрового резерву за спеціальністю "Управління навчальним закладом"

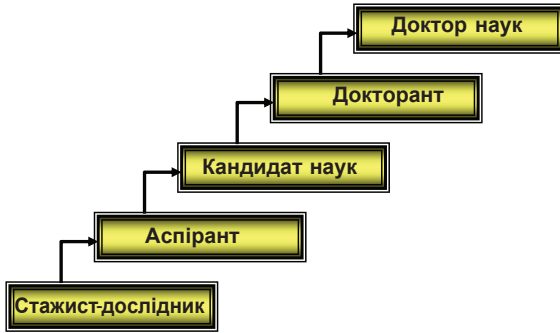
Діаграма 5

Динаміка випуску магістрів за спеціальністю "Психологія"

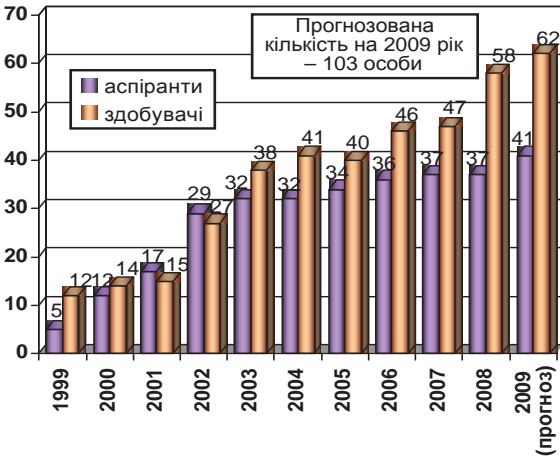
Діаграма 6

Сходинки наукового зростання

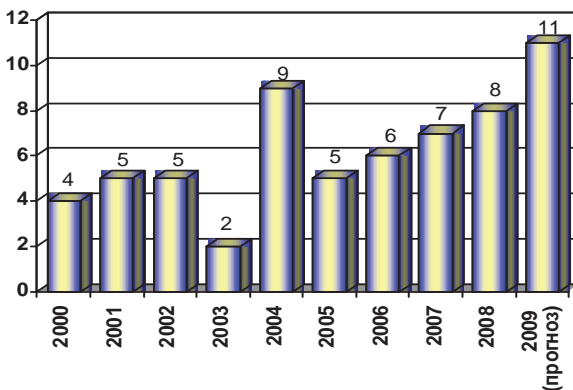
Діаграма 7

Підготовка науково-педагогічних кадрів в аспірантурі УМО

Діаграма 8

Науково-педагогічні кадри, які захистили дисертації в спеціалізованих радах УМО

керівників освіти, у тому числі кадрового резерву.

На сьогодні аспірантурою УМО охоплено понад 150 аспірантів і здобувачів. Серед них більше половини, а це 62,7%, – керівники-освітяни (діаграми 7, 8).

І сьогодні ми маємо тільки подякувати журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”, який став ініціатором цього Форуму і зібрав в цій історичній залі кращих керівників з високою громадянською позицією, небайдужих до проблем української школи.

На фото (верхнє зліва направо):
В. Маслов – завідувач кафедри менеджменту освіти, економіки і маркетингу ЦІППО УМО АПН України, доктор педагогічних наук, професор;
В. Олійник – ректор УМО АПН України, член-кореспондент АПН, доктор педагогічних наук, професор;
В. Бондар – директор Інституту педагогіки і психології НПУ ім. М.П. Драгоманова, заслужений професор НПУ, академік АПН України;
Л. Даниленко – директор ЦІППО УМО АПН України, доктор педагогічних наук, професор.
 На фото у центрі – **І. Жерносок**, колишній директор ЦІУВ, професор. Їх дружнє коло й на першій сторінці обкладинки цього часопису.

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ГІМНАЗІЇ

**Інноваційна
школа**

*Освіта – найважливіше із земних благ,
якщо вона високої якості.
В іншому випадку вона абсолютною марна.*
Р. Кіплінг

Забезпечення високої якості освіти є стратегічним напрямом модернізації освіти в Україні.

Якість освіти, як визнають науковці й практики, є багатоаспектною, комплексною, соціальною і педагогічною проблемою.

Існує багато публікацій вітчизняних та зарубіжних учених, присвячених якості освіти та управлінню нею, проте відсутнє загальноприйняте тлумачення терміну "якість освіти", не існує узгоджених вироблених критеріїв якості і методів її оцінювання. Сьогодні концепція якості освіти тільки формується: визначаються підходи, досліджуються різні аспекти якості, розробляються критерії та показники, але і вони не в повній мірі враховують особливості сучасної гімназії, яка реалізує не тільки нормативні, але й маркетингові завдання. Проблема якості освіти та управління нею актуальна і себе не вичерпала, адже кожний виток розвитку сучасного суспільства вимагає нового осмислення цієї проблеми і нових підходів до її розв'язання з урахуванням надбань педагогіки.

Для розкриття даної проблеми звернемося до декіль-

кох характеристик поняття якості освіти, запропонованих різними авторами.

Якість освіти – це співвідношення між цілями і результатами навчання, міра досягнення мети (результату) при тому, що цілі задані операційно і прогнозовані в зоні потенційного розвитку учня. При цьому результати освіти обов'язково мають містити в собі оцінку того, якою ціною ці результати досягнуто [14]. У [17] під якістю освіти розуміють ступінь задоволення учасників освітнього процесу від наданих школою освітніх послуг.

Якість освіти – це комплексний показник, який синтезує всі етапи становлення особистості, умови і результати навчально-виховного процесу, а також є критерієм ефективності діяльності освітнього закладу, відповідності реально досягнутих результатів нормативним вимогам, соціальним і особистісним сподіванням [2].

Олександр ПЕРЕХЕЙДА

Директор гімназії „Ерудит” м. Києва, вчитель вищої категорії, вчитель-методист, відмінник освіти України

Директор школи, ліцею, гімназії № 1'2009

Схема 1

А.І. Бросінстийн розробив схему, за допомогою якої можна відобразити основний зміст поняття "ЯКІСТЬ ОСВІТИ":

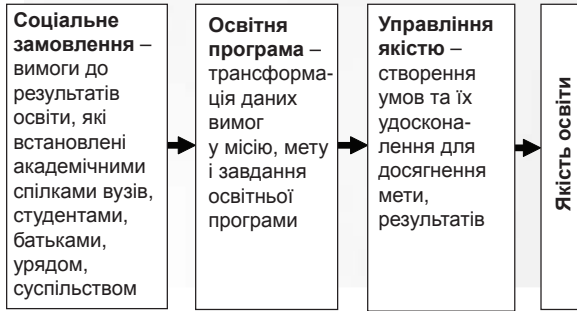

Схема 2

Ю.І. Безуглов пропонує таку структуру факторів, які впливають на якість освіти:

Схема 3

У словнику-довіднику керівника освітнього закладу (під редакцією А.М. Мойсеєва, А.А. Хвана. – М.: Педагогическое общество России, 2005) дається таке трактування **якості освіти**: це сукупність суттєвих властивостей освіти, яка відповідає сучасним вимогам педагогічної теорії, практики і задовольняє освітні потреби особистості, суспільства і держави.

Спираючись на положення теорії соціального управління, якість освіти – це, по-перше, якість результатів освітнього процесу, рівень навчальних досягнень учнів. По-друге, якість освіти – це рівень підготовки та компетентності педагогічних працівників, рівень організації освітнього середовища (освітніх, фінансових та матеріальних умов навчання), рівень організації методичної служби, рівень компетентності управління тощо.

Узагальнюючи різні визначення поняття "якості освіти", можна зробити висновок, що сучасне розуміння якості освіти немає нічого спільного з поняттям якості як відношення числа учнів, які отримали під час атестації добрі та відмінні оцінки, до загального числа учнів у класі (процентне співвідношення, яке існувало в радянській школі).

Якість освіти сьогодні слід розглядати як постійну орієнтацію на задоволення замовника освітніми результатами. Наприклад, для студента якість освіти пов'язана вкладом у його індивідуальний розвиток, що дозволяє посісти відповідне місце у суспільстві. Продукцією є

Директор школи, ліцею, гімназії № 1 2009

сам випускник, який володіє певними якостями і вміннями.

З точки зору держави, якість може сприйматися як підготовка кваліфікованого робітника або як фактор, необхідний для росту життєвого благополуччя населення, покращення умов життя. Якість освіти сьогодні розглядається в порівнянні з якістю продукції.

Таким чином, якість освіти характеризується як мінімум двома складовими:

а) сукупність суттєвих властивостей характеристик результатів освіти;

б) ступінь задоволення замовника освітніми послугами, їх цінність для суспільства.

В наведених схемах 1 і 2, на мій погляд, відсутні фактори, пов'язані з особистістю вчителя, з його професійною підготовкою, мотивацією. Багато авторів у своїх роботах підкреслюють, що реальний зміст навчання формується в процесі спільної діяльності учителя і учня.

Центром оцінки якості освіти Департаменту м. Москви пропонується виділити **чотири показники якості освіти:**

- місія, мета і завдання навчального закладу;
- компетентність педагогічного колективу;
- наявність умов для досягнення поставленої мети;
- освітні результати і соціалізація учнів.

Якість освіти повинна стати атрибутом кожного навчального закладу і сприяти створенню такого освітнього простору, який стимулює і учителя, і учня до

продуктивної діяльності, яка відповідає їх індивідуальним особливостям та інтересам.

Кожен навчальний заклад, виходячи із власних умов і особливостей діяльності, повинен розробити складові для оцінювання якості освіти. Ці складові утворюватимуть модель оцінювання якості освіти в навчальному закладі.

На сучасному етапі створення системи управління якістю освіти можна виділити ряд складових процесу оцінювання якості освіти в навчальному закладі.

СКЛАДОВІ ЯКОСТІ ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

1. Якість основних умов навчального процесу:

- Якість управління навчально-виховним процесом.
- Якість науково-методичної роботи.
- Якість кадрового забезпечення.
- Якість фінансово-господарського забезпечення.
- Якість психоматичного здоров'я учнів.
- Якість стимулювання педагогічної праці.

2. Якість реалізації освітнього процесу:

- Якість змісту освіти.
- Якість викладання.
- Якість навчання.

3. Якість результатів освітнього процесу:

- Рівень навчальних досягнень учнів.
- Якість здоров'я.
- Якість креативності.
- Якість вихованості.
- Якість розвитку особистості.

У гімназії "Ерудит" сформувався перспективний напрям – це моніторинговий підхід як необхідна умова управління якістю освіти

- Якість сформованості ключових компетенцій.

4. Функціональна якість освіти:

- Відповідність освіти потребам учнів.
- Відповідність освіти вимогам батьків.
- Відповідність освіти потребам суспільних інститутів.
- Відповідність освіти вимогам регіонального ринку праці.
- Відповідність освіти вимогам професійної освіти.

Основна відповідальність за забезпечення і розвиток якості освіти лягає на плечі адміністрації навчального

закладу, яка повинна створити всі умови для реалізації мети.

Якість освіти передбачає:

- не зовнішній контроль, а внутрішній процес самоаналізу і самооцінки (внутрішній аудит) всіх дій по створенню умов, які спрямовані на досягнення запланованих освітніх результатів;
- врахування освітніх тенденцій розвитку освіти, використання сучасних освітніх технологій у навчальному процесі;
- стабільність і відновлення всіх параметрів і процесів освітнього середовища, які сприяють досягненню сталих результатів;
- здатність освітньої системи до змін та самовдосконалення.

Розуміння того, що таке якість освіти, дає можливість приступити до розробки стратегії управління якістю освіти. Для розробки стратегії управління якістю освіти в навчальному закладі необхідно здійснити *ряд управлінських дій*:

- розробка освітньої програми (програми розвитку);
- залучення всіх членів педагогічного колективу до реалізації;
- підвищення педагогічної майстерності вчителів;
- мотивація навчальної діяльності учнів;
- аналіз вихідного положення навчального закладу.

У рамках управління якістю освіти інтегрується цілий ряд видів діяльності, процесів, спрямованих на досягнення певного рівня якості освітньої діяльності і її результатів.

Сьогодні вимоги до інноваційного навчального закладу достатньо високі. За якістю гімназійної освіти уважно стежать батьки, учні, органи управління освітою.

У зв'язку з цим сучасна гімназія не може ефективно функціонувати без чітко продуманої внутрігінмазійної системи оцінки якості освіти.

Для управління інноваційним закладом необхідно проектувати освітню діяльність, створювати сис-

Схема 4

В основу моделювання системи управління якістю освіти в гімназії покладені такі процеси, параметри та управлінські дії:

№ п/п	Процеси управління якістю	Зміст діяльності	Основні механізми реалізації (управлінські дії, організаційні заходи, процедури)
1.	Маркетинг і стратегічне планування	Вивчення потреб учнів, батьків, учителів, формування соціального замовлення гімназії. Розробка політики гімназії у галузі якості, програми розвитку освітньої системи гімназії, її філософії, місії та ідеології виховання. Коректування освітніх проєктів і програм.	<ul style="list-style-type: none"> Соціологічні дослідження; проблемні семінари, науково-практичні конференції; створення творчих груп, стратегічних команд; імітаційне моделювання; розробка прогностування проєктів, програм, моделі системних змін.
2.	Проектування освітнього процесу	Розробка нормативно-методичних документів (навчального плану та його надавачів) і частини плану роботи гімназії на рік. Розробка програмно-методичного забезпечення (авторських програм, курсів).	<ul style="list-style-type: none"> Діагностичні дослідження; громадська, незалежна, професійна експертиза проєктів, плану; надання адресної методичної допомоги в розробці програмно-методичного забезпечення.
3.	Управління ресурсами	Модернізація матеріально-технічного, фінансово-господарського, інформаційно-методичного забезпечення освітньої діяльності. Забезпечення максимальної ефективності у використанні всіх ресурсів.	<ul style="list-style-type: none"> Облік усіх матеріальних ресурсів; контроль за раціональним використанням матеріально-фінансових ресурсів; створення банку даних, каталогів та питань інформаційно-методичного забезпечення; консалтингові послуги.
4.	Моніторинг якості освіти	Розробка нормативно-методичних матеріалів (концепції, положення і моделі моніторингу). Науково-методичне забезпечення моніторингових досліджень, динамічна оцінка якості освіти. Одержання інформації про основні тенденції, стан, проблеми і перспективи якості освіти.	<ul style="list-style-type: none"> Збір, обробка матеріалів, підготовка аналітичних довідок; технічне і методичне забезпечення робіт в області моніторингу (створення комп'ютерних технологій, банку даних, тестових технологій); узгодження процедури моніторингу з іншими процедурами, які використовуються в системі управління якістю освіти (атестація навчального закладу, зовнішнє незалежне оцінювання).
5.	Підвищення професіоналізму педагогічних кадрів і формування мотивації щодо поліпшення якості освіти	Розробка і реалізація програми підвищення професійної майстерності педагогічних кадрів з питань якості освіти. Розробка програм педагогічного експерименту з якості освіти. Видання інформаційно-методичних матеріалів для педагогів. Створення дієвої системи стимулювання педагогів.	<ul style="list-style-type: none"> Проведення навчання педагогічних кадрів з питань якості освіти (науково-теоретичні семінари, наради); включення педагогів у ресурсний центр та консалтингові служби з питань якості освіти; включення питань (показників) якості освіти в програму конкурсів, атестацію педагогічних кадрів; моральне та матеріальне стимулювання педагогів за поліпшення якості навчально-виховного процесу.
6.	Атестація, контроль і експертиза якості	Розробка концепції, формування і реалізація системи якості освіти. Аудит, оцінка і аналіз системи менеджменту якості в гімназії. Створення системи незалежної оцінки якості освіти. Участь в атестації навчального закладу.	<ul style="list-style-type: none"> Статистичний контроль якості освіти в гімназії; експертиза програм розвитку гімназії, основних освітніх програм та програм додаткової освіти; самооцінка якості освіти в гімназії із використанням основних контролюючих процедур з підходами та індикаторами, які використовуються в системі освіти України.
7.	Нормативно-правове забезпечення управління якістю освіти	Створення системи офіційних стандартів і норм якості освіти. Розробка перспективного плану вдосконалення нормативно-правової бази управління якістю освіти.	<ul style="list-style-type: none"> Погодження і прийняття локальних нормативних актів з управління якістю освіти; ревізії, перегляд і формування програм удосконалення системи стандартів і норм якості освіти; моніторинг ефективності застосування в управлінській діяльності норм, стандартів якості освіти, які існують.
8.	Управління інноваційними процесами	Створення умов (ресурсних, організаційно-правових, мотиваційних) для інноваційних перетворень у гімназії. Формування курсу інноваційної політики гімназії, розробка плану її впровадження. Створення банку інноваційних ідей, розробок. Розробка застосування методик оцінки якості управління інноваційною діяльністю в гімназії.	<ul style="list-style-type: none"> Створення ініціативної групи з розробки стратегії інноваційної діяльності; проведення громадських слухань з питань перспективних напрямів розвитку освіти в гімназії; оцінка й аналіз якості управління інноваційною діяльністю в гімназії; проведення конференцій з питань інноваційного розвитку; створення творчих груп з окремих напрямів інноваційної діяльності.
9.	Управління соціальними процесами	Формування позитивного іміджу, довіри до гімназії, налагодження і розвиток взаємозв'язків із різними соціальними партнерами (засобами масової інформації, органами законодавчої і виконавчої влади).	<ul style="list-style-type: none"> Експозиційна, видавнича, рекламно-видавнича діяльність з питань якості освіти в гімназії; публікація аналітичних матеріалів з питань моніторингу якості освіти; розміщення інформації в мережі Інтернет з метою інформування громадськості про якість освіти в гімназії та шляхи її вдосконалення; налагодження партнерських зв'язків з різними соціальними партнерами; проведення Дня відкритих дверей.
10.	Оцінка задоволеності освітніми послугами	Одержання регулярної, достовірної і різноманітної інформації про задоволення якості освітніх послугам.	<ul style="list-style-type: none"> Проведення соціологічних досліджень серед батьків з використанням технологій телефонних та Інтернет-опитувань; регулярний аналіз публікацій у засобах масової інформації про якість освіти в гімназії; аналіз звернень, листів, скарг, заяв батьків з питань якості освітніх послуг; проведення різноманітних досліджень серед учнів з питань задоволення якості освітніх послуг; моніторинг задоволеності випускників, їх батьків з питань якості освіти, отриманої в гімназії; аналіз результатів державної підсумкової атестації, зовнішнього незалежного оцінювання.
11.	Аналіз і оцінка досконалої системи управління якістю освіти в гімназії	Збір і аналіз результатів роботи гімназії з питань якості освіти. Визначення стратегій поліпшення якості освіти, прийняття і реалізація відповідних управлінських рішень.	<ul style="list-style-type: none"> Моніторинг розвитку й ефективності системи управління якістю освіти в гімназії; корекція політики гімназії з питань якості освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар О.С. Критерії експертного оцінювання навчально-виховної діяльності загальноосвітніх шкіл: Науково-методичний посібник. – Тернопіль: СМП "Тайп", 2007. – 116 с.
2. Болотов В.А., Евремова Н.Ф. Системы оценки качества образования: Учебное пособие. – М.: Университетская книга; Логос, 2007. – 192 с.
3. Бродський Я., Павлов О. Управління якістю математичної освіти на засадах моніторингових досліджень // Управління освітою. Видавництво "Шкільний світ". – 2001. – №23. – С. 12-15. – №24. – С. 12-13.
4. Броейнстийн А.И. Основы качества высшего образования. – М.: Изд-во МНЭПУ, 2000. – 30 с.
5. Давыдова Л.Н. Различные подходы к определению качества образования // Качество. Инновации. Образование. – 2005. – №2. – С. 5-8.
6. Демчук В.С. Основы освітнього менеджменту. – К.: Ленвіт, 2007. – 263 с.
7. Каменский А.М. Стратегические ориентиры в управлении современной школой. – М.: Центр "Педагогический поиск", 2007. – 240 с.
8. Маслов В.І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами: Навчальний посібник. – Тернопіль: Астон, 2007. – 150 с.
9. Моисеев Л.М., Моисеева О.М. Основы стратегического управления школой: Учебное пособие. – М.: Центр педагогического образования, 2008. – 256 с.
10. Моніторинг стандартів освіти / За ред. А. Тайджмона і Т. Невілла Поствейта. – Львів: Літопис, 2003. – 256 с.
11. Самылкина Н.Н. Современные средства оценивания результатов обучения. – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2007. – 172 с. – (Педагогическое образование).
12. Тахтамышева Г.Ч. Как управлять качеством образования в условиях общеобразовательной школы // Стандарты и мониторинг в образовании. – 2003. – №3. – С. 43-53.
13. Третьяков П.И. Управление школой по результатам: Практика педагогического менеджмента. – М.: Новая школа, 2001. – 320 с.
14. Управление качеством образования. Практико-ориентированная монография и методическое пособие. Издание второе, переработанное и дополнительное. / Под ред. М.М. Поташника. – М.: Педагогическое общество России, 2006. – 448 с.
15. Управление школой: Словарь-справочник руководителя общеобразовательного заведения / Под редакцией А.М. Моисеева, А.А. Хвана. – М.: Педагогическое общество России, 2005. – 320 с.
16. Шамова Т.И., Третьяков П.И., Капустин Н.П. Управление образовательными системами: Учебн. пособие для студ. высш. учебн. заведений / Под ред. Т.И. Шаповой. – М.: Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС. – 2002. – 320 с.
17. Шишов С.Е., Кальней В.А. Школа, мониторинг качества образования. – М.: Пед. об-во России, 2000. – 316 с.
18. Юнина Е.А. Технологи качественного обучения в школе. Учебно-методическое пособие. – М.: Педагогическое общество России, 2007. – 224 с.

тему управління якістю освіти, відслідковувати її реальний стан. Для ефективної організації навчально-виховного процесу важливо не тільки оволодіти системою діагностичних методик оцінки діяльності учнів, але й прогнозувати її результати.

У гімназії "Ерудит" сформувався перспективний напрям діяльності по реалізації комплексного динамічного, аналітичного відслідковування процесів, які визначають зміни в якості освіти – це моніторинговий підхід як необхідна умова управління якістю освіти.

Створена в гімназії *модель моніторингу* дозволяє ефективно вирішувати наступні завдання: коректувати зміст освіти, визначати шляхи модернізації і розвиток різних структурних підрозділів, вдосконалювати педагогічну майстерність вчителів, оптимізувати діяльність суб'єктів навчання. Цілісне уявлення про якість освіти в гімназії дозволяє управляти і регулювати процес навчання.

Управління якістю освіти на основі педагогічного моніторингу в гімназії дає можливість правильно оцінювати ступінь, напрямки і причини відхилень (схеми 3, 4).

Отже, забезпечення якості освіти потребує вимірювання і оцінювання стану освіти, порівняння, прогнозування, коригування.

МЕНЕДЖМЕНТ ТВОРЧОСТІ

ЯК НОВА ПАРАДИГМА В УПРАВЛІННІ ОСВІТОЮ

Інноваційна
школа

*Педагогічна ідея — це крила, на яких
підноситься колективна творчість.*
В.О. Сухомлинський

*23 вересня 2008 року на пленарному засіданні в
Брюсселі Європейський парламент підтримав ініціативу
Європейської Комісії визнати 2009 рік Європейським ро-
ком творчості та інновацій.*

Ми сьогодні говоримо про наших лідерів української школи і задаємося питанням: хто вони. Кожен вважає себе лідером. Але лідери діють всупереч реаліям життя, впроваджують інновації, а інновації — це результат творчої діяльності людини.

До чого прийде в цьому плані наша Україна, якщо посткласична і класична методологія освіти в Україні вступили в протиріччя одна з одною. Це спонукає до необхідності кардинальної модернізації й адаптації до ринку за умови використання нових методів та підходів управління освітою, що дозволить консолідувати бюджетні кошти, поєднати зусилля компетентних у даній сфері фахівців, на конкурсній основі відібрати найкращі освітньо-методичні та ринкові інноваційні розробки з підготовки фахівців, що сприятиме всебічному розвитку інноваційних процесів в державі та допоможе позбутись комплексу

меншовартості перед західними фахівцями та їх методиками, недостатньо адаптованими й обгрунтованими для розвитку ринку України та менталітету українського народу.

Моя 14-річна практика роботи з інноваційними проектами, дослідження ринку та постійна адаптація нових методик у викладанні менеджменту як на рівні загальноосвітніх профільних шкіл, так і на рівні бізнес-шкіл, приватних та державних структур, та проєкції їх на практику ринкової діяльності як структур, так і індивідів, свідчать про те, що не можна бути успішними та ефективними без розуміння парадигми змін та без забезпечення умов для прояву творчих начал кожного члена колективу.

**Галина
КАНАФОЦЬКА**

Вице-президент
Інноваційної палати України,
директор освітньо-консалтингової
компанії „ВІК-XXI”

Директор школи, ліцею, гімназії № 1'2009

НОВА ПАРАДИГМА МЕНЕДЖМЕНТУ

Вона обґрунтована у менеджменті творчості та перевірена на практиці й пропонує нові підходи, які дають підставу свідчити, що люди – не гвинтики в механізмі організації, тому що застаріла модель організації як машини зламалася і більше не використовується. Якщо це так, то де ми повинні шукати нові моделі для організації, що дозволяють бути гнучкими і прийнятними для змін? Спосіб знаходження нових моделей – мистецтво гри з новими ідеями, які з'являються у результаті взаємовідносин. Взаємовідносини – це усе, що у нас є. Ми не знаємо, хто ми є, доки не починаємо взаємодіяти з іншими людьми, ідеями, подіями. Зіштовхуючись в конкретному просторі з новими ідеями, ми пробуджуємо і свій особистий потенціал, але взаємовідносини – це команда, і вона нам потрібна, тому, що важко досягти усього самотужки.

Ціль менеджменту творчості як нової парадигми в управлінні освітою полягає у формуванні цілісної особистості з високим рівнем свідомості, самодисципліни, морально-етичних норм поведінки та усвідомлення соціальної відповідальності за наслідки прийнятих рішень, здатних на пошук власного покликання у результаті використання природних здібностей – творчих начал та розуміння лідерства-служіння у майбутньому.

Менеджмент творчості в основі своєї ґрунтується на:

- новому баченні процесу змін;
- розумінні й усвідомленні дару кожного;
- створенні та забезпеченні умов для прояву творчої природи на рівні особистості;
- формуванні високоморальної та соціально-відповідальної корпоративної філософії та культури;
- спільних ціннісних орієнтаціях;
- синергічному ефекті командної кооперації;
- новому лідерству.

Чи можна розглядати перехід до нового лідерства в контексті менеджменту творчості як втрати контролю, тому що основним стилем при прийнятті рішень у старій парадигмі був стиль пристосовування людей до власної точки зору, в результаті чого відбувалися втрати творчого внеску кожного. Чи можна навчитися працювати з творчими силами як з частиною інноваційного процесу, за допомогою якого життя створює нові рівні порядку і його розуміння.

У рамках програми соціологічних досліджень, які були проведені Інститутом Горшеніна, показано, що:

- в українському суспільстві існує критичне ставлення до розвитку України;
- понад 70% респондентів вважають, що українське суспільство не розвивається або зупинилося у своєму розвитку;
- половина респондентів негативно оцінює загальний стан моралі в українському суспільстві;
- основними носіями моральних цінностей українці називають сім'ю (74%), державу (34,6%), церкву (33,6%) та навчальні заклади (31,3%);
- в Україні продовжує культивуватися принцип “Моя хата скраю” не лише на побутовому рівні, а й в суспільному чи політичному житті;
- серед життєвих цінностей наші респонденти назвали: здоров'я (15%) та матеріальне забезпечення (68%).

Пізнання, інтелектуальний розвиток та незалежність у вчинках посідають останні місця у списку пріоритетів.

Нова парадигма менеджменту в Україні існує (див. вріз на цій сторінці).

Лідерам, згідно з новою парадигмою менеджменту, треба змінити саму концепцію своєї роботи, взаємодіючи один з одним, з організацією та з оточуючим їх середовищем.

Першочерговим завданням в управлінні розвитком загальної та середньої освіти в секторі пріоритетних напрямів стоїть формування духовних цінностей особистості. Це не що інше, як формування високого рівня свідомості і відповідальності. Як змінити стан на краще? Лише шляхом поєднання управління освітою і зусиль сім'ї, держави та школи.

Це інтеграційне управління, скероване на формування морально-етичних та соціальних спільних ціннісних орієнтацій, на засадах цінностей українського народу, що повинно стати основою корпоративної філософії діяльності кожної школи як суспільної організації. Саме випускники понесуть ці цінності у світ і будуть поширювати у суспільстві елементи сформованої школою культури, яка і формуватиме нас у майбутньому як націю.

Чи може школа стати лідером формування суспільства майбутнього?

І яким у цих процесах має і повинен бути директор школи?..

SAPIENTI SAT*

ЧОМУ ЗОВНІШНЄ ТЕСТУВАННЯ ВИКЛИКАЄ СПРОТИВ НЕ ТІЛЬКИ У ВИКЛАДАЧІВ ВНЗ, А Й В УЧИТЕЛЬСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ?

*Если погрузиться в проблему достаточно глубоко,
мы непременно увидим себя как часть проблемы.*

Пол Андерсон

Чому зовнішнє тестування викликає спротив не тільки у викладачів ВНЗ, а й в учительському середовищі?

Справа у тому, що наша педагогічна культура допускає можливість «допомогти» учневі на випускному іспиті, ми звикли „підтягувати” невстигаючих, значна частина з нас не проти відгукнутись на чиєсь прохання „натягнути” оцінку.

Інерція показухи була перенесена з радянської в українську школу, з нею жило кілька поколінь педагогів та учнів і продовжує жити нова генерація. Тепер же відносно благосна картина академічної успішності учнів може бути зіпсована зовнішнім тестуванням. Звідси і страх „ломки” у випадку вимушеного позбавлення від ілюзії успіхів, яка вже набула ознак наркотичної залежності. Є і страх отримати наганяй від начальства за цілком вірогідні невтішні результати „тестів”, які різко контрастуватимуть з виставленими в умовах хронічного самообману „внутрішніми” оцінками.

Зайве доводити, що у сучасному інформаційному суспільстві роль учителя і відповідно оцінка його роботи не може бути такою ж, як тоді, коли він був чи не єдиним джерелом інформації. Зовнішнє тестування має дати реальну оцінку результатів пізнавальної активності

самого учня. Тестування не є не тільки і не скільки результатом роботи вчителя, це результат вмотивованості учня, його пізнавальної активності як на уроці, так і поза уроком (Інтернет, канал „Discovery”, широка палітра науково-популярних видань тощо). Якщо у школяра є справжня внутрішня вмотивованість на здобуття вищої освіти, він ніколи не пропустить терміни подачі заяв на проходження зовнішнього тестування, свідомо готуватиметься до цих тестів... Тож не треба так бідкатись щодо можливої розгубленості цих майже дорослих людей. Згодом для такого студента ВНЗ не треба буде проводити переключки (усюди відвідування занять є особистою справою), з ним не треба буде няньчитись п’ять років під час сесій, він і сам не кластиме у заліковку 50 вічнозелених, щоб купити залік або іспит.

Має пройти і паталогічне бажання батьків неодмінно влаштувати своє чадо до ВНЗ навіть у випадку, якщо воно не має для цього ні бажання, ні здібностей.

Для цього мають відбутись серйозні зрушення у суспільній свідомості, справжня революція у свідомості всіх учасників освітнього процесу.

Віктор ГРОМОВИЙ

Голова Координаційної
Ради Асоціації лідерів
освіти України,
Заслужений учитель
України

Інноваційна
школа

*SAPIENTI SAT
(lat.) – Розумному
достатньо

МАРАЗМИ, ЯКІ ВСЕ ЩЕ ПОБУТУЮТЬ У ШКОЛАХ

Тільки у нас вчитель отримує „по шапці” (несе пряму чи опосередковану відповідальність) за слабкі знання навіть у тих „недорослів”, які відверто не хочуть вчитись. Не „митрофанушку” XXI століття, а вчителя докоряють: не зацікавив, не дав міцних знань!

Тільки у пострадянській школі прискіпливо опікають „медалістів” продовж двох останніх років їх навчання, пишуть усім методоб’єднанням їх екзаменаційні роботи, заносять у міськвно торби (щоб там не завалили!).

Тільки у нас оцінку за просто можна випросити чи купити. З нашою ментальністю не соромно списати в однокласників (не дати списати є ознакою нездорового „егоїзму” і підставою для відвертого цькування однокласниками) чи якимось „викрутитись”, іноді відверто надуривши вчителя на очах у всього класу. А наш вчитель дуже часто „и сам обманываться рад”. Згадую, як мої гімназисти могли, як би це делікатніше сказати, маніпулювати нашою американською вчительською Елоїкою Фостер (вона працювала у нас як доброволець Корпусу Миру). Замість того, щоб прямо сказати про невідповідність до уроку, вони могли запропонувати, наприклад, відвідати кінотеатр „Зоряний”, у якому нібито демонструвався мовою оригіналу якийсь американський фільм. Звісно, виявлялось, що фільм був з російськомовним дубляжем, але „наївна” міс Елі постійно „купувалася” на подібні викрутаси наших не надто чесних діточок. Муки сумління їх теж не мучили, навпаки, вони із захопленням розповідали про те, як за просто „обвели навколо пальця” вчительку. Наша наступна американка була китайського походження, тож такі номери в неї не проходили.

Поняття „академічна чесність” є, як правило, далекою абстракцією для всіх учасників освітнього процесу (учнів, батьків, учителів). Його на словах ніби і не відкидають, але з огляду на те, що „своя сорочка ближче до тіла”, часто у вчителів з’являються маленькі виключення з правила (для своїх, для тих, за кого попросили тощо). Одного разу до мене як до директора гімназії прийшли батьки, які вимагали особливого ставлення до їхньої дитини на підставі того, що вони... далекі родичі пролетарського поета Дем’яна Бедного. У мене була учениця, яка напередодні випускних іспитів заради того, щоб її „пожаліли”, симулювала вагітність... Тепер, з появою зовнішнього тестування, доведеться забути про такі „фокуси” і почати зводити до „чесної гри”.

Тільки на пострадянському просторі на іспит йдуть, як на свято, з квітами в руках, а після іспиту, як правило, вчителі відзначають цю подію уже з келихом у руках. Після сірих буднів навчального року відомитись від „червеної насолоди” прийом випускних іспитів не так легко... Це ж учительське і „бабине літо”, і „зоряний час”, і „жнина”, і „затягнувшася расплата”!

Є очевидна неприродність того, що вчитель, який навчає учнів, сам і оцінює результати цього навчання (ніхто ж не дає таке право, наприклад, тренеру якогось спортсмена).

У цій ситуації він, по-перше, неминуче оцінює і самого себе. „Ви поставили двійку не йому, Ви поставили двійку собі!”, — це типова фраза директора чи завуча школи, адресована „занадто принциповому” вчителеві.

По-друге, так чи інакше на його оцінку впливають особисті симпатії чи антипатії, які виникли до того чи іншого учня за роки навчання у цій школі і саме в цього вчителя. Вчитель змушений враховувати і масу інших суб’єктивних факторів, перш ніж виставити ту чи іншу оцінку. Так, наприклад, багато батьків перш за все прагнуть встановити особистий „контакт” з учителем. Вони вважають, що у їх дитини немає проблеми з опануванням курсу фізики, є проблеми з „фізичкою”, які можна легко вирішити специфічними засобами (усі ж ми люди!). Є батьки, які роками активно „дружать” ледь не з усіма вчителями, які працюють у класі, де навчається їх дитина. Як результат, такий „контакт” призводить не тільки до створення „режиму найбільшого сприяння” саме цьому учневі, а і в багатьох випадках до фальсифікованої оцінки в атестаті, а й до неадекватної оцінки батьками здібностей власної дитини з того чи іншого предмету та до неадекватної самооцінки учнем своїх власних успіхів.

Окрема тема — особливості оцінювання вчительських дітей. Маються на увазі діти, які навчаються у тій школі, де працюють у якості вчителів їх власні батьки. Щоб описати це все, треба мати талант Зошенка чи Жванецького... Констатую одне: усе це, як правило, не має нічого спільного з елементарними правилами ведення „чесної гри” та нормами педагогічної етики. Щоб переконатись, що це так, проаналізуйте хоча б питоому вагу цих дітей у загальній кількості „медалістів”. „Та якщо ж ми своїй дитині не допоможемо, хто ж їй допоможе!? Грошей на вступ власної дитини до університету, працюючи у школі, не заробиш, тож хоч медаль їй дамо, усе ж легше буде поступати...”, — такою є „залізна” логіка цієї „турботи” педагогічного колективу про вчительську дитину. Про згубний вплив такої практики на моральний стан учнівського та вчительського колективів годі й говорити.

З огляду на все сказане вище, слід розглядати зовнішнє тестування як оздоровчий фактор перш за все для школи. Цю гірку „пігулку” нам слід наважитись проковтнути заради ліквідації хоча б зазначених у врізі частини маразмів, які все ще побутують у школах.

Зовнішнє тестування потрібне, бо так жити далі не можна. Звісно, воно не стане панацеєю від усіх бід вітчизняної освіти, але це чи не перший серйозний крок до змін на краще як у загальній середній, так і у вищій освіті.

Матері Терезі належить фраза: „Бог не вимагає від нас, щоб ми досягли успіху, він лише вимагає, щоб ми спробували”. Давайте хоча б спробуємо...

ІНФОРМАЦІЙНА ДОВІДКА

ЩОДО РЕЗУЛЬТАТІВ РЕЄСТРАЦІЇ УЧАСНИКІВ ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ 2009 РОКУ

У 2009 р. Українським центром оцінювання якості освіти зареєстровано 461 981 учасників зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО). Реєстрація тривала протягом трьох місяців: з 1 грудня 2008 р. до 3 березня 2009 р. Реєстрація проходила на пунктах реєстрації, всього працювало 11 535 пунктів. *Кожен зареєстрований учасник може активувати свою персональну сторінку** на сайті Українського центру оцінювання якості освіти (www.testportal.gov.ua), де міститься вся необхідна інформація.

*Їх вже біля 130 тисяч.

Для учасників ЗНО 2009 року буде готовлено **1 млн. 229 тис. 136** тестових зошитів.

Найбільше бажаючих стати студентами цього року виявилось у Донецькій обл. – **38 338**, **35 659** – у Дніпропетровській, **29 712** – у м. Києві. Найменше зареєстровано у Чернівецькій (**7 246**) та Кіровоградській (**10 337**) областях.

Найпопулярніші предмети, які обрали цього року учасники оцінювання (окрім української мови та літератури, який є обов'язковим для всіх учасників тестування), наступні: математика – зареєстровано **259 213 учасників**, історія України – **195 118 осіб**. Найменш популярні – іспанська (**222**) та французька (**1 062**) мови. Цього року серед учасників ЗНО вдвічі, порівняно з 2008 р., зросла зацікавленість до таких предметів, як географія та історія України.

Серед зареєстрованих учасників оцінювання **69,9%** складають випускники загальноосвітніх навчальних закладів 2009 р., частка випускників попередніх років – **28,1%**. Ще **2,1%** – це цього року випускники професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації. У 2008 р. випускники попередніх років становили значно меншу частину – лише **16,1%** від загальної кількості зареєстрованих. Дві

третини цього року учасників ЗНО – мешканці міст; **34%** – жителі сіл та селищ (минулого року таких було **27,5%**).

Учасники ЗНО 2009 р. могли, як і минулого року, обирати мову, якою вони бажають складати тести, з переліку мов, якими здійснюється навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. Українську мову обрали – **74,5%**, російську – **25,2%** учасників, третьою за популярністю виявилась угорська мова – **0,15%**.

Цього року тестування майбутніх абітурієнтів відбудеться з 6 травня по 5 червня. Відомості про результати тестувань будуть централізовано надіслані до закладу освіти для зарахування їх як результатів державної підсумкової атестації не пізніше 22 червня, а сертифікати отримає кожен учасник тестування до 27 червня.

У другій декаді квітня усім зареєстрованим буде надіслано запрошення на тестування. Якщо хтось не отримає запрошення поштою, він зможе роздрукувати його зі своєї персональної сторінки.

Нагадуємо, що проходження ЗНО вже другий рік є обов'язковою умовою для бажаючих стати студентами вузів в Україні.

Порівняно з минулим роком в організації та проведенні ЗНО відбулися такі зміни:

- Зменшено кількість предметів з 11 до 8.
- Кожен з учасників тестування міг обрати до 5-ти предметів (минулого року – не більше трьох).
- Запроваджено тестування з іноземних мов (англійська, німецька, французька та іспанська).
- Результати тестування в обов'язковому порядку зараховуються як результатами державної підсумкової атестації (минулого року це було за бажанням учасника тестування).
- Результати усіх тестувань учасника ЗНО буде занесено до одного сертифіката (не видаватимуться сертифікати з кожного окремого предмета, як у 2008 р.).

Інноваційна
школа

НОТАТКИ З ПРИВОДУ ДЕРЖАВНОГО ЗОВНІШНЬОГО НЕЗАЛЕЖНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВИПУСКНИКІВ ЗНЗ

Людмила ПЕТЬКО

Старший науковий співробітник Інституту обдарованої дитини АПН України, учитель Васильківської ЗОШ I-III ступенів № 4 Київської області, спеціаліст вищої категорії, кандидат педагогічних наук

Зміни, що відбуваються, мають суперечний характер. У більшості загальноосвітніх навчальних закладів реформування навчального процесу проходять здебільшого формально, часто лише маскуючи старі підходи під зовнішні “сучасні” атрибути. Певною мірою поясненням такого розвитку процесів є об’єктивні фактори, і позитивні зміни будуть тільки тоді, коли загальноосвітні навчальні заклади разом з міськвн, облвн не будуть очікувати вказівок зверху, а будуть брати на себе ініціативу, пропонувати нові підходи у руслі сучасних тенденцій, напрацьовувати свої практичні рекомендації, саме у гущі навчально-виховного процесу, – в загальноосвітніх навчальних закладах. А це багато в чому залежить від прогресивних поглядів їхніх керівників.

В усіх звітах та інтерв’ю підкреслюється позитивне значення проведення ДНЗОЗ, але все ж таки відкритим стоїть питання, *наскільки рівні можливості надає загальноосвітній навчальний заклад своїм учням в отриманні освіти і які ре-*

зультати, тобто яка якість забезпечується при цьому.

Україна може стати конкурентоспроможною країною, мати гідне місце в глобальному економічному просторі тільки завдяки модернізації освітньої сфери. І саме якісна освіта є одним із факторів, завдяки якому можна досягнути цієї мети.

Якість – ступінь вартості, цінності, придатності чого-небудь для його використання за призначенням [1, с. 320]. Поняття “якість” проходить через усі функції і напрями діяльності у сфері загальної освіти: якість викладання предметів, підготовки та організації виховних заходів, якість навчальної діяльності, якість навчання, виховання.

Хочу спочатку визначитися: чи я “за” чи “проти” введення Державного незалежного оцінювання знань. Однозначно відповім – “за”.

Але в даній статті хочу проаналізувати ситуацію не ззовні, а яка склалася в дійсності, усередині загальноосвітнього навчального закладу, маючи більш 20-річний практичний педагогічний досвід, зрозуміти, як покращити цю якість і виявити механізми, чинники, керуючи якими можна вплинути на результати освіти. Що

повинні знати сучасні випускники, щоб ефективно функціонувати в сучасному глобалізованому суспільстві, активно опанувати сучасні професії і продовжувати навчання.

У газеті “Високий замок” [2, с. 1] були надані результати незалежного тестування з української мови, що відбулося 31 травня 2006 р., в якому взяли участь біля 42 тисяч випускників одинадцятих класів. Хочу підкреслити, що в 2008 році ДНЗОЗ брали участь випускники загальноосвітніх навчальних закладів за бажанням, і, зрозуміло, що учасники знали, на що йшли, ретельно готувалися не тільки у загальноосвітньому навчальному закладі, а й із репетиторами, що свідчить про те, що в тестуванні брали участь сильні учні, націлені до вступу у вищі навчальні заклади.

Але результат був плачевний: “на Львівщині 95 екзаменаторів перевіряли роботи 6719 учнів з усіх регіонів України, 520 бланків з другим (творчим) завданням були... абсолютно чистими, тобто діти навіть не пробували щось написати. 660 отримали оцінку... нуль! [2, с. 1]”. Знання оцінювалися за шкалою 12-бальною системою, і середній результат по Україні з української мови був шість балів, нижче середнього.

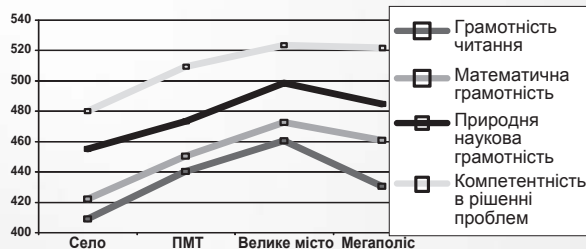
Невже учительський стогін не доходить до організаторів цього нововведення? Начальники міськвно рапортують до облвно, що процес пішов, все добре, певно, щоб показати своє чиновницьке “одобряєм-с”, а з облвно, у свою чергу,

ПРО ТЕСТИ

За діючою програмою з української мови та літератури одинадцятикласник повинен написати один контрольний твір у кожному семестрі, тобто два твори за рік. Вимоги, які пропонуються для написання власного висловлювання, якими повинен оволодіти випускник школи і за якими написати твір обсягом 200–250 слів, дуже серйозні (вимоги наведені у табл. 1). За час, що відводиться для складання ДЗНОЗ з української мови та літератури, а саме – 3 години, спочатку дати відповіді на всі питання (поєднання механічної, можна просто намагатися вгадувати відповіді, з розумовою діяльністю), а потім написати твір (творча робота), я вважаю, не відповідає реальності. Тести викладені на 19 друкованих сторінках, власне висловлювання пишеться окремо.

Схема 1

ЗАЛЕЖНІСТЬ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ВІД МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ УЧНЯ

Багато виникає сумнівів щодо доцільності вимог до таких тестів: якщо людина вступає до технічного вузу (як відомо, “технарі” не поети, у них мова формул), на біологію, хімію, то там, на мою думку, треба, щоб була перевірена грамотність. А найкращий засіб перевірки грамотності – це диктант. Якщо випускник вступає на журналістику, українську мову та літературу, зарубіжну літературу, може, доцільно використовувати більш глибокий рівень перевірки знань. Яким світоглядом треба володіти учню, щоб розкрити запропоновану тему з власного висловлювання, я вже не говорю про грамотність згідно наведених вимог.

Таблиця 1

ОЦІНЮВАННЯ ВЛАСНОГО ВИСЛОВЛЕННЯ ЗНО з української мови 2008 року

Кри-терій	К-сть балів	Зміст компонента	Мовленнєве оформлення
1. Теза	2	Учень тлумачить поняття „покликання” в одному зі словникових значень: 1. Внутрішній потяг, здатність, схильність до певної справи, професії. 2. Призначення. Про розуміння поняття свідчить наявність таких опорних слів: потяг, здатність, схильність, властивість, здібність, талант, хист, задатки, дар (до певної діяльності, справи, професії), справа життя, праця, життєвий шлях. Стан душі, внутрішній стан, прихований талант, власне бажання у сенсі внутрішнього потягу. Дар, отриманий від народження, від природи, від Бога. Доля, призначення, місія.	Теза передусе аргументам. Учень використовує мовні конструкції на зразок „Я вважаю...”, „На мою думку”, „Покликання – це...” тощо. Учень може подати дві тези, виходячи з двох словникових значень слова й аргументувати кожну окремо.
	1	Учень частково тлумачить поняття, вживає для тлумачення ключові слова однієї чи більше тематичних груп.	Учень не використовує мовні конструкції на зразок „Я вважаю...”, „На мою думку”, „Покликання – це...” тощо. Теза розташована після аргументів. Теза розірвана аргументами або прикладами.
	0	Учень не формулює тезу. Не вживаються слова, віднесені до ключових.	Учень не вживає мовні конструкції на зразок „Я вважаю...”, „На мою думку”, „Покликання – це...” тощо. Аргументам не передусе висловлення, що свідчить про розуміння теми висловлення.

Кри-терій	К-сть балів	Зміст компонента	Мовленнєве оформлення
2. Аргументи	2	Учень наводить принаймні два доречних докази, підстави для обґрунтування, підтвердження висловленої тези. Свідченням доречності аргументів є такі опорні слова та словосполучення: <i>пошук себе, пізнання себе, визначитися зі своїм покликанням, знайти своє призначення, розкрити себе повністю. Працювати над собою, вдосконалювати себе, докласти максимум зусиль, щоб знайти себе, наполегливо працювати, удосконалити себе. Тільки людина, яка знайшла своє покликання в житті, є щасливою: гармонія душі; праця, що приносить задоволення тобі і оточенню; людина, яка не знайшла покликання, не є щасливою. Інколи йти за покликанням – це шлях страждань і жертвості.</i>	Аргументи передують прикладам. Учень може використовувати мовні конструкції на зразок: <i>тому що</i> , <i>це доводить</i> , <i>підтвердженням цього є</i> , <i>це засвідчує</i> , <i>свідченням цього є</i> , <i>доказом цього може бути</i> тощо.
	1	Учень наводить принаймні один доречний доказ для обґрунтування висловленої тези.	Аргументи розташовані після прикладів
	0	Учень не наводить жодного аргументу для обґрунтування тези або наведені ним аргументи не є доречними. Учень підмінює поняття „покликання” поняттями „захоплення”, „защаквлення”, „інтерес”, „хобі”.	
3а. Приклад	2	Учень наводить принаймні один доречний приклад з художньої літератури або інших видів мистецтва, де вказана проблема порушена автором художнього твору, назву твору, художній образ, через який проблема розкрита, наведена цитата з твору. Учень може також посилається на факти з життя митців, якщо ці факти стосуються їхньої творчості.	Учень може використовувати мовні конструкції на зразок <i>„наприклад...”, „прикладом може слугувати...”, „ясравим прикладом цього може слугувати...”, „не можна не згадати...”</i>
	1	Відсутня мотивація наведення цього прикладу або приклад містить фактичні помилки	
	0	Приклад з літератури чи інших видів мистецтва відсутній або недоречний.	
3б. Приклад	2	Учень наводить принаймні один доречний приклад з історії, суспільно-політичного життя чи власного життя.	
	1	Приклад містить фактичні помилки	
	0	Приклад з історії, суспільно-політичного чи власного життя відсутній або недоречний	
4. Логічність і послідовність	2	Висновок відповідає тези та органічно випливає з аргументів і прикладів	Учень може використовувати можні конструкції на зразок <i>„отже”, „таким чином”, „можна зробити висновок”, „висновком може слугувати”</i> тощо.
	1	Висновок частково відповідає тези або не пов’язаний з аргументами та прикладами	Учень неправильно оформлює висновок, наприклад, починає його словами <i>„я вважаю”</i> .
	0	Висновок не відповідає тези, не пов’язаний з аргументами та прикладами або являє собою самодостатню тезу.	

Цікаво, а працівники МОН (не філологи з української мови) чи центрів оцінювання якості знань за який би час виконали цю роботу в повному обсязі і на скільки балів? Спочатку треба провести експеримент на дорослих, а потім на дітях. А при сучасному стані грамотності випускників хватило б і диктанту, щоб робити подальші висновки. І гроші держава не витратила б на друк таких об’ємних тестів, додатків до них та проведення репетицій.

Протягом декількох років ДНЗОЗ впроваджувалося, але глибокого аналізу результатів зроблено не було з використанням сучасних математичних моделей, що дозволяють побудувати результати школярів (здатність виконати запропоновані завдання) і результати виконаного кожного конкретного завдання (його складність). Це дало б можливість змістовно інтерпретувати минулі результати випускників, що пройшли ДНЗОЗ, їхній рівень знань, тобто володіння змістовними аспектами і компетенціями.

рапортують до Міністерства науки і освіти.

Але ж питання нашаровуються як сніговий шар – і відповідей ніхто не може надати. І дивно те, що “... нічого не можна змінити. Звертайтеся до міністра”, – оце таке чуєш у відповідь...

Також *дивує той факт, що інститут золотої медалі фактично скасовано, що екзаменаційна оцінка учня не може впливати на річну.* Наприклад, з історії за рік стоїть 10, іспит учень склав на 12 балів, а підсумкову не можна ставити 11 балів. То ставиться питання: навіщо тоді складати іспити взагалі? Якщо метою іспитів завжди було поглиблення знань, доопрацювання навчального матеріалу, і учень заохочувався отриманням вищого балу за знання. Вказівку спустили згори і ніде, ніхто не дає на це питання відповідь.

Ми погоджуємося з тим, що треба поставити певну межу до вступу у вищі навчальні заклади, котрих відкрито (понад 900 ВНЗ!) і відкриваються ще, на яких лежить первинна відповідальність за якість вищої освіти, і зараз не отримати вищої освіти може тільки ледачий.

Забезпечення якісного рівня загальної освіти є одним із головним завдань, невід’ємної від соціальної сфери. Зрозуміло, що організація результатів навчання бере до уваги різні форми оцінки знань, що слугують доказами рівня знань учнів: усні, письмові, комп’ютерні (тестування), проекти (нестіліво вводяться), безпосереднє спостереження за діяльністю школяра.

Проаналізуємо ситуацію, що склалася. Протягом 11 років навчання нинішні випускники складали випускні іспити за 9-й клас: українська мова (диктант), математика (письмові тести), англійська мова (усно), географія (усно), біологія (усно). Давно скасовано іспити в 5-х, 6-х, 7-х, 8-х класах, учні не знають, що це таке. Але життя доводить, що вони необхідні, і краще – усні, тому що треба вчити предмет досконало. Десятий клас вони “прогуляли”, не склавши жодного іспиту.

Свідомо чи ні, нівелюється престиж загальноосвітнього навчального закладу і стає за необхідністю пошук репетиторів за гроші. На сьогодні така репетиторства з української мови не таємниця – 15 доларів за годину, з математикою складніше: не вистачає сильних предметників, з англійською “весело” взагалі: щоб дитина знала англійську мову (за шкільними підручниками), то треба наймати репетитора з першого класу...

Штучно зроблено конкуренцію між загальноосвітніми та комерційними закладами освіти. Зрозуміло, в гімназії 7 годин з англійської мови, а в простій школі – 2 години на тиждень, з історії – 6 годин проти 2 годин, то де буде кращі знання? А якщо в місті немає ні гімназії, ні ліцею, про село навіть мова не йдеться.

А які гарантії якості освіти в загальноосвітніх навчальних закладах міста та села? Говорячи про якість освіти, мається на увазі її дієвість – здатність учня використовувати набуті знання і навички в практичній діяльності.

Сучасне село вимирає, то де взятися там дітям? Як вихід (якщо в класі менше 5 учнів), учні переводяться на індивідуальну форму навчання або створюють “об’єднані” класи. За тиждень учень такого загальноосвітнього навчального закладу “губить” 10 навчальних годин, а за навчальний рік – 350 годин (!), а згідно навчального плану повинно бути 1050 годин [3, с.8].

В Офіційному звіті про проведення зовнішнього незалежного оцінювання знань випускників загальноосвітніх

Від редакції

ЗАУВАЖЕННЯ ДО ПРОБНИХ ТЕСТІВ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ (державного зовнішнього незалежного оцінювання 2009 р.)

Раїса ІВАНЧЕНКО

Завідувач кафедри суспільних наук Київського міжнародного університету, професор, кандидат історичних наук

Український центр оцінювання якості освіти запропонував 70 завдань різних форм для пробного тестування.

Перше побіжне знайомство з питаннями, які внесені в ці завдання, викликає подив і розчарування. Візьмемо одне із таких завдань. Передусім звертає увагу система вгадувань: спочатку наводиться цитата, а потім питають: хто сказав? чий слова? які терміни потрібно використовувати? що зайве в цих твердженнях? у якому регіоні? ...т. д. Учні повинні, отже, вгадувати, як гадалки, правильні відповіді. Крім того, більша частина питань стосується другорядних проблем, а часом – і просто дріб’язкових, не пов’язаних із закономірностями історичного процесу чи його специфікою в українській історії.

Тексти переповнені цитуваннями уривків з підручників та довідників про далеко не першорядні події нашої історії. Ось один із варіантів такого завдання:

Другий пункт пропонує вибрати правильну відповідь про політичний устрій Київської Русі кінця X– I пол. XI ст. з чотирьох варіантів, наведених тут. У відповідях на це питання визначена конкретна правильна оцінка, що характеризує цей устрій: як “запровадження державної релігії, поширення писаного кодифікованого права”. Але ця відповідь далеко не відповідає справжній історичній обстановці. Насправді і, може, найважливішим було об’єднання східнослов’янських князівств навколо князя Володимира, що вилізло у першу релігійну язичницьку реформу “шестибожжя”. До того ж після проведення адміністративної та інших реформ в Київській державі встановлюється сильна централізована монархічна система управління, яка освячувалась уже і християнською релігією, що виводила Київську Русь на міжнародну арену, встановлюючи тісні династичні зв’язки з європейськими державами. Проте в першій пол. XI ст. це вже інша доба – настає і крах монархічного правління за синів Ярослава Мудрого та утворення колегіального правління Ярославичів, і перші напади нових ординців-половців, народне повстання. Тобто ►

питання цього завдання і відповідь на нього визначено неправильно.

Або ось 8-й пункт завдання, де наводиться уривок із котрогось, певно, підручника про перехід до Угорщини – після смерті польського короля Казимира – якогось українського краю (тут мається на увазі Галичина), який, за відповіддю, був “остаточно” приєднаний згодом до Польщі.

Був такий і справді епізод в історії, коли номінальним королем Угорщини став польський король Людовик, який правив більше 20 років і проголосив Галичину угорською провінцією. Та Угорщина все ж не стала тут владарювати. Галичина дістала автономний статус і мала у себе намісником польського князя Владислава Опольського. А невдовзі Галичина знову перейшла під егіду польської держави, та все ж не була ніколи “остаточно” приєднана до Польщі.

Але виникає питання: чим важливий саме цей невеличкий епізод для історії України? А чому не запитується тут про більш важливі події цієї середньовічної доби – скажімо, про ліквідацію на землях України, що увійшли до складу Литовської держави, удільних князівств, запровадження магдебурзького права, польської адміністрації і судів, наступ кріпосництва, утворення козацтва як нової суспільної верстви, перші козацько-селянські виступи тощо. Чи якісь наслідки в історії краю проголошення Галичини угорською провінцією залишило? Чому учень має їх неодмінно знати? Чому ж про Національну революцію середини XVII ст. на чолі з Б. Хмельницьким подано лише одне питання. Так само малозначущі, дріб'язкові за сутністю питання, які не мають ніякого історичного впливу на перебіг української історії чи культури винесені в багатьох пунктах (див. напр. № 37, 38, 40, 43, 44, 47, 50 і т.ін.)

Взагалі не відчувається у виборі питань ні послідовності, ні їхньої значущості для характеристики історичного процесу. Не відчувається і певного зв'язку зі звичайною шкільною програмою, за якою учні в школі вивчали основні найважливіші проблеми історії України протягом кількох років.

То неже Міністерство освіти та науки не може запросити до складання цих завдань фахових учителів, якщо воно само не має в себе подібних фахівців?

Адже винесені питання, які заповнюють тестові випробування, в більшості не відбивають основних кардинальних понять з історії України, яку вивчають у середніх загальноосвітніх навчальних закладах.

навчальних закладів України в 2008 році констатується, що “не встановлено особливих відмінностей у рівнях навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів, розташованих у сільській чи міській місцевостях. Більш високий рівень знань показали випускники спеціалізованих загальноосвітніх навчальних закладів, а також ліцеїв, гімназій, колегіумів. Нижчий рівень – випускники професійно-технічних навчальних закладів і вищих закладів освіти I-II рівнів акредитації [4, с. 77]”.

Хоча, на нашу думку, представлені дані за результатами зовнішнього незалежного оцінювання знань випускників загальноосвітніх навчальних закладів за окремими предметами (за місцем проживання) [4, с. 66–76] не мають достатньої валідності, тому твердження, що “не встановлено особливих відмінностей у рівнях навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів, розташованих у сільській чи міській місцевостях”, вважаємо некоректним.

На рис.1 показано, як результати навчання залежать від місця проживання учня, що переконливо свідчить про неможливість вимагати однакових результатів від навчальних закладів, тому що вони функціонують в різних умовах [5, с. 135].

Треба ще сказати про поділ класу на навчання: якщо є 28 учнів у класі, для вивчення української мови клас ділиться на дві групи (як для вивчення іноземної мови). Життя підказує – це недоцільно. Краще нехай буде більше годин з української мови та літератури, коли учитель виконає більший обсяг роботи в класі, буде час на закріплення матеріалу, ніж коли сидить 10 учнів, а чотири – втекли з уроку. Виходить, що рідну мову ввели до рангу іноземної!

Останнім часом **заходи уряду стосовно освіти позитивні**: значно підвищена заробітна платня учителю, добре оплачується класне керівництво (приблизно 250 гривень за клас у місяць, а це не 21 годину вчитати з предмета), платиться за категорії, за кабінети, за

керування гуртками, секціями, за перевірки зошитів (які належним чином не перевіряються, а розповіді зошит може багато, і на уроки до учителя ходити не треба – все в учнівському зошиті написано), а керівникам загальноосвітнього навчального закладу доплачується ще за керування методичними об'єднаннями (з 2–3 учителів), якими, звісно, ніхто і не думав керувати, і ще багато таких доплат ні за що...

Дуже влучно помітив Б.Є. Патон на засіданні Національної академії наук про те, що “у найближчі десятиліття наука в Україні може взагалі залишитися без талановитої молоді, якщо не буде підвищено рівень викладання точних, природничих наук і технічних дисциплін, які становлять основу наукового світогляду громадян [6, с. 3]”.

І ще раз хочу наголосити: сільська школа і столична гімназія з репетиторами – дві різні речі. Для інвалідів є пріоритети, а для села, де один учитель викладає два, а то й п'ять предметів, – нема?! І до чого ми прийдемо? Треба гнучко підходити до цих проблем.

Стаття 53 Конституції України [8, с. 22]. гарантує, що громадяни України мають рівний доступ до освіти, але вступна компанія – 2008 довела, що це не так (див вірзи на С. 93,95).

Медична статистика свідчить про те, що у нас дуже низький відсоток здорових школярів. На мою думку, студенти з обмеженими функціями життєдіяльності повинні навчатися не в будь-якому ВНЗ.

ДЕ ДІЛАСЯ ТА ШКОЛА, ЯКА “УЧИТЕЛЕМ СТОЯЛА”?

Я зіткнулася з такою дійсністю: учитель з англійської мови, перевіряючи вправи, ставить 10 балів – у шести учнівських зошитах, а коли перевірив інший учитель, то було в кожній роботі від 9 до 14 помилок. Про що це говорить? Учитель, до речі, спеціаліст вищої категорії, не знає свого предмету, не володіє знаннями. Але ж “вчителює”, отримує гроші. Чи є накази по школах, присвячені аналізу перевірки зошитів учителями?

В учителя субота і неділя – вихідні дні. Є ще осінні та весняні канікули (також не треба забувати про щорічні карантини), до того ж літня двомісячна відпустка, також надаються відгули. То й набігає дуже хороша сума в грошовому еквіваленті та канікулярного часу. І не треба забувати, що учитель, десь о пів на четверту дня вже дома.

Де ділася та школа, яка “учителем стояла”? Коли вступали до вищих навчальних закладів за знаннями, і чомусь сільські діти були сильніші? Чому я сама, без репетиторів, здала і українську мову з літературою, і історію, і іноземну мову, і без грошей вступила до престижного столичного вузу? І в класі було більше 40 учнів, не ділився на вивчення української мови, писали кожного тижня твори, читали книжки, а виховні заходи пам'ятаю досі.

Так що перед тим, як висовувати вимоги і кивати у бік держави, треба подивитися учителю і на себе (включаючи, у першу чергу, і адміністрацію школи): чи може він сам учителювати, щоб дати знання учням, а не відбувати години в школі і займати, може, чийсь місце.

У великих містах учитель може знайти роботу за спеціальністю. А в районних містечках – це велика проблема: всі ставки зайняті, роздані “своїм” людям, кумам, сватам... Навантаження залежить тільки від прихильності або порядності директора. Переважає перше. Не дивно, що не хочуть прощатися зі своїми посадами ні директори, ні завучі шкіл (уряд також підняв платню і цій категорії). Чи є від них заяви про звільнення з посад за власним бажанням? – немає, а де ж тоді належне керівництво, допомога, контроль за навчально-виховним процесом? Виписуються атестати учням, які навіть школу не відвідують роками (що дуже просто перевіряється за класними журналами), не знають таблиці множення і стають, як не дивно, студентами вищих навчальних закладів.

Останнім часом 87% випускників шкіл вступали до вищих навчальних закладів (!). І це не показник таких гарних знань, а показник гаманців батьків. І куди потім діватися цим горе-випускникам: вони як в школі “вчилися”, так і далі “вчаться” (вони ж не можуть самі сесію здати), так і далі будуть працювати..., розповідати на уроці історії про те, що “в Берліні є два університети, а який з них – ...Гарвардський чи Кембріджський, підкажіть мені, забула...”. Не дивуйтеся, я наводжу приклади зі шкільного “сучасного” уроку.

І де ж віддача від учителя? А результат такої “педагогічної” діяльності: якщо низька якість підготовки учителів у вищих навчальних закладах, то чому навчить учитель своїх майбутніх вихованців?! (Мова не йдеться про вимоги, які стоять перед учителями з підготовки переможців олімпіад, призерів Малої академії наук, а просто ставиться питання про сумлінне виконання вимог шкільної програми.

ПРОБЛЕМИ ВСТУПУ ДО ВНЗ ТАЛАНОВИТОЇ МОЛОДІ

Закінчилася вступна епопея до вищих навчальних закладів, і *де ж та талановита молодь, яка повинна була б прийти до вищої школи? Це дуже цікаве питання, яке потребує подальшого розвитку.* На жаль, у списках рекомендованих до навчання в університетах були відсутні бали, що набрав рекомендований абітурієнт. А ми говоримо про прозорість та відкритість освітнього процесу у вищих навчальних закладах, вводимо ДНЗОЗ, витрачаємо великі кошти.

До того ж фактично скасовано інститут нагороджень випускників, а саме – медалей. Під час вступу до вузів Золота та Срібна медалі не давали навіть одного балу, дипломи чи грамоти (я маю на увазі Міжнародний рівень або на рівні Міністерства освіти і науки, Всеукраїнський), якими були нагороджені учні-абітурієнти, також ніякого важеля не мали, на них у приймальних комісіях просто не звертали увагу не тільки у вищих навчальних закладах, а навіть і в коледжах.

У липні 2008 року, під час вступних іспитів, по телебаченню промайнуло інтерв'ю одного з чиновників Міністерства освіти і науки України, який захищав ректорів університетів з приводу введення “вступного випробування” університетами, мовляв, що ж робити ректорам, якщо у нього десять бюджетних місць, а на них претендують 40 переможців Всеукраїнських олімпіад.

Виступлю опонентом шановному представникові з Міністерства освіти і науки України.

Навіть гіпотетично (чого не може бути взагалі), тому що *тільки три призових місця як на Міжнародних, так і Всеукраїнських олімпіадах з будь-якого предмету, додамо до цього списку призерів III етапу Малої академії наук*, і якби подали б документи ці переможці (максимально їх було б тільки 9 осіб, якщо три предмети треба здавати на конкурс сертифікатів), а якщо два предмети потрібно за конкурсом – то тільки було б 6 претендентів. Але ж *за бортом лишилися учасники Всеукраїнських олімпіад, Міжнародних конкурсів з окремих предметів, не добрав по 2–3 бали на бюджет, а може, і взагалі не пройшли за конкурсом.*

Зрозуміло, що за таких обставин Програма роботи з обдарованою молоддю на 2006–2010 роки [7], що спрямована на створення в Україні сприятливих умов для пошуку, підтримки і стимулювання інтелектуально і творчо обдарованих дітей та молоді, самореалізації творчої особистості в сучасному суспільстві залишиться на папері.

На жаль, називаються і ціни в грошовому еквіваленті сертифікатів ДНЗОЗ.

Під час складання тестів ДНЗОЗ були і такі учні, які виходили з центру і говорили, що відповіли тільки на 4 питання, а коли отримали сертифікати, то там було більше 170 балів. Також є такі випускники, які протягом 11-ти років вчилися дуже посередньо (по-старому, трієчники) понаписували тести з української мови та літератури (найскладніший) та історії України з результатами більше 190 балів, тобто показали результати, в крайньому разі, показники призерів олімпіад місцевого рівня, а може, й вище).

І не треба говорити, що учень підготувався, попрацював і так гарно написав – це все неправда, *не може бути такого просвітління, чуда, якщо нема системності знань: учора диктант написав на двійку, а сьогодні написав ДНОЗ на 19 сторінках на 194 бали ?!*

І останнє питання **щодо центрів “Довузівської підготовки”**, навчання

на яких також дає привілеї, а саме – брати участь у “вступному випробуванні”, що визначено самими університетами. Є навіть такі випадки, коли слухачі таких курсів отримали двійки з математики на ДЗНОЗ, а студентами столичного національного технічного (!) вузу стали. То які ж то були знання в абітурієнта з профільного предмету, що і в школі, і в центрі довузівської підготовки змогли навчити його тільки на двійку? Хоча я впевнена, що робота, яка оцінена була на два бали (з максимальних 200), перевірялися дуже серйозно і, виходячи з людського фактора, щоб поставити двійку майбутньому абітурієнту, екзаменатори навіть чисто по-людськи не могли “натягнути” до прохідного бала, – четвірки. Двійка – це свідчення того, що учень взагалі не має знань з математики..., а може, не дано йому оволодіти цим предметом? Але ж прийняли до університету... А як буде вчитися далі? Яким спеціалістом вийде?

Так що теза про унеможливлення прояву корупції відповідає.

Як все нове, Державне незалежне оцінювання знань важко приймається, приживається, ставляться “палки в колеса”, навіть на високих рівнях, хтось бачить в платному навчанні свої інтереси. В загальноосвітніх навчальних закладах звикли працювати по-старому: “Випустимо, а там – проблеми батьків”.

Життя підказує – не може так продовжуватися, не можна купувати і продавати оцінки та знання. Треба виходити з кризи освіти.

Піднімається на поверхню дуже багато питань, які треба вирішити, і я впевнена, що вони будуть вирішуватися.

Якщо дивитися на ДНЗОЗ професійно в плані психолого-педагогічної діагностики – це дуже змістовний інструмент, і треба вітати його впровадження, від якого ми очікуємо багато сподівань, хоча і має певні границі.

Сподіваюсь, результати ДЗНОЗ дадуть змогу реально оцінити здобуті знання випускників 2009 року і зробити належні висновки за показаними результатами. І тоді ми визначимося, на що нам треба орієнтувати нашу освіту: чи на відтворення знань і алгоритмів (що веде не в майбутнє, а в минуле), чи прийдемо до якогось балансу між засвоєнням знань і розвитком інтелектуальних і міжпредметних умінь, що необхідні для опанування універсальними діями, більш затребуваними в майбутньому.

РІВНИЙ ДОСТУП ДО ОСВІТИ ТА “ПІЛГИ” – ПРИХОВАНА НЕБЕЗПЕКА

Дозвіл ввести університетам власного “вступного випробування” – неправомірне, як і дозвіл проходити таке “вступне випробування” інвалідам та іншим (хворим, військовим і т.і.) у стінах університетів, а чому не в центрах незалежного оцінювання? Виходить, що до університету можуть доїхати, а до центру – ні? Адже студент повинен вміти: швидко опрацювати інформацію, витримувати інтелектуально-емоційне навантаження; успішно адаптуватися до нових умов навчання в системі вищої школи, нового нагочення; знаходити спільну мову з однокурсниками та викладачами.

І такі умови до вступу в університети вже зараз націлюють батьків, починаючи з дитячого садочка, “зробити” інвалідність своїй дитині, щоб забезпечити вступ до престижного вищого навчального закладу. Навіть зараз у 9-х та 11-х класах під час випускних іспитів батьки всякими правдами-неправдами звільняють від складання іспитів за медичними довідками. Ні для кого не секрет, називається і сума такої довідки. Хоча по телебаченню представники Міністерства охорони здоров’я запевняють, що “все по чесному”, довідки видаються за показниками.

Іспити дитина скласти не може, звільняється за лікарськими показниками, а як же навчатися у вищому навчальному закладі, там треба ж здавати іспити, чи буде також “звільнятися” від перенавантаження тільки іншим чином? І який ми отримуємо “продукт” у кінці навчання у вищому навчальному закладі?

У виступі Міністра освіти і науки України І.Вакарчука на нараді за участю Президента України з питань забезпечення функціонування та розвитку освіти 26 лютого 2008 р. було наголошено на забезпечення доступу до якісних освітніх послуг дітям з особливими потребами, що допоможе їм інтегруватися в сучасне суспільство. Також було відмічено, що зараз мало навчальних закладів, що пристосовані для навчання осіб з особливими потребами, як то спеціальне обладнання, так і спеціальні методики навчання. Міністр виступив з закликом до ректорів ВНЗ зайнятися цими питаннями [9, с. 7–8].

Для таких верств населення створено університет “Україна”, до речі, єдиний навчальний заклад інтегрованого типу, відкритий для молоді з неоднаковим рівнем підготовки, диференційованих соціальних можливостей і з різним станом здоров’я. Унікальність університету “Україна” в тому, що він взяв на себе місію вчити людей з особливими потребами, що вимагає розробку зовсім інших підходів до організації навчального процесу, створення спеціальної методичної бази та таких умов, “які б забезпечували чергування інтелектуального і фізичного навантаження, оскільки для студентів з обмеженими функціями життєдіяльності, на відміну від здорових однолітків, характерна слабкість психічних процесів, швидке виснаження і зменшення продуктивності діяльності [10, с. 23]”.

Нині університет “Україна” є потужним вищим навчальним закладом ІV рівня акредитації, де в базовій структурі та філіях (а їх 29 в усіх регіонах України!) на денній, заочній та дистанційній формах навчання отримують знання з різних спеціальностей понад 50 тисяч студентів!

ВИСНОВКИ НАПРОШУЮТЬСЯ САМІ ЗА СЕБЕ:

- проводити ДНОЗ тільки в центрах оцінювання якості освіти;
- рекомендованим абітурієнтам у наказі до зарахування до ВНЗ виставляти набрані бали;
- скасувати дозвіл “вступних випробувань” у вищих навчальних закладах (див. С. 94);
- чітко виписати статус центрів довузівської підготовки. Їхнє завдання – поглибити знання майбутніх абітурієнтів, а не доступ до власних університетських “вступних випробувань”;
- врахувати психологічний фактор: за одинадцять років навчання іспити складалися тільки у дев'ятому класі, у десятому іспити не склалися;
- неконкретність завдань (треба надати конкретні питання за програмою, які повинні бути опрацьовані за програмою з предмета);
- скасувати поділ класу на групи (якщо є 28 учнів класі) для вивчення української мови, що збільшить кількість годин вивчення предмету для учня, а не для зарплатні учителя;
- випускники загальноосвітніх навчальних закладів (не говорячи про сільські школи) поставлені в *нерівні умови* в порівнянні з випускниками гімназій, ліцеїв, спеціалізованих шкіл;
- низький рівень кваліфікаційної підготовки вчителів-предметників не дає змогу підготувати на належному рівні учнів до виконання тестів;
- невиконання учителями вимог предметних програм;
- проблема підручників, якість яких не відповідає лозунгу щодо введення ДЗНОЗ;
- відповідність програмних вимог змісту підручників;
- атестація вчителів проводиться формально, не відповідає сучасним вимогам. Ставка учителя-методиста відповідає ставці старшого наукового співробітника, кандидата педагогічних наук (!), а де ж методичні розробки, де ж та науково-практична робота, що сприяє якості освіти?!
- поставити за умову працевлаштування учителів і керівництва загальноосвітніх навчальних закладів тільки на контрактній основі – тільки тоді буде результат;
- лозунг “Який директор – така і школа” сьогодні став дуже актуальним. Треба ретельно проаналізувати отримані результати незалежного тестування не тільки по містах, по районах, а по кожній школі і з'ясувати причини таких “плачевних” підсумків одинадцяти років навчання в школі;
- учні, нарешті, з батьками зрозуміли, що треба вчитися протягом всього навчання в школі, і тільки отримані знання дадуть змогу вступити до вищих навчальних закладів;
- батьки змушені змінити своє ставлення до школи: не орієнтуватися на свої “фінансові” можливості перед вступом до вищих навчальних закладів, контролювати досягнення в навчанні своїх дітей, “повернутися до школи обличчям”, відвідувати батьківські збори, поважати учителя;
- учні будуть залишати “слабкі школи”, тому що батьки будуть шукати “сильні” школи, де дитина зможе отримати знання;
- справедливо буде закрито ряд приватних вищих навчальних закладів, які “навчали” за платню, видавали дипломи, не відповідаючи за якість наданої освіти;
- відродиться, нарешті, професійна школа, яка останнім часом була зруйнована;
- наука відірвана від загальноосвітніх навчальних закладів: усі науковці повинні працювати там, щоб орієнтуватися і керувати тими процесами, що відбуваються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Короткий глумачний словник української мови / Під ред. Д.Г.Гринчишина. – 2-ге вид. – К.: Рад. шк., 1988. – 320с.
2. Козловський Б. “Грушевський був мудрий діяч, але засів кукурудзою всю Україну...” / /Високий замок. – 2006. – №110. – СС. 1, 6.
3. Кіперштейн Б. Це клате “не можна” // Сільська школа України. – 2008. – №8. – С. 7–9.
4. Офіційний звіт про проведення зовнішнього незалежного оцінювання знань випускників загальноосвітніх навчальних закладів України в 2008 році //Вісник ТІМО (тестування і моніторинг в освіті). – Х.: “Факт”, 2008. – №7–8
5. Агранович М.Л. Індикатори в управленні образованием: что показывают и куда ведут? // Вопросы образования. – 2008. – №1. – С. 120–145.
6. “Український прорив»: наукове підґрунтя програми діяльності уряду” // Вісник НАН України. – 2008. – №2. – С. 3–11.
7. <http://lawua.info/jurdata/dir150/dk150420.htm>
8. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
9. Виступ Міністра освіти і науки України Івана Вакарчука на нараді за участю Президента України з питань забезпечення функціонування та розвитку освіти 26 лютого 2008 р. // Вища освіта України. – 2008. – №2. – С. 5–8.
10. Таланчук П. З думою про Україну...[Текст]: вибрана публіцистика. – К.: Університет “Україна”, 2008. – 480 с.

ЗНО: ДИНАМІКА ЗМІН

В УМОВАХ КРИЗИ ЗРОСТЕ СУСПІЛЬНА ПІДТРИМКА ЗНО*

“В умовах кризи, коли в людей немає коштів на різні “деформації” при вступі до ВНЗ, *громадськість буде ще більше зацікавлена в успішному впровадженні і розвитку реформи принципів вступу*”, – про це Іван Вакарчук, міністр освіти і науки МОН України, заявив на прес-конференції, присвяченій результатам реєстрації учасників тестування.

ЗНО відбудеться, воно вистояло під час кризи.

- Коментуючи правові аспекти здійснення реформи, міністр наголосив: “Нормативно-правової бази є достатньо, щоб провести ЗНО. Умови прийому формує МОН – це є компетенцією міністерства згідно чинного Закону України “Про вищу освіту”.
- Умови прийому вже затверджено в Міністерстві освіти і науки та зареєстровано у Міністерстві юстиції.
- У держбюджеті на проведення ЗНО передбачено трохи менше 81 млн. грн., і це змушує визначати конкретні статті скорочення витрат. Для “здешевлення” ЗНО, можливо, будуть виготовлені більш дешеві сертифікати, одночасно вдосконаливши спосіб перевірки їх через електронну базу; або з окремих предметів замість тестових процедур, для яких потрібне спеціальне обладнання, використовуватимемо більш дешево.

Ці питання розглядаються і остаточного рішення ще не прийнято.

Міністерство освіти і науки проаналізувало динаміку загальної кількості зареєстрованих цього року у порівнянні з 2008 і *констатувало зменшення їх кількості у 2009 році*. Причинами цього стали:

- демографічні чинники (менше випускників, ніж торік);

- зміна процедури реєстрації (раніше вчитель реєстрував цілий клас, а тепер – особиста реєстрація).

Боротьба з корупцією. Кількість студентів, *впевнених у поширеності корупції* під час випускних іспитів, зросла із 30% до 40% порівняно з попереднім роком.

Однак *протилежна тенденція спостерігається в оцінках корумпованості процедури ЗНО*: частка студентів, що вважають ЗНО корумпованим, зменшилася із 27% до 21% відповідно. В 2007 році 70% студентів вважали поширеною корупцію в роботі приймальних комісій, в 2008 році – 48%. Представники всіх чотирьох опитуваних груп переконані, що рівень корупції суттєво зменшився на всіх етапах вступної кампанії протягом останніх двох років. На 15% більше студентів, на 18% більше випускників, на 24% більше батьків і на 39% більше викладачів і представників шкільної адміністрації вважають, що рівень корупції при вступі до ВНЗ зменшився порівняно із 2007 роком.

Міністерство відзначило *зростання довіри до зовнішнього тестування*, адже цього року зросла кількість учасників ЗНО із сіл (2008 рік – 27,5%, 2009 рік – 34,1%) та випускників минулих років (у 2008 року таких було 16,1%, а цього року – 27,9 %).

Минулорічний успіх реформи вступу зумовив те, що сьогодні *абітурієнти більш відповідально ставляться до свого вибору і зважають власні можливості*. “Суспільство протверезіло і стало більш відповідально та свідомо вибирати своє майбутнє”, – сказав міністр і зауважив, що випускники шкіл будуть більше цікавитись професійно-технічною освітою, яка не зупиняє їх на шляху подальшої освіти.

*Інформацію надано прес-службою МОН України.

ПЛАНЕТАРНЕ ВИХОВАННЯ

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ

Стаття є спробою побудови системи принципів планетарного виховання студентської молоді. Принципи, які пропонує автор, відображають потреби і вимоги глобалізованого суспільства до майбутньої інтелектуальної еліти, що буде значною мірою визначати долю людства. Автор переважно веде мову про студентство, надихаючи нас подбати про учнів.

Євгеній ЗЕЛЕНОВ

Доцент кафедри педагогіки
Східноукраїнського
національного університету
імені Володимира Даля,
кандидат педагогічних
наук

Ефективність виховного процесу у навчально-виховних закладах (в тому числі й вищих) значною мірою залежить від правильного визначення й розкриття сенсу й змісту принципів цієї діяльності. Як відомо, педагогічна діяльність взагалі і виховна зокрема відносяться до най-

складніших видів людської діяльності, тому такої ваги набуває питання про принципи її здійснення, адже без їх існування, пізнання, правильної інтерпретації та дотримання педагогічна діяльність перетвориться на хаотичне поєднання різноманітних, часто суперечливих, заходів, дій, вчинків, відношень тощо.

Кожний напрям виховання має (і це цілком зрозуміло) свою певну систему принципів, якими має керуватися педагог, створюючи умови для спрямування педагогічного процесу у той чи інший бік, тобто визнаючи в даний конкретний момент певний напрям виховання домінантним.

Метою даної наукової розвідки є визначення системи принципів планетарного виховання студентської молоді як відображення загальних потреб підготовки інтелектуальної еліти до ефективного функціонування в умовах глобалізованого суспільства.

При побудові системи принципів планетарного виховання студентської молоді потрібно виходити, на нашу думку, з загальної стратегії розвитку європейської системи вищої освіти (яка останнім часом здійснює серйозну модернізацію всіх ланок своєї структури і змісту). В основу цієї стратегії покладена **концепція сталого розвитку**, що втілена в наступні принципи:

- загальності і безперервності навчання сталому розвитку;
- його всебічної підтримки державою і суспільством;
- поєднання власне навчання з вихованням, іншими словами — прищеплення свого роду „культури сталого розвитку”;
- цілеспрямована інтеграція досягнень всіх сучасних галузей знання, причет-

них до вироблення моделей екологічно сталого розвитку соціумів.

Система принципів планетарного виховання студентів враховує основний вектор загальнолюдського розвитку, реалії інформаційного суспільства, орієнтацію на загальнолюдські

цінності, а також відповідає вимогам врахування індивідуальних здібностей, нахилів, інтересів, потреб молодих людей.

На нашу думку, **система принципів планетарного виховання** повинна виглядати таким чином:

Принцип гуманізму. Оскільки вектор розвитку єдиної планетарної цивілізації носить яскраво виражений гуманістичний характер, то й підготовка людини до життя за її законами повинна відповідати йому. Цей принцип вимагає, перш за все, розуміння процесів розвитку та саморозвитку людини, будування виховного процесу на основі цього розуміння, на засадах гуманізму. Крім того, цей принцип передбачає визнання особистості людини, що розвивається, вищою соціальною цінністю, повагу своєрідності і унікальності кожної дитини, підлітка, молодої людини, визнання їх прав і свобод; орієнтацію на особистість вихованця як мету, об'єкт, суб'єкт, результат і показник ефективності виховання; ставлення до вихованця як до суб'єкта власного розвитку; опору у вихованні на сукупність знань про людину, на природний процес саморозвитку особистості, що формується, на знання закономірностей цього процесу; обов'язкове врахування у виховному процесі статевих, вікових та специфічних особливостей студентів, подолання суперечностей, що породжуються цими особливостями; національну своєрідність виховання, опору у планетарному вихованні на гуманістичні, національні традиції народу, його культуру; гуманізацію міжособистісних взаємин, створення психологічно комфортної атмосфери, в якій особистість відчуває себе захищеною, потрібною, значущою; середовищний підхід у вихованні, що передбачає використання переваг університетського виховного середовища у планетарному вихованні та включає різні варіанти взаємодії вищого навчального закладу з соціальним та природним середовищем; гуманітаризацію вищої освіти, тобто залучення особистості до культури суспільства, розвиток планетарної свідомості.

Сучасний світ – це, перш за все, множинність культур. Тому принцип гуманістичності планетарного виховання студентської молоді доповнюється **принципом полікультурності**. Це – відображення існування студента в полікультурному середовищі сучасного університету, де змішані, співіснують і співпрацюють різні культури та субкультури (масова культура, національна культура, молодіжна субкультура, професійна культура тощо). Цей принцип вимагає формування вміння людини не тільки існувати в полікультурному середовищі, але й ефективно взаємодіяти з представниками інших культур. До того ж ця взаємодія повинна бути співвіднесена з принципом гуманістичності, тобто спрямована на досягнення користі для всіх її учасників і врахування їх інтересів. Крім того, цей принцип передбачає спрямування виховного процесу на роз'яснення, пропагування, інтерпретацію, збереження, розширення, розвиток та розповсюдження не тільки рідної національної культури, але й інших культур народу України й всього світу. Принцип полікультурності виховання передбачає заохочення міжкультурної комунікації через вивчення іноземних мов, творчу діяльність, пов'язану з освоєнням художніх культур й традицій інших народів світу. Цей принцип базується на впровадженні загальнолюдських полікультурних духовних цінностей у педагогічний процес вищого навчального закладу, на трансляції ідей діалогу, співробітництва, співтворчості, розуміння чужої точки зору, поваги до особистості, незважаючи на її культурну, расову, національну, релігійну, політичну, соціальну приналежність. Цей принцип вимагає організації педагогічного процесу у вищому навчальному закладі як створення умов для діалогу носіїв різних культур і субкультур в часі й просторі. Результатом втілення цього принципу в педагогічний процес мають стати формування усвідомлених позитивних ціннісних орієнтацій особистості стосовно культури народу України, яка є полікультурною за своєю природою, виховання поваги до історії і культури інших народів світу, розуміння їх взаємозв'язку та взаємовпливу з історією та культурою власного народу, створення полікультурного середовища як основи для планетарного виховання студентської молоді, формування здатності особистості до власного культурного самовизначення, здатності до міжкультурної комунікації, тобто до адекватного взаєморозуміння учасників комунікативного акту, що належать до різних культур.

Необхідним доповненням до принципу полікультурності виступає **принцип побудови планетарного виховання на основі толерантності**, що відображає необхідну в наш час умову виживання людства, досягнення громадянського миру та злагоди. Цей принцип вимагає створення для молодшої людини умов для набуття якомога більшого досвіду спілкування та взаємодії з представниками різних національностей, релігій, культурних традицій, професій, способів життя. Вища школа має для виконання цієї мети великі можливості. Сучасний світ дуже різноманітний. Людина на своєму життєвому шляху повинна постійно стикатися, спілкуватися і взаємодіяти з великою кількістю різних людей. Але всі люди, не кажучи вже про народи і нації, різні, сповідають різні релігійні та ідеологічні погляди, мають різні системи ціннісних орієнтацій, різний життєвий досвід, різне коло спілкування, різне культурне середовище, різну біографію. Толерантність – здатність приймати ціннісну систему іншого як таку, що не є небезпечною для власної системи цінностей. У свідомості толерантної людини немає образу ворога, вона дивиться на іншу людину перш за все як на представника людської спільноти (із позиції практичного гуманізму) і як на громадянина – представника власної громади („свого”), власної спільноти [12]. Принцип толерантності у планетарному вихованні передбачає формування у студентів високого рівня культури спілкування, адже без навиків цивілізованого діалогу, без високого рівня культури полеміки неможливе ефективне функціонування фахівця ані в професійній, ані в інших сферах життєдіяльності особистості.

Принцип толерантності передбачає як мінімум здатність до діалогу, до спілкування, до конструктивної взаємодії з представниками інших культур, релігій, націй, соціальних верств тощо. Тому доповненням до цього принципу є **принцип діалогічності**, що виходить з визнання плюралістичності сучасного суспільства, а також з визнання як однієї з головних задач сучасної вищої освіти формування ноосферної свідомості майбутньої інтелектуальної еліти. Саме ця свідомість дає людині відчуття гармонії між внутрішніми потребами й ноосферними закономірностями світу, що розвивається. Це дозволяє розвивати цілепокладаючу здатність людини, що безпосередньо впливає й на смислоутворюючу її здатність, й на ступінь успішності самореалізації. Принцип діалогічності планетарного виховання врешті-решт визначає шлях до гармонії світа в цілому, але це стає можливим тільки в результаті усвідомлення людиною різного роду взаємодій її з іншими людьми, умінням побудувати конструктивний діалог, спроектувати наслідки своїх слів, вчинків, думок на оточуючий світ, на долю всього людства. Послідовне втілення в педагогічний процес цього принципу призводить до розуміння таких феноменів, як добро і зло не тільки в руслі суб’єктивного розуміння ідей справедливості, але й у сфері людських стосунків, що ведуть до гармонії чи дисгармонії людського життя.

Цей принцип спирається на концепцію комплементарності (від лат. *complementum* – доповнення). Сенс концепції полягає в тому, що протилежності, як основа розвитку, йдуть не за допомогою зняття, а за рахунок взаємного доповнення, компромісу, які поєднують риси колишніх протилежностей. Відповідно до цього монолог викладача поступається місцем смисловому діалогу, взаємодії, партнерству, орієнтаціям на реальну свободу особистості, що розвивається, – всьому тому, що розвиває людське в людині.

Втілення цього принципу у виховний процес – одна з найскладніших педагогічних задач. Сенс її в тому, щоб розкрити в діалозі потенціал кожного студента, що можливо лише за умови бачення педагогом у кожному студенті конкретну особистість у всьому багатстві її суб’єктності, здатності його бачити в студенті не просту суму якостей, прагнень та гальмуючих факторів, а сприймати його як певну цілісність. Крім того, як відзначають дослідники, діалог у педагогічному процесі передбачає відкритість цільових установок викладача та імпровізаційність його діяльності. Принцип діалогічності вимагає, щоб у педагогічному спілкуванні переважали суб’єкт-суб’єктні відносини [4].

Принцип поєднання у педагогічному процесі досягнень науково-технічного прогресу та гуманістичної складової світових релігій виходить із загальносвітової тенденції інтеграції матеріалістичної парадигми світобачення і трансцендентного знання про світ. На нашу думку, це спроба знайти компроміс між цінностями техногенної цивілізації і гуманістичним характером планетарної цивілізації єдиного людства. Використання цього принципу обумовлено трьома обставинами:

1. За твердженням багатьох аналітиків, сучасна наука зайшла у глухий кут в пізнанні. Очевидно, матеріалістична парадигма світобачення охоплює не всі сфери світу, що нас оточують. Існує великий масив явищ і фактів, які поки що не роз'яснені з позицій цієї парадигми, але пояснюються з позицій трансцендентності. Тому, на наш погляд, новий рівень світобачення може бути досягнутий на шляху інтеграції матеріалістичної та трансцендентної парадигми пізнання.

2. Релігійні настрої та почуття за останні десятиліття глибоко проникли у свідомість різних шарів населення, в тому числі й молоді. Доволі велика частина студентів так чи інакше мають відношення до релігії, але їм досить важко поєднати матеріалістичний за своїм характером зміст навчання у вищій школі зі своїми духовними потребами і нахилами. Принцип поєднання досягнень науково-технічного прогресу та гуманістичної складової світових релігій у планетарному вихованні має допомогти поєднати дві картини світу: матеріалістичну та ідеалістичну.

3. В основі будь-якої світової релігії покладений певний моральний фундамент – кодекс правил, що дозволяють людині ефективно функціонувати у суспільстві, не наносячи шкоди іншим людям. Причому в основному ці правила збігаються, якщо не текстуально, то по суті. Тому можна казати про загальносвітову значимість цього морального фундаменту світових релігій. Планетарне виховання студентської молоді повинно враховувати значення моральних цінностей світових релігій як важливого компоненту духовної культури людства. Не використовувати моральний потенціал світових релігій у планетарному вихованні студентської молоді було б, на наш погляд, великою помилкою, тим більше, що така робота вже ведеться (під час вивчення ряду предметів гуманітарного циклу).

Принцип екологічності відображає єдність людини і природи, необхідність глобального захисту середовища існування людства. Він вимагає виховання розуміння людиною себе як частки природи, як її активного захисника. Стан навколишнього середовища, який формується під впливом техногенної діяльності людства, характеризується нестійкістю, темпоральністю, неврівноваженістю, тривожністю. Драматизм ситуації поглиблюється ще й тим, що глобальні екосферні процеси мають величезну інерційність: для припинення або переорієнтації руйнівних тенденцій, що намітилися в екосфері, потрібна багаторічна мобілізація величезних ресурсів всього людства.

Як стверджує Н. Моїсеєв, людство буде неминуче втягнутися в екологічну кризу, причому глобального масштабу, оскільки ойкуменом людства в ХХ ст. стала вже вся планета, і воно взаємодіє з природою як єдиний вид [10]. Він вважає, що визначаюче значення в історії суспільства (в усякому разі, найближчих десятиріч) будуть мати його взаємостосунки з навколишньою природою. Екологічний імператив, на його думку, не може бути забезпечений в рамках традиційної схеми адаптації суспільства до умов існування, що змінюються завдяки життєдіяльності самого суспільства. По суті, екологічний імператив вимагає створення, причому в достатньо короткі терміни, нового етичного імперативу, тобто нового характеру стосунків людей між собою і природою.

Цей принцип вимагає створення умов для формування у майбутньої еліти суспільства екологічної культури. На етапі цивілізаційних зрушень, бурхливих планетарних змін саме екологічна культура повинна стати тим стрижнем людської особистості, що зможе врятувати планету, людство в цілому, вивести його на новий виток розвитку [9].

Принцип активності відображає соціальну потребу в самостійній, активній особистості, яка була б здатна приймати самостійні рішення в нестандартних умовах. Це вимагає побудови виховання здебільшого на самоактивності людини, на її свідомому бажанні набуття саме тих якостей, що дозволять їй ефективно функціонувати в сучасному світі. Планетарне виховання і самовиховання людини може відбуватися тільки у дії, у відповідній діяльності. Якщо цінності, ідеали, погляди людини не знаходять підтвердження у її діях, то ми маємо справу з подвійним стандартом, подвійною мораллю.

Активність особистості – ініціативна дія стосовно навколишнього середовища, інших людей і себе. Її інтенсивність залежить від мотивів поведінки, світогляду, ціннісних орієнтацій, характеру і темпераменту конкретної особистості.

Своїми діями і вчинками людина як суб'єкт цілеспрямовано змінює зовнішній світ (природу і суспільство), а тим самим і себе. От чому саме активна діяльність відіграє таку суттєву роль в розвитку і саморозвитку людей. Як наголошує С. Кульневич у своїх працях, виховання повинно стати дослідницьким полем, на якому досвід збагачення знань і досвід поведінки „вирощуються” не за схемою прищеплення і пересадки з однієї голови в іншу, а за схемою культурного породження значень цього знання [3, 5, 6, 7].

Чим більше у людини можливостей змінювати речі і знаряддя, реалізувати таким чином свої сутнісні, тобто творчі задатки, тим більшою мірою вона може виразити себе, пізнати і самоудосконалюватися, а творчість в даному контексті – найадекватніший спосіб прояву активності і самовираження особистості. Отже, тільки творча діяльність забезпечує самореалізацію особистості, а ступінь реалізації її сутнісних властивостей залежить від рівня активності особистості.

Тому принцип активності суб'єкта в процесі планетарного виховання повинен бути доповнений **принципом креативності**, що відображає необхідну умову подальшого соціального, наукового, культурного, економічного прогресу людства. Цей принцип вимагає використання у виховному та навчальному процесі форм, методів, прийомів, механізмів, які сприяють розвитку саме творчої складової людської сутності. Надзавданням, що ставить цей принцип, є перетворення будь-якої діяльності людини, будь-якого її вчинку у творчий акт, створення чогось нового, принаймні в практиці конкретного індивідуума. Творчість є сутнісною характеристикою людини, умовою розвитку особистості і культури, фундаментальною основою людського життя.

Творча діяльність завжди спрямована на результат матеріальний чи духовний. Творчість, будучи за своєю суттю культурно-історичним явищем, має і психологічний аспект – особистісний і процесуальний. Він передбачає наявність у суб'єкта здібностей, мотивів, знань і умінь, дякуючи чому створюється продукт, що відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю.

Творчий характер особистості виявляється, на наш погляд, в усвідомленні наявного стану людства і його реальних стосунків з природою, технікою, культурою, інформацією тощо та пошуку оптимального шляху удосконалення дії позитивних чи усунення дії негативних факторів, що впливають на розвиток цивілізації і планети.

Принцип природовідповідності процесу планетарного виховання студентської молоді відображає вимогу узгодження виховних дій з природою конкретної людини, тобто її характером, темпераментом, статтю, віком, особистими інтересами, потребами тощо. Таким чином, визнання цього принципу планетарного виховання вимагає від педагогів створення умов для якомога оптимальнішого врахування індивідуальних особливостей студентів у процесі формування системи планетарних цінностей, планетарної свідомості, відповідальності за наслідки своїх рішень та дій по їх втіленню, толерантності тощо.

Цей принцип відображає також необхідність відповідності темпів розвитку молоді людини темпам змін у природному, соціальному, техногенному, інформаційному середовищі, що її оточує. Це вимагає насичення змісту виховного процесу новітніми матеріалами, інформацією, технологіями і т.д.

Кожна людина має невід'ємне право розвиватися згідно своєї природи, особливостям своєї власної біографії, організму, специфіки свого культурного оточення. Принцип природовідповідності планетарного виховання саме й виходить з цього природного права людини.

Принцип культуровідповідності виховного процесу. Планетарне виховання будується на основі культурологічного підходу, тобто як цілеспрямований, побудований на наукових засадах процес прилучення особистості майбутнього фахівця до культури, в ході якого здійснюється передача багатовікового досвіду всього людства від покоління до покоління і розвиток його відповідно до сучасного стану планети, і людства, і проблем, що виникають у планетарному масштабі.

Культуровідповідність планетарного виховання треба розуміти як відповідність виховного процесу у вищому навчальному закладі тенденціям розвитку світової культури, врахування у виховних діях і заходах факту існування молодіжної субкультури (що, до речі, передбачає добре знання її викладачами вищої школи), переважання у свідомості молоді орієнтації на зразки так званої масової культури, про що свідчать дані численних соціологічних опитувань та педагогічних досліджень.

Ми вважаємо, що існування і розвиток особистості в сучасному (а тим більш – в майбутньому) глобалізованому інформаційному суспільстві, що знаходиться у перманентному стані змін, вимагає наявності у людини розвинутої культури (інтелектуальної, інформаційної, політичної, громадянської, емоційної, екологічної, фізичної тощо). Розвиток загальної і професійної культури майбутнього фахівця взаємопов'язаний з розкриттям сутнісних сил людини, сприяє утворенню системи універсальних здібностей: здібності до образного мислення, до спілкування, до творчості. Потенційні здібності людини реалізуються і опредмечуються в продуктах культури, причому універсальні здібності втілюються в створенні загальнолюдських цінностей. В глобалізованому суспільстві універсальні здібності людини входять в стадію розширеного відтворювання, результатом чого є розвиток культури особистості, і це робить людину складовою частиною планетарного співтовариства.

Принцип формування здатності до прийняття рішень, адекватних планетарним інтересам всього людства. Цей принцип спирається на положення про те, що у вищих навчальних закладах формується нова генерація еліти суспільства, яка в недалекому майбутньому буде причетна до розробки і впровадження у життя тактичних та стратегічних рішень, що забезпечать життєдіяльність окремих держав, і суспільств, і всього людства в цілому. Людство вступило в такий період свого існування, коли кожне хибне рішення (особливо в царині екології) відбивається на житті всієї планетарної спільноти. В науці існує теорія прийняття якісних рішень. Вони відрізняються від нормативно-наказуючих параметрами, адекватними специфіці самоорганізовуваної виховної діяльності: наявністю складних, погано структурованих ситуацій; превалюванням якісних неформалізованих чинників; перетворенням інформації як якісного виду інтелектуальної діяльності; орієнтацією на м'які і тонкі способи організації прийняття рішень; ціннісними, смислоорієнтованими управлінськими діями; необхідністю врахування всіх супутніх чинників, наслідків і думок експертів; пріоритетом самостійно виробленої управлінської політики; значущістю інтуїції, доповнюючої недолік об'єктивної інформації; значущістю чинника імпровізації та ін. [8].

Принцип формування здатності до прийняття рішень адекватних планетарним інтересам всього людства повинен трактуватися в контексті становлення у майбутнього фахівця власної гуманістичної ідеології людських відносин, що визнається адекватністю загрозам і викликам, з якими зіткнулося (і ще зіткнеться!) людство. Використання принципів теорії прийняття якісних рішень (відносної алгоритмізації, нон-абсолютизації знань, відкритості, нерівноважності тощо) дозволяє вивести синергетичний інструментарій переводу загальних основоположних рішень в сферу окремих практичних дій. При цьому як алгоритм використовується набір достатньо інваріантних смислороджучих орієнтирів змісту виховання, що являють як загальнолюдські, так і національні цінності і антицінності.

Принцип інформатизації процесу планетарного виховання відображає необхідність врахування у виховному процесі реалії інформаційного суспільства, що активно формується зі всіма його перевагами, недоліками та протиріччями. Інформатизація всіх сторін людського життя є однією з головних передумов до створення єдиної людської цивілізації (принаймні в інфосфері), де реалізований вільний доступ кожної людини до всіх інформаційних ресурсів. Наростаюча сила потоку інформаційного обміну між людьми породила новий тип культури, в якій все підкоряється необхідності класифікації, уніфікації з метою найбільшої компресії і підвищення ефективності при передачі від людини до людини, будь то особисто чи через засоби масової інформації [11].

Сьогодні виникають умови для матеріалізації ідеї загального розуму, до якого може бути залучена будь-яка людина, що динамічно розвивається. Як вказує Ю. Агешин, з'являється новий значущий елемент, який збагатив культуру – це інформаційна культура. „...Вихідним є загальне визнання верховенства універсальних цінностей, що забезпечують виживання людства, універсальної цінності знань і розуміння переваг творчої взаємодії в ім'я загальних цілей і інтересів...” – справедливо зазначає дослідник [1, с.11].

Втілення в педагогічний процес вищого навчального закладу принципу інформатизації планетарного виховання студентської молоді вимагає відкритості навчальної і виховної інформації. Відкриті знання мають властивість відчинятися для людини, яка пізнає. Світ знань про планетарні проблеми, культуру та звичаї інших народів „відкривається” перед студентом завдяки роботі його свідомості як головної особистісної цінності. Викладач не „підносить” ці знання в готовому для розуміння вигляді, але надає їм контекст відкриття.

Принцип естетизації процесу планетарного виховання студентської молоді. Естетичне освоєння дійсності людиною не обмежується лише діяльністю в області мистецтва: в тій чи іншій формі воно присутнє у будь-якій творчій діяльності. Є своя естетика в ширих, людських взаємостосунках між студентами та викладачами, студентів між собою, в облаштуванні свого робочого місця, житла, створенні свого неповторного стилю одягу та поведінки.

Процес естетизації суспільства поширюється, і планетарне виховання студентської молоді неможливе без урахування цього. Естетичний смак як комплексний виразник естетичної культури, який наскрізною лінією проходить крізь загальну культуру особистості, є індикатором ставлення до оточуючого світу, він розширює можливість творчого мислення, пошуку і знаходження нових шляхів вирішення зокрема планетарних проблем. Тому ми вважаємо доречним говорити про планетарно орієнтований естетичний смак як складову компетентності представників будь-якої професії. На нашу думку, це здатність особистості сприймати, оцінювати та вирішувати планетарні проблеми через свою професійну діяльність, враховуючи особистісний естетичний ідеал. Цей принцип планетарного виховання виходить з того, що естетичний смак та естетичне оцінювання людиною оточуючої дійсності не є чимось сталим чи постійним і може трансформуватися під впливом різноманітних чинників, з яких найсильнішим, на наш погляд, є процес виховання.

Принцип ноосферної спрямованості планетарного виховання вимагає створення умов для формування у майбутньої інтелектуальної еліти суспільства ноосферного світогляду, що збагачує її духовно-етичний світ.

Основними рисами такого світогляду є:

- 1) основаність на ключових ідеях філософії космізму (всеєдності, антропокосмізму, пантеїзму, активної еволюції);
- 2) цілісність, інтегративність, що включає різні області знання (наукове, гуманітарне, релігійне, філософське);
- 3) усвідомлення людиною себе і свого місця в навколишньому світі, свого призначення;
- 4) володіння нормами соціоприродної (ноосферної) етики, практичне дотримання її в своїх вчинках.

В даний час більшість сучасних теоретиків (Н. Моїсеєв, А. Урсул та ін.) визначає ноосферу як область єдності природи і суспільства, в якій розум і духовно-етичні пріоритети є визначальними чинниками розвитку цивілізації. Саме таке визначення „ноосфери” як своєрідна програма, мета розвитку суспільства дозволяє констатувати, що планетарне виховання, спрямоване на становлення і розвиток ноосферного світогляду (тобто трьох його компонентів: *онтологічного* – уявень про навколишній світ; *аксіологічного* – етичних установок і *рефлексії* – усвідомлення себе і свого місця в світі) відповідає потребам не тільки сучасного стану людства і планети, але й глобальному вектору їх коеволюційного розвитку.

Крім того, застосування принципу ноосферної спрямованості планетарного виховання студентської молоді вимагає створення у вищому навчальному закладі особливого, ноосферного середовища, що базується на синтезі доброго, вічного, сакрального. Це середовище будується на основі загальнолюдських цінностей, естетизації простору планетарного виховання, дотримання у стосунках між суб'єктами виховного процесу норм ноосферної етики.

Принцип орієнтації планетарного виховання на загальнолюдські цінності вимагає побудови виховного процесу на загальнолюдській ціннісній основі. Дуже важливо, що загальнолюдські цінності – це ті цінності, які перебувають на перетині всіх національних культур. Однак це не наднаціональні цінності, а саме національні, загальні. Вони є спільними для різних національних культур і виражають єдність етичних, естетичних, вітальних засад життя людства, що в свою чергу є передумовою та запорукою його об'єднання.

І. Бех справедливо вважає, що людина входить у людство через національну індивідуальність як людина національна, оскільки без національності людство було б мертвим, логічно абстрактним. Тому кожний індивід має набувати освіту як гідний представник свого рідного етносу в смислово полі цінностей, властивих його рідному народу. Це означає, що через освіту і виховання, культуру, частиною якої вони є, виявляється й здійснюється соціальне самовідтворення етносу [2, с.72]. Тобто планетарне виховання повинно будуватися на міцному національному фундаменті як передумові його відповідності загальним інтересам і потребам всього людства.

Лише піднявшись на вершину національної культури, людина може розкрити для себе загальнолюдські цінності. Тільки зміцнившись у національній духовності, вона може одержати доступ до витворів чужого національного духу. Тільки справжній патріот не здатний зневажати інші народи, тому що він бачить їхню духовну силу та духовні досягнення. Він любить і поважає духовність їхньої національної культури. Кожний народ покликаний мати своє самобутнє, національно-духовне обличчя [2, с.74]. З цього цілком справедливого положення витікає, що принцип орієнтації планетарного виховання на загальнолюдські цінності передбачає формування у студентської молоді переконання про рівноправність світоглядних поглядів в рамках єдиної гуманістичної системи цінностей при збереженні різноманітності їх культурних і етнічних особливостей, про рівнозначність традицій і творчості, визнання необхідності вивчення і використання здобутків філософських, релігійних, етичних вчень минулого, якщо вони не суперечать гуманістичній тенденції розвитку людства.

Ми розглянули систему принципів планетарного виховання студентської молоді. Від дотримання цих принципів, на наш погляд, значною мірою залежить ефективність планетарного виховання майбутньої інтелектуальної еліти суспільства, а отже, і доля людства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Агешин Ю.А. Информационная культура // НТИ. Сер.1. – 1998. – № 3. – С.10-12.

2. Бех І.Д. Особистісно-орієнтований виховний процес – сходження до людяності // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні 1992-2002. Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України / Академія педагогічних наук України. – Частина І. – Харків: “ОВС”, 2002. – 640с., – С.69-83.

3. Бондаревская Е.В., Кульневич С.В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания: Учеб. пособие. – М.-Ростов н/Д, 1999. – 560 с.

4. Колесникова И.А. Педагогическая реальность в зеркале межпарадигмальной рефлексии. – СПб.: СПбГУПМ, 1999.- 242 с. – С. 210-228.

5. Кульневич С.В. Педагогика самоорганизации: феномен содержания: Монография. – Воронеж, 1997. – 235 с.

6. Кульневич С.В. Педагогика самоорганизации: особенности перехода к

постнеклассической теории воспитания // Известия Российской академии образования. – 1999. – №3. – С.41-48.

7. Кульневич С.В. О научно-педагогической грамотности // Педагогика. – 2000. – №6. – С.23-29.

8. Кульневич С.В. Теоретические основы самоорганизующей воспитательной деятельности: Автореф. ... док. пед. наук. – Ростов н/Дону, 1997. – 39 с. <http://uchebauchenyh.narod.ru/books/avtoref.htm>

9. Лихачев Д.С. Письма о добром и прекрасном. – М.: Просвещение, 1988. – 68с.

10. Моисеев Н.Н. Современный антропогенез и цивилизационные разломы: Эколого-политологический анализ // Вопросы философии. – 1995. – №1. – С.3-30.

11. Тоффлер, Э. Шок будущего. – М.: ООО “Изд-во АСТ”, 2003. – 557 с.

12. Шимановський М.М. Виховання громадянської толерантності як цінності // Цінності освіти і виховання: Наук.-метод. зб. / За заг. ред. О.В. Сухомлинської. – К., 1997. – 224с. – С.214-215.

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНЯ

ШКІЛЬНА НАУКОВО-МЕТОДИЧНА РОБОТА

На секції Форуму яка була присвячена взаєминам директора і вчителя (див. С. 36, 51), а також особливостям роботи педагога стало очевидним, наскільки останні є проблемними, а отже, і гальмівними для успішної діяльності сучасного ЗНЗ.

Це й спонукало нас відкрити спеціальну підрубрику в журналі, матеріал якої сприяв би налагодженню у школах науково-методичної роботи з вчителями, став би своєрідною педагогічною майстернею, в якій збиратимуться родзинки педагогічних знахідок.

В цьому часописі ми розпочинаємо друкувати методичні розробки вчителів, що мають сприяти якості шкільної освіти.

ДИДАКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛ І СЮЖЕТНЕ ЦІЛЕ*

Валентина МАЛЬОВАНА

Викладач-методист
Чортківського педагогічного
училища імені Олександра
Барвінського, Тернопільська
область

Математика – предмет настільки серйозний, що скористатися кожною можливістю пошквалювання уроків – надзвичайно важливо.

Вчитель повинен допомогти учням побачити в серйозному – курйозне, у нудному – цікаве, у звичайному – незвичайне.

Адже інтерес служить стимулом до подальшої роботи учня.

Усний рахунок – необхідна складова частина кожного уроку математики. І хоч займає він мало часу – всього 5-7 хвилин, – значення його дуже велике. Щоб зробити його цікавішим і до роботи залучити якомога більше учнів, для проведення усного рахунку підбирають дидактичні ігри, розв'язують цікаві задачі (віршовані, логічні) або проводять роботу з геометричним матеріалом.

Як покаже досвід, комплексне вирішення математичних задач чи геометричних завдань, об'єднаних в сюжетне ціле, є значно ефективнішим. Адже учні наче долають сходинку за сходинкою, виконуючи певні завдання і при цьому отримуючи цікаву інформацію. Останнє завдання – це логічне завершення сюжету.

Нижче запропоновано підбірку* дидактичного матеріалу, який у цікавій ігровій формі дає можливість проводити усний рахунок (див. вріз).

* Статтю подано зі скороченнями. Повний текст статті редакція передає до журналу "Початкова школа".

2-3 клас

1. ДИДАКТИЧНА ГРА

Як гарно весною: пробуджуються від зимової сплячки деякі звірятка, комашки, прилітають наші пернаті друзі – птахи, розпускаються дерева, кущі.

Лягідне сонечко пригріває – і навколо все оживає. А ще гарно весною тому, що ми святкуємо найвеличніше християнське свято.

- Може, хтось з вас знає яке? (Великдень)
- Так, це Пасха, Великдень – Великий День.
- Саме цієї світлої, весняної днини всі родини збираються за одним святковим столом і неодмінно чимось діляться.
- Чим саме? (Свяченим яйцем)
- А які ще атрибути цього свята ви знаєте?
- Отже, це свято неможливе без яйця. Як Різдво ми не можемо уявити собі без ялинки, так Великдень - без яйця. Але ялинку ми прикрашаємо іграшками та гірляндами, а Великодне яйце – різними орнаментами та візерунками. На це затрачають немало часу. Головне - вдало підібрати барвники, вибрати орнаменти та придбати необхідний інструментарій.
- Ось і сьогодні, хоч до свята залишилось кілька днів, ми постараємось розписати, розмалювати наше яйце. Ось і воно. (На дощці вивішуйте картку з зображенням яйця)
- А ось і різні орнаменти.

(Показую фразменти майбутнього орнаменту)

• Але що це? Вони не прості, а з математичними хитринками. І той, хто правильно їх розгадає, матиме право власноручно оздобити Великодне писанку.

• Молодці, діти! Сподіваюсь, що цей орнамент вам сподобався і ви ним скористаетесь при підготовці до цього свята в себе дома.

2. ЦІКАВІ ЗАДАЧІ

Отже, до Великодня готуються як дорослі, так і діти. В родині моїх сусідів діти вже приступили до розписування яйця.

1. Старший братик розписав 6 яйць, а його молодша сестричка Ганнуся – у 2 рази менше. Скільки ж всіх яйць розписали діти цієї родини?

• А як до цього свята готуються дорослі? (Випікають паски, бабки)

• А для цього теж необхідні яйця. Скільки ж саме, ви дізнаєтесь, розв'язавши наступну задачу:

2. Мама та бабуся цієї родини спекли паску та бабку. Для паски вони витратили 9 яйць, а для бабки – у 3 рази більше. То скільки яйць необхідно, щоб спекти бабку?

“ВВЕДЕННЯ В НАНОТЕХНОЛОГІЇ”*

програмний навчальний модуль з фізики

На сучасному етапі в країнах ближнього і дальнього зарубіжжя до програм з фізики середньої загальної освіти впроваджуються додатковий навчальний модуль “Введення в нанотехнології”.**

“Введення в нанотехнології” є навчальним модулем, основною метою якого є створення інтерактивного середовища для проведення наукових конференцій і обговорень між учнями та учителями у сфері нанотехнологій, їх найбільш актуальних питань і практичного використання.

Дана стаття сприятиме створенню відкритого середовища щодо обговорення концепцій, доступності й перспектив впровадження методик викладання такого складного курсу в старших класах загальноосвітніх закладів.

Використання сучасних інформаційних технологій для підтримки процесу навчання в загальноосвітніх закладах дисциплін природничого профілю, забезпечення можливості доступу педагогів і учнів до наукової, навчальної й учбово-методичної інформації дозволяють значно збільшити можливість й мотивацію одержання нових профільних знань, підвищити ефективність освітнього процесу.

* Стаття підготовлена на основі курсової роботи Світлани Худолієвої (науковий консультант А.Б. Трофімчук), подається зі скороченнями.

** “Нанос” з грецької “карлик”, означає мільярдну частину чогось. Гіпотетичні пристрої, які мають розмір від одиниці до десятків нанометрів, називали нанороботами або наноботами, вони можуть самостійно маніпулювати окремими атомами.

У зв'язку із цим, викладання курсу “Введення в нанотехнології”, як додаткового навчального модулю у програмі з фізики для учнів старших класів, стає особливо актуальним завданням.

Світлана ХУДОЛІЄВА

Слухач курсів підвищення кваліфікації вчителів фізики Рівненського ОІППО (в період з 03.11 по 26.11.2008)

Науковий консультант:
ТРОФІМЧУК А. Б.

МЕТОДИЧНА РОЗРОБКА УРОКУ на тему: “Нанотехнології”

Мета: науково-теоретичне обґрунтування поняття “нанотехнології”, вивчення ролі нанотехнологій у розв'язанні наукоємних завдань постіндустріального суспільства.

Завдання:

- розкрити теоретико-методологічні основи поняття “нанотехнології”;
- окреслити основні завдання й напрями розвитку нанотехнологій.

Обладнання: мультимедійний проектор, презентація науково-теоретичної конференції “Нанотехнології”, виставка наноекспонатів.

Тип уроку: науково-теоретична конференція “Нанотехнології”.

Методичні поради. Відомо, що матеріал, вивчений у процесі самостійної діяльності, засвоюється значно краще, ніж вивчений пасивно (прочитаний або прослуханий). Учень стає суб'єктом власної (особистісної) навчально-пізнавальної діяльності, тобто “замикає” процес навчання на собі, а тому несе відповідальність за результати. Найефективнішими є такі уроки вивчення нового матеріалу, на яких роль викладача зводиться до (евристичного) керівництва навчально-пізнавальною діяльністю, коли учні самі творчо опрацюють запропонований матеріал. Самостійна робота учнів дає змогу вирішувати низку педагогічних завдань. По-перше, всі учні залучаються до роботи й активно працюють над пошуком та засвоєнням нового матеріалу. По-друге, стимулюється творче мислення. По-третє, учні ознайомлюються з останніми досягненнями науки і техніки та виконують наукові проекти, готують презентації, роблять самостійні висновки. По-четверте, формується творча особистість учнів як результат їх самостійної діяльності.

Самостійну роботу учнів слід розглядати як логічне доповнення традиційної форми уроку.

План уроку

I. Організаційна частина

II Актуалізація опорних знань «Мозковий штурм»-естафета. (Одна група учнів підготувала і задає запитання, а друга група відповідає на запитання).

III. Презентація теми

1. Відкриття і будова скануючого тунельного мікроскопа.

2. Наноматеріали та їх класифікація.

3. Сфери застосування нанотехнологій.

IV. Засвоєння нового матеріалу

V. Висновки

У висновках викладач зазначає:

Отже, сфера нанотехнологій вважається в усьому світі ключовою темою для технологій XXI століття. Можливості їхнього різноманітного застосування в різних галузях економіки несуть у собі великий потенціал зростання. Застосування продукції нанотехнологій дозволить заощадити на сировині й споживанні енергії, скоротити викиди в атмосферу й буде сприяти тим самим запобігати розвитку економіки. Очевидною необхідною умовою сталого розвитку даного процесу є посилене впровадження основ науки про нанотехнології.

Домашнє завдання:

Оформити слайди для презентації теми „Нанотехнології”

Підготуватися до тематичного оцінювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Деміховський В.Я. Квантовые ямы, нити, точки. Что это такое? // Соросовский образовательный журнал. - 2007. - № 5. - С. 80-86.
- Деркач В.П. Від електронних ламп до молекулярних схем і нанотехнологій // Наука та наукознавство. - 2007. - № 4. - С.64-69.
- Кобаяси Н. Введение в нанотехнологию: пер. с японск. / Н. Кобаяси. М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2007. -134 с.
- Нанотехнологии для всех. Большое — в малом / М. Рыбалкина. М.: Nanotechnology News Network, 2007. -34 с.
- Шермергор Т. Новые профессии туннельного микроскопа / Т. Шермергор, В. Неволин // Наука и жизнь.- 2008.- № 4. - С. 54-57.

КНИГИ, ЩО ЗАСТАВЛЯЮТЬ ЗАМИСЛИТИСЯ

Ольга ВИГОВСЬКА

Головний редактор
всеукраїнського науково-
практичного журналу
“Директор школи, ліцею,
гімназії”

*Утверджуємо
українську
традицію: відзна-
чаємо свої ювілеї
власною працею*

Редакція вирішила познайомити Вас, шановний читачу, з 2-ма автобіографічними нарисами наших ювілярів (див. с. 112 цього часопису), один з них вже видано, а другий – вийде друком у травні 2009 року.

Працюючи над книгою Андрія Герасимовича Калінчева і одночасно знайомлячись з подарованим виданням Івана Пилиповича Жерносека, мене вразила схожість ситуацій, що описані двома освітянськими керівниками, які навіть незнайомі, та схожість їхніх людських переживань за педагогічну справу, за школу, за близьких людей...

Схвилювала ще й до цього часу невирішена давня проблема, корені якої сягають того періоду, про який розповідають автори. До речі, варто було б нагадати, що ця проблема неодноразово обговорювалася на сторінках нашого журналу для керівників середньої освіти задля того, щоб усвідомити її гальмуючу роль й вирішити, як діяти, щоб вона раз і назавжди “відійшла” у минуле. Про її “живучість” свідчать і порушені учасниками тогорічного Форуму (про нього йдеться у цьому числі журналу) проблеми та його пропозиції:

- необхідність осучаснення спеціальної підготовки керівників усієї управлінської вертикалі;
- навчитися говорити з владою.

Ще більш актуальними стають дебати, які у передвибірчий період точаться

навколо проблем професіоналізму як управлінців, так і самої влади.

А ці книжки тим і значущі, що в них читач відразу може побачити ті наслідки, що спричинюються шкодою, яку заподіюють через бажання декого з посадовців комусь і за щось (!) помститися й не має принципового значення, чи то є по відношенню до однієї особи, колективу, чи всіх нас загалом а то й усього нашого суспільства.

Вражає живучість такого ставлення керівників до людей, їхня безкарність за заподіяне, міра й вага якого залежать виключно від того, якого рівня посаду такий керівник обіймає, а також бездіяльність тих, від кого залежать зміни в управлінні й, у першу чергу, в управлінні освітою.

Значені книжки красномовно свідчать, що проблема якості управління не була вирішена тоді й не вирішена зараз, вона – на часі!

Сподіваюсь, що ці нариси знайдуть свого читача та викличуть шире бажання в законодавчому плані вирішити раз і назавжди проблему керівника, а саме: його відповідність посаді, разом з такими якостями, як честь, гідність і професійність.

Школа потребує тих, хто має широко про них дбати.

І справді, на таке піклування вже зачекалися і суспільство, і громада, дорослі й дитячі колективи, кожна окрема людина, кожен вчитель, кожна дитина!

Тож далі подаємо деякі фрагменти нарисів, щоб ви самі пересвідчилися в зазначеному.

“ДОРОГА, ЩО НЕ МАЄ КІНЦЯ”

фрагмент автобіографічної повісті Калінічева Андрія Герасимовича

“Тісні взаємозв’язки шефів і школи на рівні учнівських колективів зводилися до закріплення класів за певними цехами виробництва, де діти бували на екскурсіях, зустрічалися з майстрами, передовиками виробництва, а старші класи проходили виробничу практику на робочих місцях, шкільні майстерні виготовляли нескладні замовлення цеху. Так діти привчалися до практичної праці.

Виробниче навчання в школах, на мою думку, не мало серйозного впливу на обрання певної професії в майбутньому, але потрібні життєві навички учні отримували. Забити гвіздок навчилися. А головне, познайомилися з працею виробника. Шкільна теплиця щороку давала школі сотні вазонів кімнатних рослин. Там також працювали діти. Поєднання розумової і фізичної праці формують у дітей важливі навички діяльності на все життя.

У 1979 році раптом вмирає командир в/ч №52255 (її офіційна назва – ремонтно-механічний завод) Папан Павло Агалайович. Для школи це була також непоправна трагедія, бо такого керівника виробництва я більше ніколи не зустрічав. Новий командир Басенко побував у школі, подивився шкільний музей, де одна з експозицій була присвячена Папану П.А. “Винесіть цей мотлох з музею”, – сказав він. Я йому відповів: “Історію на смітник не викидають”. Можливо, це була моя необачна фраза. В/ч перестала допомагати школі, практично всі шефські зв’язки були припинені. Треба було шукати вихід з цього становища“ (див вріз на С. 109).

ВІД ЧОГО ЗАЛЕЖИТЬ ДОПОМОГА ШКОЛІ: правило без винятку

Андрій КАЛІНІЧЕВ – хто ж він? – Педагог, Людина, Творець.

Комсомольський ватажок, учитель, вихователь, інспектор, директор, він знає проблеми школи не із зовні. Бо тут, у школі, пройшла його юність, наступила зрілість, а там, дивись, і голову припорошило сріблом... Але він і досі в строю. 62 роки життя віддано освіті, бо немає меж творчості та відданості улюбленій справі.

“Настав 1980 рік. Басенко вирішив для московського начальства показати свої здібності, вирішив відкрити урочисто пам’ятник танкістам. А як можна було провести це свято без школи. Робітники заводу разом із нашими батьками, пішли до нового командира з пропозицією залучити й школу до такої події. Більш того, з Москви повинен був прибути на свято Головний маршал бронетанкових військ. Раптом дзвоник з прийомної Басенка. Беру слухавку: “Андрію Герасимовичу, чи не змогли б ви прийти до мене, я за вами вишлю машину”. “Машина мені не потрібна, а ось перепустку, будь ласка, випишіть, бо у мене її немає”. Розмова відбулася. Тепер я поставив вимогу відновити шефські зв’язки на минулому рівні. Як не дивно, але Басенко згодився, більш того, поки я в парткомі погоджував план участі школи в урочистостях заводу, мені принесли постійну перепустку на завод (до речі, вона у мене зберігається і зараз). Свято пройшло на високому рівні. Виступ дітей викликав у гостей навіть сльози на очах. Так відновилася, правда не на повному рівні, наші відносини з трудовим колективом військової частини. Ми не забували привітати своїх шефів з радянськими святами, особливо з Днем танкіста.

У 1982 році в школі відбулася ще одна знаменна подія. До школи раптово приїздить третій секретар райкому і повідомляє, що на наступному тижні школу відвідає відділ шкіл ЦК КПУ на чолі з В.Усенко. Треба мити шию. Щоправда, для нас це не було великою проблемою. Нічого мити не будемо. Як є, так і буде. Нічого штучного вигадувати не будемо. Дійсно, до школи приїхав весь відділ шкіл. Майже цілий день були у школі, відвідували уроки, цікавилися роботою громадських організацій і навіть покуштували шкільного обіду. А потім я запропонував гостям відвідати кладовище, що поряд зі школою, і поклонитися тим, хто завоював для усіх нас мирне життя, покласти квіти. Повертаючись з цвинтаря, В. Усенко питає А. Тимчика (тодішній завідувач міськвно): “А чим цей директор нагороджений?”. А він: “Значком відмінника народної освіти, медаллю Макаренка та медалями ювілейними”. – “І все? Представляйте його!” А Тимчик А.І.: “Так він же був на окупованій території...”. В. Усенко: “Киньте ці дурниці”. Через місяць були опубліковані Укази уряду про присвоєння звання Заслуженого вчителя, де було і моє прізвище. **Сорок років треба було відпахати на освітянській ниві, щоб твоя робота була оцінена так високо. В цьому ж році школа була визнана зразковим навчальним закладом України”.**

Жерносек И.Ф. Моя жизнь: автобиографический очерк. — К.: 2008. — 84 с.

Автор рассказывает об основных событиях своей жизни, начиная с 30-х годов XX века и по сегодняшний день. Трудности, которые пришлось ему пережить, закалили его, помогли стать достойным Человеком, который много сделал для развития образования в Украине.

© И.Ф.Жерносек, 2008

“МОЯ ЖИЗНЬ: автобиографический очерк“

В годы независимости не сложились у меня отношения с Министром просвещения Украины. В одном из программных интервью газете “Радянська освіта” он, совершенно не зная проблем школы, сообщил, что сократит все областные институты повышения квалификации (ОИПК).

В апреле 1992 г. в этой же газете было опубликовано мое интервью о миссии ОИПК, которое “поясняло” Министру, чем должны они заниматься. Это его взбесило и он стал по мелочам придирается к моей работе, а летом создал авторитетную комиссию из тридцати человек для проверки Института.

На заседании коллегии Министерства просвещения выступил председатель комиссии — начальник управления и член коллегии, он не смог привести ни одного факта неудовлетворительной работы Института. Мое выступление на коллегии обличало некомпетентность и бездарность чиновников Министерства в руководстве системой повышения квалификации. Планы снять директора по итогам проверки Института провалились. Затея потерпела фиаско.

Тогда министр вносит предложение в Кабинет Министров, где работал недруг Института (и директора), дать распоряжение о ликвидации Центрального института и создании на его базе Академии повышения квалификации педагогических кадров. В связи с ликвидацией Института в ноябре 1992 г. я был освобожден от обязанностей директора Института.

Но еще до появления этого приказа был принят на должность старшего научного сотрудника Института педагогики, где и сейчас тружусь.

Написал книги “Развитие в Украине системы средних общеобразовательных учебных заведений нового типа” (2002 г.), “Новые школы новой Украины” (2003 г.), “Лицей, гимназии и коллегии в системе образования Украины” (2005 г.), “Организация научно-методической работы в школе” (2006 г.), “Повышение качества научно-методической работы в общеобразовательных учебных заведениях” (2008 г.). ... В этом я вижу смысл жизни.

В 2007 г. институт продлил мне контракт еще на два года. **Напишу еще одну монографию или пособие. Успею ли? Все мы смертные.**

ОБ АВТОРЕ

Жерносек Иван Филиппович, отличник просвещения бывшего СССР, Украины, Молдавии, Монгольской НР, ГДР, профессор, Заслуженный работник просвещения Украины.

1947-1966 гг. — учитель начальной школы, директор детского дома для детей-сирот, директор средней школы.

1966-1976 гг. — на партийной и советской работе: заведующий Крымским областным отделом народного образования, заведующий сектором школ ЦК Компартии Украины.

1976-1992-гг. — директор ЦИУУ.

Институт был в авангарде инновационного движения: разрабатывались системно-комплексные планы непрерывного повышения квалификации педагогических кадров.

На фото: Директор Центрального института усовершенствования учителей И.Ф. Жерносек в торжественной обстановке вручает удостоверения отличникам курсов резерва директоров школ, 1980 г.

На фото: Группа участников Всесоюзного семинара-совещания директоров республиканских и областных институтов усовершенствования учителей по внедрению опыта подготовки резерва директоров школ Украины.

В первом ряду заместитель министра просвещения СССР Ягодкин, начальник управления кадров Минпроса СССР Петров, министр просвещения УССР Фоменко, директор института Жерносек и другие, 1982 г.

В муках создавался санаторий-профилакторий Центрального института на 300 мест, в учебную деятельность внедрялась модульная система обучения, Центральная картотека передового педагогического опыта стимулировала внедрение в учебную деятельность инноваций и др. ЦИУУ – инициатор курсов резерва директоров школ (см. фото на С. 110).

С 1992 г. – старший научный сотрудник Института педагогики АПН Украины.

Дважды избирался депутатом Феодосийского городского, Крымского областного, Шевченковского районного (в г. Киеве) Советов депутатов трудящихся.

Награжден орденом „Знак почета“, медалями СССР и МНР, в частности медалями А.С.Макаренка и К.Д.Ушинского, Почетной Грамотой Кабинета Министров Украины. В 2006 г. распоряжением Президента Украины назначена пожизненная государственная стипендия.

ПІСЛЯМОВА РЕДАКТОРА

Роль особистості безпосереднього керівника в житті кожної людини очевидна. В науково-практичних публікаціях ця залежність демонструється словами: “Який директор – така і школа; який директор – такий і морально-психологічний клімат”. Така ж залежність характерна для країни та світу. Тож на питання, яке протягом десятиліть минулого століття було предметом палких дискусій, – роль особистості в історії – кожен із нас ствердно відповів і сам.

Причетність усіх наших читачів до проблем якісного менеджменту дозволяє нам стверджувати, що на часі посприяти, щоб цей іманентний вплив був на користь людям і країні.

ВІДЗНАЧАЄМО СВОЇ ЮВІЛЕЇ ВЛАСНОЮ ПРАЦЕЮ!

В освітянській Україні склалася традиція – відзначати ювілеї власною працею. Цю традицію широко підтримує наш журнал, в якому ви, Іване Пилиповичу та Андрію Герасимовичу, найавторитетніші автори. Тож в контексті зазначеної традиції, вітаючи вас, вельмишановні Колеги, зі славним ювілеєм, анонсуємо у цьому числі журналу ваші автобіографічні нариси. **Це ще один щедрий ваш дарунок українському директору!**

Так склалося, що наших ювілярів я знаю давно: І.П. Жерносека 30 років, а А.Г. Калінічева – скоро 40.

Коли у 1979 році І.П. Жерносек став директором ЦІУВ УРСР, я вже працювала завідувачем кабінетом фізики та астрономії цього інституту і мала достатній досвід, щоб вирізнити справді гарного керівника від інших. В ті незабутні миті нашої спільної роботи Ви, Іване Пилиповичу, дієво творили добру, високо духовну, творчу атмосферу, тому в різних аудиторіях і кабінетах інституту творився відвертий, чесний високий людський дух – на собі пережила ті миті, за що й сердечно дякую Вам!

З Андрієм Герасимовичем, славним представником київської управлінської династії, про яку ми розповідали читачам у нашому журналі (див. №2, 2001), мене познайомила його дружина, теж винятковий директор школи, чудова людина й мій великий друг.

Його особисте знайомство з В.О. Сухомлинським, реальні справи й плани на майбутнє перевершували все відоме мені з директорської практики. Тож коли я стала керівником педагогічної й управлінської практик для резерву директорів шкіл, підготовку яких було започатковано ЦІУВ, відразу згадала про унікальний потенціал А.Г. Калінічева, який тоді щойно став директором новобудови – ЗОШ №217. Мені прийшлося навіть чекати декілька років, поки школа набула готовності приймати гостей-директорів й вчити їх управлінській майстерності. За мого подання ЦІУВ визначив тоді цю школу базовою для проведення практики з майбутніми директорами шкіл за двома темами – виховна діяльність директора та його управлінська майстерність.

Разом з усіма вихованцями й учителями гості ставали учасниками дійства, а не заходів, яке створювалось в душах і серцях кожного, хто був тоді у школі. Директор-драматург, актор, поет, організатор і надихач дітей і дорослих творив на наших очах високодуховне, органічне і природне середовище плекання Людини – так і продовжує щоденно творити вже понад 60 років. Виховна робота у школі – це не правильні слова, а це життєві, реальні людські діла: дієво увічнення пам'яті про загиблих і піклування про живих. Авторські спектаклі за сценаріями на військово-патріотичну тематику, які писалися з самого життя про живих сучасних героїв, знаних й маловідомих, нікого не залишали байдужими – і актори й глядачі йшли з них у роздумах, зі сльозами на очах й з глибоким почуттям у серці.

Ви обое, дорогі наші ювіляри, надихали свої колективи на високі справи. Тому як ЦІУВ, так і київська школа №217 були знаними й шанованими в країні та світі!

Ви обидва щедро продовжуєте ділитися усім, що маєте, що знаєте, що вмієте з нашими директорами і сьогодні.

Ви шануєте друковане слово, ми шануємо слово кожного з Вас!

Хай ваше перо завжди скрипить й невпинно пише – дай Боже, так і до 100 літ!

А усі ми й надалі чекатимемо на ваші статті й книжки!

Щиро, з повагою і вдячністю за цікаву й, сподіваюсь, обопільно корисну співпрацю,
Ольга Виговська

Наші ювіляри!

ЖЕРНОСЕК Іван Пилипович, старший науковий співробітник лабораторії управління навчальними закладами Інституту педагогіки АПН України, професор, Заслужений працівник освіти України. У 1979 – 1992 роках – директор ЦПУВ (правонаступником ЦПУВ є сучасний УМО АПН України), під орудою якого Інститут було визнано кращим, а його досвід з підготовки резерву директорів шкіл відтоді широко впроваджується в систему підвищення кваліфікації країни. Відомий вчений, який доклав багато зусиль для становлення науково-методичної роботи в школах України.

КАЛІНЧУК Андрій Герасимович, ветеран управлінської праці, Заслужений вчитель України, перший директор ЗОШ № 217 м. Києва, якій було присуджено звання – “Зразковий навчальний заклад м. Києва”. ЦПУВ визнав школу базовою для проходження практики майбутніх директорів шкіл, а з унікальним управлінським досвідом її директора ознайомилися освітяни Болгарії, Німеччини, Чехословаччини. Сьогодні Андрій Герасимович продовжує вчителювати в цій же школі. Він активний учасник багатьох проєктів нашого журналу та його постійний автор, поет, багато пише сам й про нього пишуть інші.

МАЦЬКО Любов Іванівна, завідувач кафедри стилістики української мови Інституту української філології НПУ імені М.П. Драгоманова, професор, академік АПН України, фахівець у галузях української лінгвістики і лінгводидактики вищої та середньої школи, автор понад 200 науково-педагогічних праць, серед яких навчальні посібники для школярів та абітурієнтів, автор нашого журналу.

НЕСЕН Ніна Герасимівна, відповідальний секретар шоквартального науково-теоретичного журналу “Педагогіка і психологія. Вісник Академії педагогічних наук України”, старший науковий співробітник ДНПБ ім. В. О. Сухомлинського АПН України, редагує книги, що виходять у ДНПБ, та ще пише статті до згаданого журналу та інших періодичних видань, перекладає, готує до публікації статті вчених і практиків, чим реально допомагає шкільній науці.

СЛЮСАРЕВСЬКИЙ Микола Миколайович, директор Інституту соціальної та політичної психології АПН України, член-кореспондент АПН України, заслужений працівник народної освіти України, президент асоціації політичних психологів України, відомий дослідженнями з методологічних, теоретичних та методичних проблем психології навчання дорослих, розробив концепцію етнопсихогенезу українського народу на сучасному етапі його історії.

*Наші найкращі вітання ювілярам!
Бажаємо наснаги, мудрості й краси!
Здоров'я, творчих злетів, невичерпної енергії, довгих, плідних і щасливих вам літ!
Нехай Божа іскра чуйності, людяності й добра ніколи не згасне у ваших світлих серцях!*